

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

YEREL YÖNETİMLERDE ENGELLİ FARKINDALIĞI:
İSTANBUL İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra Nur AYDIN

İstanbul
Ağustos-2021

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

YEREL YÖNETİMLERDE ENGELLİ FARKINDALIĞI:
İSTANBUL İLİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra Nur AYDIN

Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Mehmet BİRİNCİ

İstanbul
Ağustos-2021

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİRİNCİ

Üye Dr. Öğr. Üyesi. Mehmet GEDİK

Üye Doç. Dr. Taner ARTAN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

Prof. Dr. Ali GÜNEŞ

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Yerel Yönetimlerde Engelli Farkındalığı: İstanbul Örneği**” adlı çalışmamın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Kübra Nur AYDIN

İmza

ÖN SÖZ

Araştırmamın her aşamasında bana destek olan katkılarını ve tecrübelerini benden esirgemeyen tez danışmanı hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİRİNCİ' ye, araştırma sürecimde desteklerini, vaktini ve bilgisini benimle paylaşmaktan çekinmeyen hocam Prof. Dr. Arif ERENÇİN' e, çalışmamın fikrinin oluşmasına kaynaklık eden çalışması ve tecrübeleri ile bana destek olan arkadaşım Ayşe Sezer DOĞAN'a, teknik bilgi ve desteğini benden esirgemeyen Muhammet Cemil ÇOLAK'a, araştırmama katılımcı olarak katkı veren ve alandan sahip olduğu düşünce ve tecrübeleri benimle samimi olarak paylaşan müdür ve meslek elemanlarına, her zaman desteğini hissettiğim aileme, ben yokken kızıma yerimi hissettirmemek için elinden geleni yapan annelerim Zeynep AKIN, Saliha AYDIN'a ve kardeşim Nevra AKIN' a, hep yanımda olan eşim Muhammet Hanifi AYDIN' a ve çalışmamla büyüyen, ona ayıramadığım vakitler için bir özür borçlu olduğum kızım Elif Zeynep AYDIN' a teşekkürlerimi sunarım.

Kübra Nur AYDIN

İstanbul-2021

ÖZET
YEREL YÖNETİMLERDE ENGELLİ FARKINDALIĞI:
İSTANBUL İLİ ÖRNEĞİ
KÜBRA NUR AYDIN

Yüksek Lisans, Sosyal Hizmet

Tez danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BİRİNCİ

Ağustos, 2021-178 Sayfa

Günümüzde sosyal devlet olma hedefinde olan devletler birçok şekilde vatandaşlarına hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetlerden biri de yerel yönetimlerin engelli birey ve ailelerine yönelik sunduğu hizmetlerdir. Engelli hizmetlerinin gerektiği gibi yerine getirilmesi bir ülkede eşit ve adaletli hizmet anlayışının göstergelerinden biridir. Bu çalışmanın konusu ise belediyelerin engelli hizmetleri sunma farkındalığını araştırmaktır. Araştırmanın temel amacı yerel yönetimlerde engelli farkındalığı düzeyini araştırmak ve bu farkındalık düzeyinin hizmetlere etkisini ve nasıl yön verdiğini ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında örneklem olarak İstanbul ilçe belediyeleri seçilmiş nitel araştırma metodu kullanılarak “yarı yapılandırılmış görüşme formu” üzerinden bu belediyelerdeki engelli hizmetleri yetkilileriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler neticesinde elde edilen bilgilerin yüzdelik dağılımları, frekans değerleri, maksimum, minimum ve ortalama değerleri analiz edilmiştir. Analiz edilen sorular ile literatürde araştırılan konular ilişkilendirilmiş, uygulama alanında sistemlerin geliştirilmesi ve hizmetlere yeni bir nitelik kazandırılması için katılımcıların deneyimlerine dayanan görüşleri alınmıştır. Araştırma neticesinde İstanbul İlçe belediyelerinde hizmet çeşitlerinin benzerlik gösterdiği ancak hizmetlerin sunulma şekli ve hizmet sistemi konusunda bir standart olmadığı görülmüştür. Yapılan görüşmeler sonucunda hizmetleri sunan yetkili kişilerin çoğunluğunun engellilik konusuna toplumsal bir sorun olarak baktığı fakat engelli bireylere sunulan hizmetlerin engellilik konusunun daha çok tıbbi yönden ele alınarak hizmet verildiği tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucu olarak Türkiye’de engelli bireylerin yaşam standartlarının arttırılması ve daha çok engelli bireye

ulaşılması için yerine getirilmesi gereken daha pek çok görev ve sorumluluk bulunduğu belirlenmiştir.

Çalışmada belediyelerdeki engellilik adına yapılan çalışmaların farkındalık eksenli değil, yasal düzenlemelerle yerel yönetimlere verilen yetki ve görevler çerçevesinde yapılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Engelli Farkındalığı, Sosyal Hizmet, Yerel Yönetimler

ABSTRACT
DISABLED AWARENESS IN LOCAL GOVERNMENTS:
ISTANBUL CITY EXAMPLE

Kübra Nur AYDIN

Master, Social Work

Thesis Advisor : Asst. Prof. Dr. Mehmet BİRİNCİ

August, 2021 - 178 Pages

Today, states that aim to be a social state provide services to their citizens in many ways. One of these services is the services provided by local administrations for disabled individuals and their families. The proper fulfillment of disabled services is one of the indicators of an equal and fair service understanding in a country. The subject of this study is to investigate the awareness of municipalities to provide services for the disabled. The main purpose of the research is to investigate the level of disability awareness in local governments and to reveal the effect and direction of this awareness level on services. Within the scope of the study, the district municipalities of Istanbul were selected as the sample, and interviews were conducted with the disabled services officials in these municipalities through the "semi-structured interview form" using the qualitative research method. Percentage distribution, frequency values, maximum, minimum and average values of the information obtained as a result of these interviews were analyzed. The analyzed questions were associated with the subjects researched in the literature, and the opinions of the participants based on their experiences were taken in order to develop the systems in the field of application and to bring a new quality to the services. As a result of the research, it was seen that the types of services in Istanbul District municipalities are similar, but there is no standard in terms of the way the services are provided and the service system. As a result of the interviews, it has been determined that the majority of the authorized persons who provide the services consider the disability issue as a social problem, but the services provided to the disabled individuals are provided by considering the disability issue from a medical point of view. As a result of the study, it has been determined that there are many duties and responsibilities that need to be

fulfilled in order to increase the living standards of disabled people and to reach more disabled people in Turkey.

In the study, it has been determined that the works carried out in the name of disability in the municipalities are tried to be done not on the basis of awareness, but within the framework of the authorities and duties given to local governments by legal regulations.

Keywords: Disabled, Disability Awareness, Social Work, Local Governments

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. Tanımlar	6

İKİNCİ BÖLÜM

ENGELLİLİK KAVRAMI VE ENGELLİLİĞE GENEL BAKIŞ.....	8
2.1. Engellilik Kavramı	8
2.2. Toplumsal Hayatta Engellilik	11
2.3. Engel Grupları.....	13
2.3.1. Ortopedik Engelli.....	14
2.3.2. Görme Engelli	14
2.3.3. İşitme Engelli	16
2.3.4. Konuşma-Dil Engelli	17
2.3.5. Kronik- Süreğen Engelli	18
2.3.6. Zihinsel Engelli	18
2.3.7. Ruhsal Bozukluğa Sahip Engelli	20
2.4. Engelliliğe Bakışla İlgili Çeşitli Modeller	21
2.4.1. Ahlaki Model	22

2.4.2. Tıbbi Model	22
2.4.3. Sosyal Model	23
2.5. İnsan Hakları Kapsamında Engelli Hakları.....	25
2.5.1. Bakım Hakkı	26
2.5.2. Rehabilitasyon Hakkı.....	28
2.5.3. Eğitim Hakkı	29
2.5.4. İstihdam Hakkı.....	32
2.5.5. Erişilebilirlik Hakkı	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ENGELLİ FARKINDALIĞI VE YEREL YÖNETİMLER 39

3.1. Engelli Farkındalığı Kavramı.....	39
3.2. Engelli Bireylerin Toplumsal Hayatta Karşılaştıkları Sorunlar	42
3.2.1. Sağlık	42
3.2.2. Eğitim.....	43
3.2.3. İstihdam.....	44
3.2.4. Rehabilitasyon.....	45
3.2.5. Erişilebilirlik	45
3.3. Türkiye’ de Yerinden Yönetim ve Yeni Belediyecilik Anlayışı.....	46
3.3.1. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik ve Belediyelerde Sosyal Hizmet Anlayışı	49
3.3.2. Belediyelerin Engelli Hizmetleri Adına Görev ve Yetkileri.....	52
3.3.3. Covid-19 Pandemi Döneminde Yerel Yönetimlerde Engelli Hizmetlerinin Durumuna Bakış	54
3.3.4. Belediyelerin Engelli Hizmetlerine Sosyal Hizmet Sunan Diğer Örgütlerin Etkisi.....	57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 59

4.1. Araştırmanın Yöntemi.....	59
4.2. Evren ve Örneklem	61
4.3. Veri Toplama Araçları	61
4.4. Verilerin Toplanması	62

4.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	63
---	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI.....	64
---------------------------------	-----------

5.1. Demografik Bilgiler	64
--------------------------------	----

5.2. 35 İlçe Belediyesinde Yapılan Engelli Hizmetleri Hakkındaki Bulgular	70
---	----

5.3. Anayasal ve Ülke Geneline Yapılan Hizmetlere Yönelik Bilgiler	95
--	----

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME	114
--	------------

6.1. Genel Değerlendirme ve Tartışma	114
--	-----

6.2. Araştırmanın Anlattıkları	115
--------------------------------------	-----

SONUÇ.....	133
-------------------	------------

KAYNAKÇA	139
-----------------------	------------

EKLER.....	152
-------------------	------------

ÖZGEÇMİŞ.....	163
----------------------	------------

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 5.1: Katılımcıların Yaş Aralıkları Dağılımı	65
Tablo 5.2: Katılımcıların Medeni Durumu Dağılımı	66
Tablo 5.3: Katılımcıların Çocuk Sahibi Olup / Olması Dağılımı	66
Tablo 5.4: Katılımcıların Eğitim Durumu Dağılımı	66
Tablo 5.5: Katılımcıların Mezun Olduğu Alanlar Dağılımı	67
Tablo 5.6: Katılımcıların Unvanı Dağılımı	68
Tablo 5.7: Katılımcıların Görev Yaptıkları Süreler Dağılımı	69
Tablo 5.8: İlçeler Geneline Bilinen Engelli Birey Sayısı Dağılımı	70
Tablo 5.9: İlçedeki Engelli Hizmetlerinden Faydalanan Kişi Dağılımı	71
Tablo 5.10: Engelli Hizmetlerin Yürüten Meslek Elemanlarının Meslek Grupları Dağılımı	71
Tablo 5.11: Engelli Hizmetlerin Sorumlu Kişilerin Engellilik Tanımı Dağılımları ..	72
Tablo 5.12: Hizmet Talepleri Dağılımı	75
Tablo 5.13: İlçede Engelli Bireylerin İhtiyaçlarını Tespit Etmek Adına Yapılan Saha ve Anket Çalışmasının Araştırılması	76
Tablo 5.14: Hizmet Duyurma Yöntemi Dağılımı	76
Tablo 5.15: Personel ve Yöneticilerin Mesleki Eğitime Katılma Durum Dağılımı ...	78
Tablo 5.16: Daha Önce Yapılan Engellilik Projesi Dağılımı	78
Tablo 5.17: Gelecekte Planlanan Sosyal Sorumluluk Projesi Dağılımı	79
Tablo 5.18: Belediyeler ile Diğer Kuruluşların İş Birliği Dağılımı	79
Tablo 5.19: Farklı Belediyelerin Takip Edilmesi Dağılımı	80
Tablo 5.20: Engelli Denilince Akla Gelen İlk Üç Kavram	80
Tablo 5.21: Engellilerin En Çok İhtiyaç Duyduğu Hizmetler Dağılımı	81

Tablo 5.22: Engellilik Hizmetlerine Karar Veren Birimler Dağılımı	83
Tablo 5.23: Engelli Bireylere Verilen Hizmetler Dağılımı.....	84
Tablo 5.24: Dünya’da Projelerin Örnek Alınıp/Alınmaması Dağılımı.....	85
Tablo 5.25: İlçede Verilen Hizmetlerden Memnuniyeti Ölçme Dağılımı	86
Tablo 5.26: Engelli Hizmetlerini Planlamada Öncelik Dağılımı	86
Tablo 5.27: Hizmetlerin Karar Aşamasına Engelli Bireylerin Katılması Dağılımı ...	89
Tablo 5.28: İlçelerdeki Erişilebilirlik Düzeyi Dağılımı	90
Tablo 5.29: Kurum İçi Eğitim Olanağı Dağılımı	91
Tablo 5.30: İlçedeki Engellilere İlişkin Risk Haritası Dağılımı	91
Tablo 5.31: İlçedeki Veri Tabanı Dağılımı	92
Tablo 5.32: Belediyelerde Çalışan Toplam Engelli Personel Sayısı.....	92
Tablo 5.33: Engelli Belediye Personeli Sayısı İstatistik Durumu.....	94
Tablo 5.34: Dünya’dan ve Türkiye’den Örnek Aldığınız Şehir Olup/Olmaması Araştırması	94
Tablo 5.35: İlçe Belediyelerinin Faaliyet Raporlarındaki Verilerin Değerlendirilmesi	99
Tablo 5.36: İhtiyaçları Tespit Etmek İçin Alan Taraması Dağılımı	104
Tablo 5.37: Yetki ve Sorumluluklarla Kurumun Hizmetleri Arasındaki Farklar Dağılımı.....	104
Tablo 5.38: Engelli Hizmet Birimlerinde Diğer Belediyelere Göre Üstün Sayılabilecek Yönleri Olup/Olmaması Dağılımı	105
Tablo 5.39: Türkiye’ de Engelli Mevzuatında Eksik ya da Yetersiz Bulunması Dağılımı.....	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Veri Sisteminde Kayıtlı ve Hayatta Olan Engellilerin Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımlar.....	10
Şekil 2.2: Engellilerin Engel Gruplarına Göre Dağılımları	13
Şekil 2.3: Engelli ve Genel Nüfusun Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranlar.....	34
Şekil 5.1: Katılımcıların Cinsiyeti Dağılımı	65

KISALTMALAR LİSTESİ

AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ADA	: The Americans With Disabilities Act (Engelli Amerikan Yasası)
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ICF	: International Classification of Functioning (Fonksiyonlara Göre Uluslararası Sınıflama Sistemi)
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
ÖZİDA	: Özürlüler İdaresi Başkanlığı
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
DDA	: Disability Discrimination Act
EYH	: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Müdürlüğü
TİHEKK	: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Koruma Kanunu
KHK	: Kanun Hakkında Kararname
SPSS	: Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Programı Paketi (Statistic Packets For Social Sciences)
STÖ	: Sivil Toplum Örgütü
SYDGM	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WHO (DSÖ)	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
BM	: Birleşmiş Milletler
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu

Md	: Madde
Vb	: Ve benzeri
dB	: Desibel
vd	: ve diğçerleri
yay	: yayın

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Dünya genelinde nüfus artışına paralel olarak Türkiye'nin nüfusu da gün geçtikçe artmaktadır. Küreselleşme, gelişen teknoloji ve modernleşme ile birlikte insanların ve toplumların ihtiyaçları da çeşitlenmektedir. Bu ihtiyaçlar günlük yaşamında özel gereksinimleri olan kişiler için biraz daha farklılık göstermektedir. Engelli bireyler de toplumdaki diğer bireyler gibi hızlı, rasyonel ve yalnızca gayret göstererek var olunabilecek yeni dünya düzenine ayak uydurmak zorundadır. Engelli bireylerin en büyük ihtiyaçları ise toplumda fark edilmek ve tanımlanabilmektir. Tarihsel süreçte baktığımızda engellilik konusunun ancak günümüzde biraz olsun anlaşılabilirliği görülmektedir. Engelli birey sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Toplumda engelli farkındalığı üzerine odaklanmak, birbirine bağlı sosyal problemlerin çözülebilmesine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada yerel yönetimlerde engelli farkındalığı üzerine araştırmalar yapılmıştır. Farkındalık sayesinde bireyler ve kurumlar muhatap oldukları konuyu tanımlar, konudan haberdar olur, konuyla ilgili ne yapılması gerektiğine karar verebilir ve ortaya çıkabilecek problem durumlarını zamanından önce çözmeye fırsatına sahip olabilirler.

Birleşmiş Milletler engelli kişilerle ilgili eski raportörü Bengt Lindquist “Sakatlık, bir insan hakları meselesidir. Engelli insanlar toplumda rol alma sürecinden mahrum bırakıldıkları sürece, kimse İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin gayelerinin başarıya ulaştığını iddia edemez.” demiştir (Kaya, 2015: 77).

Dünya literatürüne ve dünyadaki engellilik uygulamalarına bakıldığında gelişmiş ülkelerin engelli farkındalıklarının daha yüksek olduğu, sundukları hizmetlerin ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde her geçen gün geliştiği görülmektedir. Türkiye gibi coğrafi konumu stratejik noktada olan bir ülke için bütün sosyal hizmet başlıkları konusunda da her an hazırlıklı ve öngörülü olmak önemlidir.

Bu çalışmada engelli birimlerinde çalışan yöneticiler ve meslek elemanlarının farkındalık düzeyleri çeşitli sorularla tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tespitler sistematik bir halde organize edilerek bir veri bütünü oluşturulmuştur. Elde edilen bu verilerin ise katılımcılar tarafından da ifade edildiği gibi karmaşık hizmet sistemine katkı sağlaması, uygulamada bulunan eksikliklerin daha kolay giderilmesine imkân sağlayacaktır.

Araştırmanın birinci bölümünde araştırmanın problemi, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımlar, araştırmanın sınırlılıkları ve araştırma ile ilgili başlıklara yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde engellilik kavramı ve engelliliğe genel bakış başlığı altında engellilik kavramı, toplumsal hayatta engellilik, engel grupları gibi konuların ayrıntılarına yer verilmiştir. Engelliliğe bakış başlığı altında ahlaki, tıbbi ve sosyal model gibi konuların detaylarına yer verilmiştir. Bu bölümün devamında insan hakları kapsamında engelli hakları da yer almıştır. Araştırmanın üçüncü bölümü Türkiye’de engelli farkındalığı ve yerel yönetimler başlığı altında engelli farkındalığı kavramı, engelli bireylerin toplumsal hayatta karşılaştıkları sorunlar açıklanmıştır. Bölümün devamında yerinden yönetim kavramı ve yeni kamu yönetimi anlayışına dair bilgilerle ilişkili kavramlar açıklanmıştır. Araştırmanın dördüncü bölümü yöntemle ilgilidir. Bu bölümde araştırmanın yöntemi, modeli belirtilmiştir. Evren ve örneklem hakkında bilgi verilmiş ve sırasıyla veri toplama araçları, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması gibi başlıklar açıklanmıştır. Araştırmanın beşinci bölümünde engelli farkındalığını ölçmek için oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu neticesinde elde edilen araştırma bulgularına yer verilmiştir. Araştırmanın altıncı bölümünde araştırma bulguları literatür ile ilişkilendirilerek değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırma genel olarak değerlendirilmiş ve araştırmanın anlattıkları kısmında her soru kendi içinde değerlendirilmiştir. Son olarak ise sonuç bölümüne yer verilmiş ve sonuç bölümünün ardından araştırmacının önerileri yer almıştır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Engellilik uzun yıllardır kavramsal anlamda dahi anlaşmazlıklara, çeşitli kararsızlıklara yol açmış; hala üzerinde fikir birliğine varılamamış konulardan biridir. Toplumun dezavantajlı kesimleri arasında yer alan engelliler, devletin pozitif ayrımcılığına çoğunlukla gereksinim duyan, devletin hizmetlerinin nitelik ve niceliksel olarak zamanın ihtiyaçlarına göre arttırılması ya da geliştirilmesi gereken bir gruptur. Toplumun ihtiyaçlarını daha yakından görebilen bir konuma sahip yerel yönetimler için engellilere verilen hizmetler konusu büyük önem arz etmektedir.

Yakın bir tarihe kadar engellilik konusu ile ilgili çalışmalar çoğunlukla tıp bilimi alanında yer almaktaydı. Ancak engelli kişilerin, kendilerini toplumda daha iyi ifade

edebilecekleri bir konuma sahip olabilmeleri için tıp bilimi alanındaki yapılan çalışmaların yetersiz olduğu ve çalışmaların ekseninin sosyoloji, psikoloji, mimarlık, eğitim bilimleri gibi pek çok farklı bilim dalında ifade edilmeye yöneldiği görülmektedir. Bu şekilde bir yönelim engellilik olgusunun yalnızca tıp ile anlatılabilecek boyutlarından öte; toplumsal hayattaki engellere de dikkat çekebilecek sosyal bir durum olma gerçeği ile bizi karşı karşıya getirmektedir (Güngör ve Güneş, 2011: 26).

Günümüzde yerel yönetimlerin faaliyetleri, verdikleri hizmetler geliştirilmeye ve değiştirilmeye çalışılmaktadır. Merkezi yönetimle ilişkisi itibariyle özerk bir konumda bulunan yerel yönetimlerin hizmet sağlaması gereken işler ve gruplar çok geniş bir yelpaze de tanımlanmış ve bu işlevlerin yerine getirilmesi yerel yönetimlerin takdirine bırakılmıştır. Bu durum ise belediyeler tarafından sunulan sosyal hizmetlerin, ihtiyaçları karşılayamayan, koordinasyonsuz ve profesyonel bir mantıkla yürütülmemesine sebep olmaktadır (Aydın, 2009: 36-39).

Buna göre 2019 ve 2020 yılı faaliyet raporları incelenmiş ve hizmetlerin nicelik ve nitelik bakımından bir problem konumunda bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar ekseninde engellilik hizmetlerinin yeterli olmadığı, engellilere yapılan hizmetlerin çoğunlukla kısıtlı bir pozitif ayrımcılıktan (çoğu zaman da eksik kaldığı) ibaret olduğu görülmüştür. Çevrenin evrensel tasarım ilkelerinden uzak koşullara sahip olduğu ve farkındalıktan uzak bir anlayışla tasarlanmış yapıların inşa edilmesine devam edildiği, toplam engelli nüfusa göre ilçede yaşaması tahmin edilen nüfusun, belediyelerden hizmet alan kişi sayılarından çok yukarılarda olduğu görülmüştür. Hizmetlerin bu denli ihtiyaçlara cevap vermekten uzak ve profesyonel olmayan bir yaklaşımla yerine getirilmesi farkındalık eksikliğini göstermekte bu ise çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın temel problemi yerel yönetimlerin topluma sundukları engelli hizmetlerinde yaşanan sorunların engellilere yönelik farkındalık eksikliğinden kaynaklanmış olabileceğidir.

Buna yönelik araştırmanın alt problemlerine yönelik sorular aşağıda verilmiştir:

1. Yerel yönetimlerde engelli hizmetleri birimindeki yönetici ve meslek elemanlarının engellilik konusundaki görüşleri nelerdir ve bu görüşler bir farkındalık algısı ortaya koymakta mıdır?

2. Anayasa’da belediyelere verilen görev ve yetkiler göz önüne alındığında belediyelerin faaliyetleri, yasa ve mevzuatta belirtilen standartlara uyumlu mudur?
3. Kurumların başında yönetici konumda olan veya hizmetlerden sorumlu meslek elemanlarının eğitim düzeyleri ile icra edilen hizmetler arasında bir ilişki var mıdır?
4. Engelli hizmetlerinde görev yapan kişiler için mesleki alanda daha yetkin hizmet sunabilmeleri adına kurum içi eğitim imkânı var mıdır?
5. Engelli bireylerin belediyelerden beklediği öncelikli hizmetler nelerdir ve bu hizmetlerden kaç kişi faydalanmaktadır?
6. İlçelerde engelli hizmetleri adına alınan kararlara engelli bireylerin etkisi ne orandadır?
7. İstanbul ilçe belediyelerinde çalışan engelli personel sayısı mevzuata uygun mudur?
8. İstanbul’da engelli hizmet birimleri aynı müdürlüğe mi bağlıdır hizmetlerde standart bir sistem mevcut mudur?

Araştırmanın amacına ve temel araştırma problemine uygun olarak hazırlanmış sorular aynı zamanda literatürdeki kavramsal analiz süreciyle ve araştırma bulguları ile elde edilen bilgilerle örtüşmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı yerel yönetimlerde engelli farkındalığını ortaya koymak ve böylece belediyelerin engelli bireyler için sunduğu hizmetler açısından bir gelişme göstermesine, uygulama alanına katkı sağlamaktır. Hizmetlerin yetersiz olmasının birçok nedene bağlanabileceği bilinmektedir. Bu nedenle hizmetlerin kalitesinin artması ve yeterli düzeyde kişiye ulaştırılabilmesi için öncelikle yapılan hizmetlerin analiz edilmesi ve sistemde bulunan eksiklik ya da yanlışlıkların farkına varılması gerekmektedir. Çalışmanın amaçlarına yönelik yapılan görüşmelerle bu hizmetleri yakından gözlemlemiş, ihtiyaçların ve sınırlılıkların tespitini yakından yapmış, geliştirilmesi gereken yönleri tespit etmiş ve sistemde yaşanan aksaklıklardan dolayı sorunlarla birebir karşılaşmış kişilerin farkındalık düzeylerini öğrenmek toplumsal farkındalık ve kurum farkındalığı adına hizmetlere dikkat çekilmesi planlanmıştır.

Ayrıca çalışmanın diğer bir amacı literatürde yerel yönetimlerde engelli farkındalığı adına yapılan herhangi bir çalışma olmadığı için alan yazına katkı sağlamaktır.

Toplumsal araştırmalar kusursuz olmayabilir, temel amacı dünyayı daha çok anlamamıza yardımcı olmak ve gerçeği  z msemektir (Neuman, 2019: 856).

1.3. Araştırmanın  nemi

Engelli bireylerin toplumsal hayatta eşit imkânlarla karşılaşması ve topluma tam katılım sağlayabilmeleri için gerekli hizmetlere eksiksiz ulaşabilmesi oldukça önemlidir. Mesleki farkındalık ve kişilerin yaptıkları işlere dair öğrenmeye ve yeteneklerini geliştirmeye açık olması ortaya çıkan hizmetleri doğrudan etkilemektedir. Literatür taramasında yapılan incelemede engellilik konusu ile ilgili ortaya çıkarılan çalışmaların tıp, fizik tedavi, rehabilitasyon, turizm, eğitim ve erişilebilirlikle ilgili konulara odaklanmış olduğu görülmektedir. Bu çalışmada literatürde yeterince ele alınmayan engelli farkındalığı konusu çalışılmış ve yerel yönetimlerde bu farkındalığın ölçülerek hizmetlere yansıması araştırılmıştır. Bu  alışma: belediyeler tarafından vatandaşlara sunulan engelli hizmetlerinin yeterli olup olmadığı, hizmetlerin niteliği, engelli bireylerin toplumsal hayata eşit katılımını sağlamaya yeterli olup olmadığı gibi konuları araştırması yönüyle bir ilk özelliği taşımaktadır. Bu nedenle belediyelerin hizmetlerinin üstün, eksik veya hatalı yönlerinin araştırılması çalışmayı uygulama alanına sağlayacağı katkılardan dolayı önemli ve faydalı hale getirmektedir.

1.4. Varsayımlar

Çalışmanın araştırma kısmı için her kurumda engelli hizmetleri ile ilgilenen yöneticilerle görüşülmesi planlanmıştır. Fakat her belediye örgütsel yapısı ve görev dağılımları konusunda farklılık gösterdiği için farklı unvanlara sahip yöneticiler ve meslek elemanları ile görüşülerek araştırmacıya şeffaf ve yeterli bilgileri verdikleri varsayılmıştır. Yöneticilerin yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruları olduğu gibi ve samimi bir şekilde cevaplamaya çalıştıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma İstanbul ilçe belediyelerinde yapılmıştır. Araştırmanın daha nitelikli ve kapsamlı olabilmesi adına; büyük, kalabalık ve ulaşım imkânları zor bir şehir olmasına rağmen ilin bütün ilçeleri çalışmaya konu edilmiştir.

Araştırma bulgularının yerinde ve doğru tespit edilebilmesi için öncelikle 2019-2020 yılına ait faaliyet raporları incelenmiştir. Çalışma 2019-2021 yılları arasında yapılmıştır. Bu tarihler arasında kurumlarda yönetici konumunda bulunan yöneticilerle ve meslek elemanlarıyla görüşmeler sağlanmıştır. Ayrıca görüşmelerin zamanlama olarak Dünya’da gerçekleşen Covid-19 salgını döneminin şartlarından dolayı katılımcılara ulaşmak ve randevu almak oldukça zor olmuştur. Görüşmelerin bir kısmı yüz yüze; bir kısmı ise çevrimiçi platformlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Örneklem olarak seçilen 39 ilçe belediyesinden 3’ü görüşmeyi reddetmiş ve 1’inde ise bütün engelli birimi Covid-19 virüsüne yakalandığı için görüşmeler 35 belediye üzerinden gerçekleştirilebilmiştir.

1.6. Tanımlar

Müdür / Yönetici: İdare eden, yöneten kişi (TDK, 2021).

Sosyal Hizmet: “Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözülmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür.” (2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu,1983: Md.1).

Sosyal Çalışmacı: Üniversitelerin çeşitli fakültelerine bağlı olarak 4 yıllık sosyal hizmet lisans eğitimini tamamlamış kişidir.

Engelli: “Engelli, doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişiyi” ifade etmektedir (2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 1997: Md.5).

Farkındalık: Farkında olma durumunu ifade eder (TDK, 2021).

Engelli Farkındalığı: Herhangi bir yargıya, eleştiriye sahip olmadan engellilik durumunun ve engelli kişilerin farkında olma durumudur.

Yerel Yönetim: İl, belediye veya köy halkının oradaki ortak yerel gereksinimlerini karşılayan ve genel karar organları oradaki halk tarafından seçilen kamu tüzel kişisi, mahallî idaredir (TDK, 2021).

Belediye: “Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini” ifade etmektedir (5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2005: Md.3).

Türkiye Engelliler Araştırması: Türkiye’de engellilerin sayısı, oranı, sosyo-ekonomik yapısı, sosyal yaşamda karşılaştıkları sorunlar, beklentileri, engellilik türü, engelin oluş sebebi, bölgesel farklılıklar ile süregelen hastalığa sahip olma oranlarının ölçülmesi amacıyla yapılmış olan araştırma (TÜİK, 2020).

İKİNCİ BÖLÜM

ENGELLİLİK KAVRAMI VE ENGELLİLİĞE GENEL BAKIŞ

Bu bölümde engellilik kavramı üzerine çeşitli tanımlamalara yer verilmiş, engelli grupları anlatılmış, tarihsel süreçte değişim gösteren engelliliğe bakış açıları araştırılmış, engelliliğin dünyada ve Türkiye’de tarihsel sürecinden bahsedilmiştir. Engellilik kavramı ile ilgili detaylı bilgilere yer verilmiştir. Toplumsal hayatta engellilik, engel grupları, engelli hakları, engelli farkındalığı ve yerel yönetimlerde engelli hizmetleri gibi başlıklara ele alınmış engellilik olgusu araştırılmaya çalışılmıştır.

2.1. Engellilik Kavramı

“Engelli, doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişiyi” ifade etmektedir (2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 1997: Md.5).

5378 Sayılı Engelliler Hakkında 2005 yılında düzenlenen kanunda “Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duygusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi” ifade ederken, 6462 sayılı Kanun ile “Engellilik: Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi” olarak tanımlanmaktadır.

Engellilik kavramı 1993 yılında çıkarılan Engelli Hizmetleri yasasında; psikiyatrik, bilişsel, nörolojik, duygusal veya fiziksel bozulma ve ya bu bozulmaların bir araya gelmesi ile meydana gelen, kalıcı veya kalıcı olmaması muhtemel olan, kronik ve epidozik bir yapıya sahip olup veya olmayan, bireyin sosyal etkileşim, iletişim, hareket becerileri veya öğrenme durumunun büyük oranda azalma göstermesi ne ve devamlı

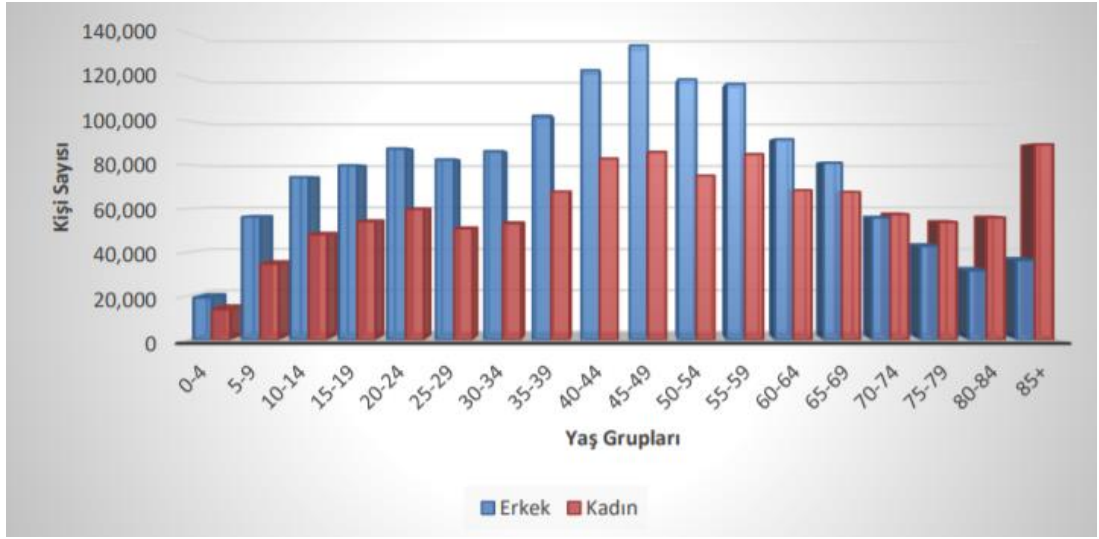
olarak destek hizmetlerine gereksinim duyulmasına sebep olan bir durumdur (Kumaş, 2020: 19).

Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan kişilerdir (TÜİK, 2020).

Engellilik birçok nedene bağlı olarak ortaya çıkabilmekte, yeti yetersizliğine bağlı olarak kısıtlanan yaşam şekli; doğum öncesi, doğum sırasında ve doğum sonrasında, kısa süreli veya uzun süreli olarak ortaya çıkabilmektedir. Engellilik durumu bazen tedavi edilebildiği gibi bazen de tamamen ortadan kalkmaktadır. Toplumdaki her birey dünyada yaşayan her canlı bir engelli adaydır (Küçükali, 2015: 101).

Engellilik kavramı kendisine benzer birçok kelimenin yerine kullanılabildiği gibi başka kavramlarla da ifade edilebilmektedir. Günümüzde henüz netleşmiş ve herkes tarafından kullanılan tek bir engellilik tanımı görmek mümkün değildir.

Dünya Sağlık Örgütü, engellilik tanımını standartlaştırmak bununla birlikte bu kavramla ilgilenen bütün disiplinlerin standartlaşmış bir dil kullanması amacıyla ICF'yi (International Classification of Functioning: Fonksiyonlara Göre Uluslararası Sınıflama Sistemi) geliştirmiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün bu sistemi kurmasındaki amacı, sağlıkla ilgilenen profesyonel meslek elemanları ve engelli bireyler arasında doğru ve kolay bir iletişim kurulması, sağlık hizmetlerinde kullanılacak bilgi erişim platformlarının da sistematik bir kodlama biçimi oluşturmaktır (Güngör ve Güneş, 2012: 27).

Şekil 2.1: Veri Sisteminde Kayıtlı ve Hayatta Olan Engellilerin Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımlar

Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı Bülteni, 2020

Yukarıda Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2020 yılında yayınladığı Engelli ve Yaşlı Bülteni 2020'ye göre Şekil 2.1. de verilen değerler toplam erkek engelli birey sayısının kadın engelli birey sayısına oranla daha yüksek olduğu, 45-49 yaş arası erkek engelli nüfusun diğer yaş gruplarına göre daha çok sayıda olduğu kadın engelli nüfusun ise en yüksek sayıya 85 yaş ve olduğu görülmektedir.

Türkiye'de "Ulusal Veri Tabanı" Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (eski adıyla) tarafından Engelli Sağlık Kurulu Raporları esas alınarak oluşturulmaktadır. Ulusal Veri Sisteminde kayıtlı yaşayan engelli ve hayatta olan erkek nüfus; 1.414.643'ü, kadın nüfus; 1.097.307'i, toplam nüfus ise 2.511.950' dir. Ağır engelli birey nüfusu ise 775.012 olarak tespit edilmiştir (Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, 2020).

Tanımı itibariyle birçok farklılığı kapsayan engellilik kavramı, üzerine oldukça fazla karşılaştığımız bir kavram karmaşası söz konusudur.

Türkiye'de 25.04.2013 tarihinde "özürlü" kavramı "engelli" olarak değiştirilmiştir (6462 sayılı Kanun, 2013: Md.1).

Mevzuattan ve idari dilden kaldırılmış olsa da özürlü kelimesi hala pek çok resmi ve güncel kaynakta karşımıza çıkmaktadır. Özürlü ve engelli kelimesi esasen birbirinden farklı anlamlar taşımaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), sağlık ölçütlerine göre yaptığı sınıflandırma da:

Bozukluk (impairment), kişilerin sağlık sistemlerinde fizyolojik, psikolojik ve anatomik anlamda meydana gelen yeti yitimi veya işlevsel yetersizlikleri ifade etmektedir.

Sakatlık / Özürlülük (disability), sağlıklı olarak gerçekleştirilmesi gereken aktivite veya yaşamsal koşulların normal olarak algılanan şekilde yerine getirilmesinde meydana gelen yetersizlik veya kısıtlılık halidir.

Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nde ve insan hakları belgelerinde ise “özürlü kişi/birey ifadesinin yerine engelli kişi/birey ifadesinin tercih edildiği, engelli kişi/birey ifadesinin uluslararası kurumlar ve sivil toplum örgütleri tarafından yerleşik hale getirilmeye çalışıldığı, aynı zamanda alana ilişkin olarak tıbbî bir perspektiften sosyal bir perspektife doğru bir geçişin yaşandığı” ifade edilmektedir. 6462 sayılı Kanun'un 1'inci maddesi yer alan “özürlü” ibareleri “engelli” ibareleri ile değiştirilmiştir.

Engellilikle ilgili kullanılacak kelimelerin netleşmemesinden kaynaklanan belirsizlikler ve zorluklar oluşmaktadır. Kelimeler netleşmediği sürece yasalar, politikalar, hizmetler ve daha birçok unsur da kesinleşmemektedir. Oysaki standart oluşturulmuş bir kavramlar bütünü, kavramların doğru kullanılması ve dil birliği bu konuda yapılacak çalışmaları daha kolay ve yerinde bir hale getirebilecektir (Şişman, 2012: 83).

2.2. Toplumsal Hayatta Engellilik

Engellilik, kavram olarak uzun yıllardır tartışılan bir konu olsa da engellilik grupları konusunda görüş birliğine varılmıştır. Çok sayıda engel türü vardır. Bir kişi bir engele sahip olabildiği gibi birden çok engele de sahip olabilmektedir.

Engelli bireylere sunulacak hizmetler de diğer sosyal hizmetler gibi bütüncül ele alınmalı, engelli ve yakınlarının bir bütün olarak düşünülmesi gerekmektedir.

Toplumu engellilik konusunda eğitmek, farkındalık oluşturmak, engelli hakları hakkında bilgilendirmek ve toplumdaki diğer bireylerden farklı olarak ayrıcalıkları olduğunu bildirmek hem engelli kişilerin hem de yakınlarının kendilerini toplumdan soyutlamama herkesle eşit hissetmesi için önemli bir unsurdur (Seydel, Yıkılkan ve Görpelioğlu, 2016: 50).

Türkiye’de yaşayan engelli bireylerin yasal düzlemde pozitif ayrımcılık adına elde ettiği haklardan bir kısmı; belediyeler, Türk Hava Yolları ve Devlet Demir Yolları’na ait ulaşım hizmetlerinden indirimli ya da ücretsiz olarak faydalanabilmeleridir. Özel tiyatrolar ve devlet tiyatrolarına ücretsiz katılım gösterebilmektedirler. İl ve ilçelerde ise engelli kişilere yardımcı araç ve gereç yardımları sosyal yardım vakıfları tarafından sunulmaktadır. Türkiye’de de son yıllarda sosyal yardımların içeriği ve çeşitleri büyük ölçüde değişmeye başlamış ayrıca miktarda da geçmiş yıllara göre artış göstermiştir (Küçükali, 2015: 106).

2017 yılına ait bir araştırmada, çalışmanın faktör analizinden çıkan sonuca göre belediyeden sosyal yardım alan kişilerin memnuniyetini etkileyen başlıca unsurun “nakdi yardım” olduğu saptanmıştır. Yardımların süresi, miktarı ve hangi aralıklarla verildiği durumları memnuniyet oluşması üzerinde belirleyici olmuştur (Koçak, Arslan ve Eti, 2017: 141).

Türkiye’de engelli hizmetleri daha çok tedavi edici amaçla yapılmaktadır. Özellikle koruyucu ruh sağlığı alanında hizmetler oldukça kısıtlıdır. Bireylerin bu tür sosyal sonuçları olan hastalıklarla baş edebilmesi için eğitim ve psikososyal anlamda desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır (Oral ve Tuncay, 2012: 109).

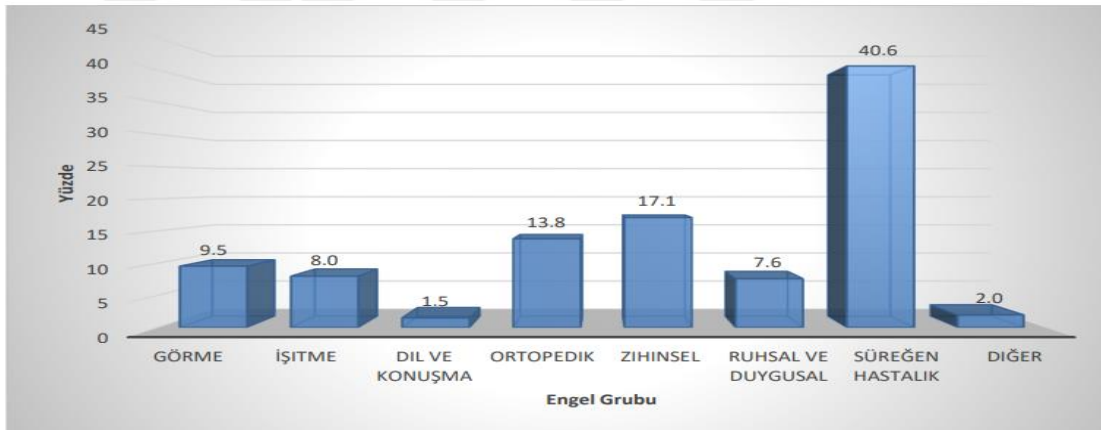
Tıp bilimi alanında yapılan bir çalışmada bir yıllık periyotta engelli çocukların sağlık imkânlarından yararlanma oranları incelendiğinde bu çocukların normal gelişim gösteren çocuklara oranla 3 katı daha fazla kontrol sürecindeki sağlık imkânlarından yararlandığı, muayene ve sağlık giderlerinin 3 katı kadar fazla olduğu, sağlık hizmetlerinden yararlandıklarında ise 3 katı kadar fazla güçlük ve hizmetlere erişimde zorluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca bu çocukların diğer çocuklara göre tam aşılanma oranının oldukça düşük olduğu, bunun da ailenin ilgisizliği, aşıya götürememe, çocuğu taşıyamama ve babanın kabullenmemesi gibi durumlardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu bulguların çıkarımları olarak da engelli bireylerin

birincil sağlık hizmetlerinde öncelikli ve rutin hizmet alabilecekleri bir konuma getirilmeleri gerektiği görölmektedir (Durduran ve Bodur, 2009: 76).

Anne babaların kişisel gelişimlerinin yanı sıra toplumsal becerilerinin ve aile fonksiyonlarının sağlıklı olması, engelli bireylerin doğru yetiştirilmesini büyük oranda etkilemektedir. Ailenin engellilik konusuna nasıl baktığı ve karşılaştığı bu durumu nasıl değerlendirdiği çocuğun eğitimi açısından önemlidir (Özşenol, vd., 2003: 157).

2.3. Engel Grupları

Engellilik rahatsızlığın hangi organ ve durumdan kaynaklandığına ve vücutta meydana gelen rahatsızlığın süresine göre çeşitli başlıklar altında gruplandırılmaktadır.

şekil 2.2: Engellilerin Engel Gruplarına Göre Dağılımları

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Veri Sistemine Kayıtlı Kişi Sayısı Üzerinden Oranlar)

şekil 2.2’de verilen grafikte Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni 2021 verilerine göre, Türkiye’de en yüksek nüfus oranına sahip engelli grubu yüzde 40,6 ile süreğen engelliler iken yüzde 17,1 ile zihinsel, yüzde 13,8 ile ortopedik, yüzde 9,5 ile görme, yüzde 8,0 ile işitme, yüzde 7,6 ile ruhsal ve duygusal, yüzde 2,0 ile diğer ve yüzde 1,5 ile dil ve konuşma engelliler olarak tespit edilmiştir.

2.3.1. Ortopedik Engelli

Ortopedik engelli bireyler bedensel işlevlerindeki yetersizliğin derecesi ve engelin nereden kaynaklandığına göre sınıflandırılabilirler. Hafif derecede ortopedik engelli kişiler gündelik yaşamlarını sürdürebilmek için herhangi bir yardıma ya da yardımcı bir alet kullanmaya ihtiyaç duymazlar. Orta derece ortopedik engelliler çevrelerindeki diğer kişilerden biraz destek almaya ihtiyaç duyar ve çoğunlukla baston, koltuk değneği, wolker gibi farklı yardımcı araç gereçlere ihtiyaç duyarlar. Ağır derecede ortopedik engelliler ise tekerlekli sandalye gibi araçlar kullanmakta ve çevrelerindeki diğer kişilerin desteğine bağımlı olarak yaşamaktadırlar (Arslan ve Altıntaş, 2014: 168-169).

Ortopedik engelliler farklı nedenlerden dolayı, bedensel olarak farklı olan kişilerdir. Genellikle el, ayak, kol, bacak gibi organlarında, bazen de bütünüyle dış organlarında işlev eksikliği, hiç görevini yerine getirememesi, yokluk veya fazlalık gibi durumlardan kaynaklı farklılıklar bedensel engellilik durumunu oluşturmaktadır. Bu kişiler bazı ihtiyaçlarını ya da ihtiyaçlarının hepsini yerine getirirken başka kişilerin yardımına veya bakımına gereksinim hissedebilirler. Fakat bu farklılıklara sahip kişilerin yardımcı araç gereç kullanması ile örneğin; tekerlekli sandalye, ortopedik ayakkabı, çeşitli protezler gibi birçok destekleyici araç gereç ile tümüyle bağımsız hareket imkânına sahip olabilmektedirler (Seyyar, 2015: 32).

Hasta memnuniyeti merkezli anlayış giderek önem kazandığı için engelli bireylerin kullandığı medikal malzemelerle ilgili memnuniyet ölçümleri yapılmaktadır. Bu malzemelerin yeterince hafif olmayışı, takılıp çıkarırken yaşanan zorluk, takılan organa tam uyumlu olmayışı gibi çeşitli sebeplerden bu malzemelerin kabulünde zorlanma ve memnuniyetsizlik oluşmaktadır. Bu da engel durumunu arttırmaktadır (Çankaya, vd., 2020: 36).

2.3.2. Görme Engelli

Görme duyusundaki netliğin gerekli ölçüde olmaması ya da bütün tedavi ve iyileştirmelere rağmen bir ya da iki gözün hiç görmemesi durumudur. Görme engelli bireyler için de diğer engel türlerine sahip olan kişiler gibi gündelik ihtiyaçlarına uyum

sağlayabilmeleri adına bazı özel düzenlemeler gerekmektedir (Kaygısız, Keskin ve Oğuz, 2011: 586).

Görme engelli bireyler psikomotor becerileri ve dil becerileri konusunda toplumdaki diğer bireylerden farklı bir gelişim göstermezler. Bununla beraber görme işlevinin dışında herhangi bir hareket etme, motor becerisi daha da güçlenebilmektedir. Görme yetisindeki durumdan dolayı iletişim için en etkin kanal işitme olduğundan kendilerini sözel olarak ifade etme konusunda oldukça gelişmişlerdir (Arslan ve Altıntaş, 2014: 169).

Görme engelli bireylerin eğitimi Türkiye’de ilk olarak 1889 yılında İstanbul’da Ticaret Mektebi’nin bir bölümünde başlamıştır. Özel bir derneğin çabalarıyla İzmir’de 1921 yılında bir Sağır, Dilsiz ve Körler Okulu açılmış ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bu kurumun eğitim görevi ile yetkilendirilmiştir. Ardından 1950 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Ankara Körler Okulu ve Yetiştirme Yurdu açılmış, 1951 senesinde eğitimleri Milli Eğitim Bakanlığı’na bırakılmıştır (Emet, 2013: 15).

Görme engelli kişiler doğdukları günden itibaren bilgiye erişimde büyük zorluklar yaşamaktadırlar. Genellikle kendilerinden başka birinin desteğine ihtiyaç duyarak yaşamaya çalışmak ise kısıtlılık durumlarını arttırmak. Ancak teknolojik imkânlar ve geliştirilen mobil aygıtlar sayesinde yaşamları kolaylaşmaktadır. Kullanılan aygıtların gün geçtikçe boyutlarının küçülmesi ve ekonomik olarak daha ucuz temin edilebilmesi de ayrıca yaşamlarına bağımsızlık sağlamaktadır (Eken, 2020: 376).

Görme engelli çocukların ailelerinde bu kişilerin yaşam boyunca karşılaşacakları zorlukları düşüncelerinden kaynaklanan ileri düzeyde kaygı ortaya çıktığı görülmektedir. Bu kaygı düzeyinin ailelerin eğitim düzeyi ve bilinçlilik seviyesi ile negatif yönlü ilişkisi bulunmaktadır. Görme engellilerin yaşamları boyunca kullandıkları çeşitli materyaller ise karşılaşacakları sorunları azaltma ya da tamamen yok etmek adına önem taşımaktadır. Braille alfabesi de bu materyallerden biridir. Braille alfabesi öğrenen çocuklar eğitimin bir parçası olduğunu düşünmeye başlayarak eğitim hayatlarında büyük kolaylıklar oluşturmaktadırlar (Avşaroğlu ve Çavdar, 2018: 117).

Görme engelli bireyler web sitelerinin dizaynı konusunda kendileri için düzenlenen uygulamaların doğru olmadığı ve eşitlik oluşturmadığı, bir süre sonra da geçerliliğini

ytirdiğini görmekteirler. Ancak genele hitap eden tasarımların daha uzun süre kullanıldığı ve bu uygulamalardan herkes gibi bağımsız faydalanılması gerektiğini ifade etmektedirler. Bu bağlamda ekran okuyucu sistemler genellikle Türkçe kullanıma uygun çalışmamaktadır. Yalnızca engelli bireylerin kullanımına uygun oluşturulan web siteleri ise bir süre sonra ticari kaygılardan dolayı sonlandırılmaktadır (Eken, 2020: 376).

2.3.3. İşitme Engelli

İşitme engelliliği, doğumdan önce, doğum sırasında ya da doğumdan sonra oluşabilecek birçok etkiye bağlı olarak işitme duyusunun kaybı ya da kısıtlanmasıyla meydana gelebilmektedir. İşitme kaybının 21-35 dB derece arasında bir değere sahip olması hafif düzeyde işitme engellilik, 36-70 dB arasında bir düzeyde işitme durumu orta düzeyde, 71-90 dB’de bir işitme kaybı olan kişiler ileri seviyede işitme engelli olarak sınıflandırılmaktadırlar. 90 dB üzerindeki işitme kaybı olan kişilere ise çok ileri derecede işitme engelli kişi olarak ifade edilmektedir. Sağır olarak tanımlanan bireylerin ise işitme cihazı kullanarak duyma işlevini desteklemesi mümkün olmamaktadır. Bu grupta sayılan kişiler ise diğer insanlarla ilişkilerini işaret dili kullanarak sağlayabilmektedirler (Seyyar, 2015: 32-33).

“İşitme engellilerin eğitim ve iletişimlerinin sağlanması amacıyla Türk işaret dili sistemi oluşturulur. Bu sistemin oluşturulmasına, geliştirilmesine ve uygulanmasına yönelik çalışmaların esas ve usulleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının koordinatörlüğünde, Millî Eğitim Bakanlığı ve Türk Dil Kurumu Başkanlığınca müştereken çıkarılan yönetmelikle belirlenir.” (5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, 2014: Md.15).

Normal eğitim gören işitme engelli bireyler Türkiye’de iki grup şeklinde eğitim görmektedirler. Bu gruplardan birincisi; işitme cihazı kullanan ve dudak okumayı öğrenmiş olanlar ve ikinci olarak öğretmenlerin yardımına ihtiyacı olarak eğitimine devam edenlerdir (Kargın, 2019: 541).

İşitme engelli bireylerin de toplumda yaşayan diğer bireyler gibi yeterli miktarda sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi için sağlık hizmeti sunan doktor ve personel

tarafından anlaşılabilmesi ayrıca verilecek hizmetin organize edilmesi önem arz etmektedir (Küçük ve Arıkan, 2006: 23).

Türk İşaret Dili Türkiye’de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde kullanılan bir dildir. TÜİK’ in 2019 yılında yaptığı araştırmaya göre Türkiye’de nüfusun yüzde 31,5 inin işitme ve konuşma engelli bireyler olduğu görülmüştür (TÜİK, 2019).

İşitme engelli bireylerin bulundukları yerlerde işaret dili icat edilmiştir fakat işaret dili beden dili ile karıştırılmamalıdır. İşaret dili yalnızca işitme engelli kişiler tarafından değil fiziksel olarak, konuşma dili ile ilgili sorun yaşayan özel bir durum dolayısıyla konuşamayan kişiler tarafından da kullanılmaktadır. Konuşma, kişiler arası duygu ve düşünce paylaşmaya yarayan bir aktivite olduğu için konuşarak iletişim kuramayan işitme engelli bireylerin en büyük problemi bu iletişime katılamamaktır. Bundan dolayı da yaşamlarında pek çok zorluk oluşmaktadır (Oktekin ve Çavuş, 2019: 594).

İşitme engelli bireyler de diğer bireyler gibi ergenlik döneminin sonuna kadar meslek seçimine karar vermekte zorlanmaktadırlar. Bu kişilerin seçimlerinin kolaylaşması için uygun meslek edindirmeye hazırlayıcı programlar bulunmamaktadır. İşitme engelli sözel olarak iletişim kurmakta zorlandıkları için meslek sahibi olma konusunda zorluk yaşamaktadırlar (Kargın, 2019: 539).

2.3.4. Konuşma-Dil Engelli

Çeşitli nedenlerle konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olan ve ses bozukluğu olan bireydir. İşittiği halde konuşamayan, gırtlaklı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler, afazi, dil-dudak-damak-çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girmektedir (TÜİK, 2020).

Konuşma dili ses dalgalarının işlevlerini yerine getirmesiyle kulağa hitap etmekte, yazı dili ise ışık dalgalarının etkinliği ile görme duyusuna hitap etmektedir (Barın, 2018: 1910).

Konuşmaya etki eden bazı etkenler bulunmaktadır İlk olarak fizyolojik etkenler; ağız, diş, ses tellerindeki bozukluklar vb. birçok bozukluklar; ikinci olarak ise; kaygı, tutum ve motivasyon gibi unsurlardır. Bireylerin konuşma sürecinde yaşadıkları kaygı, korku ve öz yeterlilik algısı gibi hisler konuşma becerilerini etkilemektedir. Kaygı ile

konuşma başarısı arasında ise negatif yönlü bir ilişki vardır (Gölpınar, Hamzadayı, ve Bayat, 2018: 76).

2.3.5. Kronik- Süreğen Engelli

Kronik hastalığa sahip bireyler genellikle tıbbi tedavi ve rehabilitasyon imkanlarından faydalanmasına rağmen hastalığı devam eden fakat sağlığına kavuşamayan, sağlıklı bir hayata ulaşamayan, hatta hastalığın derecesine göre bazı durumlarda yardıma muhtaç duruma gelebilen devamlı hasta kişilerdir (Seyyar, 2015: 33).

Küçük bir çocuk için aile bireyleri tarafından verilen bakım normal bir çocukluk dönemi ve gelişimin parçasıdır. Ancak bakım verilen çocuk gelişimsel olarak bazı farklılıklar taşıyor ya da uzun süreli bağımlılık yaşayabileceği bir hastalık geçiriyorsa burada ailelerin rolleri değişebilmektedir. Bu yeni edinilmiş roller için ise enerjinin yeniden toparlanması ve hayatın yeniden planlanması gerekmektedir. Bu bakımı veren kişilerin üçte ikisi kadınlardan oluşmaktadır. Kronik rahatsızlığa sahip çocukların bakım veren aile bireylerinde zaman içerisinde fiziksel yorgunluk, stres, depresyon gibi hastalıklara eğilim olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle bakım veren kişilerin yalnız bırakılmaması, gerekli durumlarda psikiyatrik destek sağlanması faydalı olmaktadır (Atagün, vd., 2011: 535-536).

Kronik hastalara bakım veren kişilerin fiziksel, duygusal, psikolojik olarak orta derecede bir yük altında bulunması, bu kişilere kurumlar ve kurum personelleri tarafından bilgilendirici, destekleyici, baş etmelerine yönelik eğitici hizmetlerin verilmesi yüklerinin azalması adına önemli görülmektedir (Alahan, Aylaz ve Yetiş, 2015: 1-4).

2.3.6. Zihinsel Engelli

Zihinsel engellilik, birçok farklı nedene bağlı olarak genel zihinsel görevlerde normalden büyük oranda gerilik ve ayrıca uyumsal davranışlarda yetersizlik oluşması durumudur. Doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında gerçekleşen pek çok etken zihinsel engelli olmaya sebep olmaktadır (Murat, 2009: 26).

Zihinsel engelli bireylerin, zihinsel gelişimlerinde meydana gelen hasar veya eksiklikler davranışlarına yansımaktadır. Bu yansıma sonucu zihinsel engelli bireylerin topluma uyum süreci zorlaşmaktadır. Toplumsal açıdan bu kişilerin topluma uyum sürecinde ciddi düzenlemelere ve sosyal rehabilitasyona ihtiyaçları olmaktadır.

4857 sayılı İş Kanunu'na eklenen madde kapsamında iş gücü olarak çalışma yaşamında aktif bir görev alma süreci zor olan zihinsel engelli bireylerin çalıştıkları iş yerlerine devlet tarafından çok sayıda ayrıcalık tanınmıştır. Bunlardan biri; işverenin zihinsel engelli personeline ödediği ücret bir kısmının Hazine tarafından işverene tekrar iade edilmesidir. Ayrıca 2014 yılında çıkan 6518 sayılı kanun ile bazı mali destek ve teşvikler eklenmiştir. Korumalı işyeri statüsündeki işyerlerine çevre ve temizlik vergisini ödememesi, zihinsel engelli personeller için ödenen yıllık brüt tutarın devlet tarafından yüzde yüz oranında işyerine geri ödenmesi gibi maddeler eklenmiştir (Çolak ve Hergüner, 2016: 2443).

Zihinsel engelli kişilerin haklarını nasıl kullanacaklarına dair düzenlemeler karşılaştırmalı hukuk kapsamında oldukça tartışmalı bir konudur. Belirgin olarak iki anlayış karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak zihinsel engelli bireylerin kendileri ile alakalı kararları almaya yeterli olmadıkları ve bu kararları almak için onların yüksek yararını gözetecek ikame karar alıcıların belirlenmesi gerektiği, ikinci olarak ise özellikle yetişkin olan zihinsel engelli bireyler için kısıtlama kararının alınması halinde bile kendi kaderlerini kendileri belirleyecek şekilde söz hakkına sahip olması gereken durumlarda ise yasal temsilcilerinin (vasi vb. gibi) kişileri daha çok destekleyici konumda görev alması görülmektedir (Şirin, 2019: 30).

Zihinsel engelli bireylerin tedavi ve sağlık hizmetlerinden yararlanma sürecinin planlanması için engelli bireyin ailesi üzerinde hangi etkiler oluşturduğunun araştırılması faydalı olmaktadır. Normal gelişim gösteren bir çocuğun aile ekonomisindeki yükü oldukça fazladır. Zihinsel engelli bir çocuğun ise farklı birçok araç gereç ve eğitime ihtiyacı olduğundan daha fazla ekonomik bir güç gerektirir. Bu yükün de ailenin stres seviyesini büyük ölçüde arttırdığı tespit edilmiştir (Sarı, 2007: 1-4).

Zihinsel engelli bireylerin hafif, orta, ağır engel düzeylerinin annelerin depresyon düzeyi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Annelerin ruhsal olarak kendilerini iyi hissetmemesi bir süre sonra çeşitli hastalıklara yol açmakta ve bakım verdikleri kişinin

bakımını da güçleştirdiğinden ailelerin desteklenmesi önemli görülmektedir (Şengül ve Baykan, 2013: 37).

2.3.7. Ruhsal Bozukluğa Sahip Engelli

Birçok farklı neden, kişilerin ruhi ve akli işleyişinde meydana gelen sorunlardan kaynaklı yaşamsal görevlerde uyum problemi olan sürekli olarak beceri ve fonksiyon yitimi yaşayan kişiye ruhsal bozukluğa sahip engelli, başka bir ifade ile akıl ya da ruh hastası olarak adlandırılmaktadır (Murat, 2009: 26).

Türkiye’de 2007 yılında Sağlık Bakanlığı’nın teşvikiyle üniversite ve eğitim hastanelerinde ruh sağlığı alanında ihtisas yapmış profesyonel meslek elemanları ve ruh sağlığına dair çalışmalar yapmakta olan derneklerin iş birliğiyle Ruh Sağlığı Yürütme Kurulu kurulmuştur. Bu kuruluş ruh sağlığı alanında acil yapılmasını öngördüğü hizmetleri 28 maddelik bir eylem planı olarak yayınlamıştır. Öncelikle ele alınması gereken konular olarak koruyucu önlemlerin artırılması, yatak kapasitesinin artırılması, hizmet kalitesinin artırılması gibi pek çok başlık yer almaktadır (Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı, 2011-2023: 4).

Son yıllarda Türkiye’de ruh sağlığı adına yapılan yenilikler ve gelişmeler söz konusudur. Buna bağlı olarak kurum temelli ruh sağlığı politikalarından toplum temelli politikalara geçiş gerçekleştirmiştir. Sağlık Bakanlığı 2006 yılında “Ulusal Ruh Sağlığı Politikası” metnini, 2011 yılında ise “Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planını” yayınlamıştır. Böylece ruhsal hastalıkları tedavi sürecinde hastane temelli yaklaşımdan toplum temelli yaklaşıma dönüşüm desteklenmiştir (Alataş, Kahiloğulları ve Yanık, 2011: 2).

Sosyal hizmet müdahaleleri ruh sağlığı bozulmuş kişilerin topluma kazandırılmalarını, ayrımcılık ya da ötekileştirmelere karşı savunuculuk görevlerini üstlenmektedir. Sosyal içerme anlamında bu kişilerin toplumdan ayrılmasına engel olunmaktadır. Ayrıca sosyal hizmet kuruluşlarının ruhsal hastalığı olan örneğin şizofreni gibi hastalıklara sahip bireylerle ilgili toplumu bilinçlendirme, toplumdaki farklı tutum ve dışlayıcı davranışları yok etme amacıyla diğer kamu kurumları ve sivil toplum örgütleriyle eşgüdümlü programları bulunmaktadır (Büber, vd., 2015: 37).

Sosyal alışmacılar, toplumdaki kişilerin duygusal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla da almaktadır. Kişilerin korku ve kaygı düzeylerini kontrol edebilmek, yaşadıkları kayıpları, yaşamsal krizleri daha kolay atlatabilmeleri için sosyal hizmet çalışanları destek olabilmektedirler. Gereken ihtiyaç durumlarında ise sağlık hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırabilmektedirler (Kara, 2020: 31).

Ruhsal bozukluk çeşitli sosyal problemlerin oluşmasına neden olmaktadır. Ruhsal problemlerine bağlı olarak kişiler toplumun dışına kendileri çıkmayı isteyebildikleri gibi ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalarak toplumun dışına zorunlu olarak da itilebilmektedirler. Yalnızca soruna odaklı müdahale etkili olmadığı gibi ruhsal bozukluğa sahip kişilerin tedavisinde ve rehabilitasyon süreçlerinde bütüncül, profesyonel bir müdahale ve çabaya gereksinim duyulmaktadır (Oral ve Tuncay, 2012: 98).

2011 yılı Dünya Sağlık rgt verilerine göre, Ruh Sağlığı Atlasındaki ifadelerde dünyanın yarı nüfusuna denk gelecek şekilde 200.000 kişiye 1 psikiyatrhist hizmet verebilmektedir (WHO, 2011).

Bireysel olarak; işsizlik, yoksulluk, şiddet gibi olgular; toplumsal olarak g, toplumsal baskılar, sosyo-kültürel öğelerin bazı yaptırımları kişiler üzerinde ruhsal hastalıklara sebebiyet verebilmektedir. Bu nedenle diğer pek çok hastalık gibi ruhsal hastalıklarında birincil düzeyde risk faktörü oluşturmadan önceki aşamada sosyal hizmet sunan kurum ve kişilerce engellenmesi gerekmektedir (zden, 2015: 200).

2.4. Engelliliğe Bakışla İlgili eşitli Modeller

Toplumsal hayatta var olan birçok sosyal problemin, insanlık tarihi boyunca şekil değiştirerek ve farklı çözüm ve gelişmelere muhatap olduğu görülmektedir. Engellilik de bu sosyal problemlerden yalnızca biridir. Toplum tarafından nasıl algılandığı, toplumun bakış açısı, devletin engelliliğe bakış açısı, engelli bireylerin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çalışma hayatına ve sonrasında toplumsal hayata katılmasıyla birlikte gerçekleşen birçok süreç günümüzdeki engellilik algısının oluşmasına temel hazırlamıştır. Bu bölümde engellilik algısının tarihsel süreçte geçirmiş olduğu bakış açılarına yer verilecektir.

2.4.1. Ahlaki Model

Neolitik insan toplulukları engelliliğin moral kaynaklar dolayısıyla ortaya çıktığını ruhlar tarafından ele geçirilerek ruhun kötüleştirildiği ve bundan da kötü sonuçlar doğduğuna inanılmaktaydı. Eski Yahudi toplumlarında ise engellilik günahkârlıkla eşit görülmekte, zihinsel engelli kişilerin şeytan tarafından ele geçirildiği, görme, işitme gibi engel gruplarında olan kişilerin ise ya kendi ya da anne ve babalarının günahlarından dolayı cezalandırıldıklarına inanılmaktaydılar (Erkan, 2004: 31-32).

Ahlaki Model, engelliliğe dair bilinen en eski modeldir. Bu model kişilerin ahlaki çöküntülerinin engelliliği beslediği, insanların içindeki şeytanın/ahlaksızlığın dış görünümüne ve davranışlarına yansımış olmasıyla engellilik durumunun ortaya çıktığını savunur. Engelli kişilerin aileleri ve sosyal çevreleri de bu durumdan büyük utanç hissetmektedirler. Toplum tarafından dışlanan ve kötü isimlerle yaftalanan bu kişiler yaşamları boyunca ötekileştirilip toplum dışına itilmektedirler. Bu gibi durumlar birçok farklı kültürde ve toplumda etkisini aynı ölçüde olmasa da 21. yüzyılda da devam ettirmektedir (Arıkan, 2002: s. 2).

Engellilik her toplumda, her ülkede farklı etkenlere bağlı olarak görülen toplumsal bir olgudur. İnsanlık tarihinin en eski sosyal problemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çünkü insan var olduğundan beri engellilik de var olmuştur. Devletlerin gelişmişlik düzeyine, toplumların sosyo-kültürel seviyesine bağlı olarak engelliğe bakış açısı büyük ölçüde değişmektedir.

2.4.2. Tıbbi Model

Ahlaki model güncel gelişmelerle beraber yerini Tıbbi Modele bırakmıştır. Arıkan'a göre tıbbi model engelli kişilerin engel durumlarına patolojik bir durum olarak bakılması anlayışını getirmiştir. Bu bakış kişilerin hayatlarına bir takım kolaylıklar sağlasa da bu sefer de patoloji odaklı bir anlayış “aciz-muhtaç” olarak adlandırılmalarına sebep olmuştur (Arıkan, 2002: 2).

Engelli bireyleri ihtiyaç sahibi, hastalıklı gören “patolojik vaka” yaklaşıma dayanan medikal model yerini 1970’lerden sonra sosyal modele bırakmıştır. Engellilik konusuna dair hak temelli ve sosyal yurttaşlık anlayışı gelişerek yasal düzenlemelere

yansımış ve toplumsal algılar sosyal yaklaşıma doğru evrilmeye başlamıştır (Küçükali, 2015: 113).

Engellilik kavramına bir bakış olan tıbbi model insanı bir mekanizma olarak gördüğünden insan bedenini normal veya anormal kavramlarıyla açıklamaya çalışmaktadır. Tıbbi modele göre kişilerin sosyal hayatta karşılaştıkları sorunlar kendi bedenlerinde bulunan yeti yitiminden kaynaklanmaktadır (Önver, 2014: 45).

Tıbbi modelin avantajlarından biri insan bedenine dair çok detaylı ve açıklayıcı bir tutuma sahip olmasıdır. Engelli bireylerin toplumsal yaşamda karşılaştıkları sorunları bedenlerindeki hastalıktan kaynaklandığını ileri sürer. Tıbbi modelin dezavantajı ise toplumsal hayatta sosyal sorumlulukları ve toplumsal düzenlemeleri göz ardı etmesidir. Bu durumda matematik dersinde tahtayı göremeyen bir öğrencinin sorumluluk sadece kendi görme duyusuna bırakıldığından topluma ve toplumsal düzenlemelere sorumluluk atfedilmemektedir (Küresel Araştırmacılar Ağı, 2018).

Başlangıçta toplumsal alanda bir “sağlık sorunu” olarak algılanan engellilik, engelli bireylerin eğitim, konut, istihdam, ulaşılabilirlik ve erişilebilirlik gibi sosyal gereksinimlerini fark etmeyi geciktirmiş, bu alanlarda kişilerin sahip oldukları hakların bile göz ardı edilmesine sebep olmuştur. Bu dönemlerde Tıbbi Model yaklaşımın hâkim olması sosyal alanın normal insanlara göre dizayn edilmesine sebep olmuştur. 1950’li yıllardan itibaren engelliliğin yalnızca bir hastalık veya sağlık sorunu olduğu algısı değişmeye başlamış ve toplumsal çözümleyici bir anlayış hâkim olmaya başlamıştır. Tıbbi modeldeki dışlayışı ve ayrımcılığa sebep olan baskı ve marjinalleştirme gibi keskin ve soğuk ifadeler yerini yetkilendirme ve sosyal yaşamın bir parçası olma gibi kavramlara bırakmıştır (Özgökçeler ve Alper, 2010: 50).

2.4.3. Sosyal Model

Sosyal Model Tıbbi Model’deki eksikliklerden dolayı ortaya çıkmıştır. Bu modelde engelli birey uzman kişi, meslek elemanı ise danışman rolünde yer almaktadır. Sosyal modele göre kişiler kendi gerçekliklerini kendileri keşfedebilirler. Bu modele göre danışmanın algısı engelli bireyin algısından üstün tutulmaz ve asıl önemli olan öge çevredir. Kişilerin sosyal katılımlarına engel çevre düzenlemesi ve sosyal faktörlerdir kişilerin sahip oldukları bedensel ya da ruhsal sakatlıklar değildir düşüncesini

savunmaktadır. Bu modelin eksik yönleri ise ağırlık ve rahatsızlıkların varlığını yoka saymaktır (Erkan, 2004: 34-35).

Engelliliğe bakış iç içe ilerleyen düşünce yapılarından oluşmaktadır. Genetik açıdan engelliliğe bakış bütünü yeterli bir şekilde temsil etmediğinden yeni bakış açıları geliştirilmiştir. Bunlardan biri de Sosyal Modeldir (Demirbilek, 2013: 60).

Engellilik durumunun bireye atfedilmesi ve bireyin kendisinden kaynaklı bir durum olarak ifade edilmesi değil, toplumun yerine getirmesi gereken görevleri yerine getirmemesi, engelli bireylerin yaşama tam katılımları için gerekli temel prensipleri göz önünde bulundurmaması anlayışına dayanır (Özgökçeler ve Alper, 2010: 37).

Engellilik kavramı, Sosyal Modele göre toplumun engelli bireylere oluşturduğu engeller olarak ifade edilirken, özrürlülük terimi bireyin kendisine ait bir bozukluk olarak düşünülmektedir (Çolak ve Hergüner, 2016: 2438).

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile sosyal harcamalar ve sosyal amaçlı faaliyetleri arasında doğru bir orantı bulunmaktadır.

Türkiye’de engelli hareketlerinin istenildiği gibi karşılık bulması hem geç hem de biraz güç olmuştur. Buna sebep olan etkenler şunlardır: Yerel yönetimler, ideolojik ve ekonomik yönlerden merkezi yönetime büyük ölçüde bağımlı durumdadır. Yereldeki halkla da oy kaybetme kaygısı sebebiyle gerçekçi ve doğru bir ilişki kuramamaktadır. Türkiye’de sosyal politikaların engellilere yaklaşımı daha çok tıbbi model çerçevesinde olmaktadır. Engellilik adına faaliyet gösteren birçok örgüt yer almaktadır. Bu örgütler dayanışma içinde olmak yerine birbirleri ile rekabetçi tutumda, içyapıları itibari ile de hiyerarşik bir yapılanmaya sahiptirler. Kaynaklara ulaşmaları ve maddi desteğe sahip olmaları ise daha çok iktidara yakın olmalarıyla mümkün olabilmektedir (Yardımcı, 2015: 24-25).

Sosyal Model yaklaşımının temel aldığı nokta; toplumsal hayatın hem tutumlar hem de fiziksel çevre olarak erişilebilir tasarlanmasıdır. Kişilerin bedenlerinde meydana gelen herhangi fizyolojik ve psikolojik unsurun yaşamlarına toplumsal katılımlarına engel olmasının önüne geçilmesidir. Yani buradan hareketle bir kişi eğer bir hizmete ulaşamıyor ve yeterince faydalanamıyorsa bu toplumsal düzenleme eksikliğinden kaynaklanmaktadır (Küresel Araştırmacılar Ağı, 2018).

1990'ların ikinci yarısından sonra o dönemde sakatlık veya özürlülük kavramlarıyla ifade edilen engellilik konusu yavaş yavaş siyasi hayatın gündemine girmeye başlamıştır. Bu dönüşüm iki başlıkta anlatılabilir; Birincisi Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Belediye Başkanı olmasından sonra engelli hizmetlerinin sosyal yardımlar kapsamına alınması, 1997 yılında Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın (ÖZİDA) Başbakanlığa bağlı olarak kurulması ve 2005 yılında Özürlüler Kanunu adıyla yalnızca engelli bireyleri odağına alan bir yasal düzenleme getirilmiş olmasıdır. İkinci olarak ise: Türkiye'nin Avrupa Birliği uyum şartlarına uyum süreci kapsamında yaptığı yenilikler ve Birleşmiş Milletlerin Engelli Hakları Sözleşmesini kabul etmesi bu dönemde atılan önemli adımlardır (Yardımcı, 2015: 26).

2.5. İnsan Hakları Kapsamında Engelli Hakları

Toplumda her birey kendi varlığının gereklerini yerine getirmek için çaba göstermekte ve yaşamına dâhil olan zorluk ve kolaylıklarla, olanakları ölçüsünde baş etmeye çalışmaktadır. İnsanlar doğdukları andan itibaren çevresinde olup bitenlere, çevresindeki her uyarana duyarlı olarak yaşamını sürdürmektedir. Engellilik olgusu insanoğlunun var olduğu günden bu yana var olan ve her zaman özel olarak ilgilenilmesi gereken bir konumda bulunmaktadır. Engelli bireylerin yaşam mücadelesinin diğer insanlara göre her çağda daha zor olduğu görülmektedir.

ABD'de 1911-1930 yılları arasında engelli hakları öjenik ilkelere uygun olarak tasarlanmış, insan hakları ve bu doğrultuda engelli haklarına yönelik birçok kanun bu ilkeler doğrultusunda kabul edilmiştir. Örneğin; bu ilkelere göre toplumun marjinal toplulukları olarak adlandırılan engelli, hasta, suçlu kişilerin kısırlaştırılması, farklı ırklara sahip bireylerin evliliklerinin yasaklanması gibi düzenlemelerle birçok insan hakkı ihlali sayılabilecek düzenleme getirilmiştir. Nazi Almanyası'nda da benzer olarak Yahudilerle birlikte engelli bireylerinde yaşam hakkı dâhil olmak üzere birçok hakkı elinden alınmış, toplama kamplarında doktorlar tarafından kobay olarak kullanılmalarına devlet tarafından izin verildiği görülmüştür (Seyyar, 2015: 89).

Batı'da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra "refah devleti" kavramı ile birlikte yerel yönetimlerin sosyal politika fonksiyonlarındaki rolü ve etkinliği artmıştır. 1945-1975

yılları arasında gelişmiş, refah devletlerine benzer olarak birçok ülke yerel yönetim yapılarında “altın çağ” diye adlandırılan bir dönem geçirmişlerdir (Ersöz, 2010: 1).

Engellilik hareketlerinin başlaması, engellilerin hak arama çabaları;1948 tarihinde BM İnsan Hakları Bildirgesi, 1955 yılında Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu Hakkında 99 Sayılı ILO Tavsiye Kararları,1975 BM Engelli Hakları Bildirgesi ve 2008 yılında yürürlüğe giren BM “Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi” ile yasal zeminde var olması yetmiş yıldan fazla bir zamanı doldurmuştur (Küçükali, 2015: 103).

Tarihi sürece bakıldığında engelli bireylerin Kurtuluş Savaşı mücadelesine aktif olarak katıldıkları, bir devleti kurtarma ve yeniden bir devlet kurma sürecinde toplumdaki her birey gibi mücadelenin içinde olduklarını; fakat sonraki siyasal süreçlere geçildiğinde engellilerin egemenliğin kullanımına dair bir görev aldıklarına hiç şahit olunmamıştır (Oran, 2015: 70).

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Koruma Kanunu (TİHEKK)’ nda yer alan ayrımcılık türlerinden biri de mali yeterlilikler ölçüsünde, engelli bireylerin haklarını toplumdaki diğer kişiler gibi tam ve eşit kullanmaları için gerekli önlemler almamak ve yeterli düzenleme yapmamak olarak belirlemiştir (Ünal, 2019: 89).

2.5.1. Bakım Hakkı

Bakım bir insanın en temel yaşam haklarından biridir. Pozitif statü haklarından sayabileceğimiz bakım hakkı devletin vatandaşlarına sağlaması zorunlu haklar durumundadır. Hakkın varlığı ancak kullanılabilmesiyle hissedildiğinden sosyal devletin bu noktadaki görevi bakıma ihtiyacı olan kişilere bu hakkın kullanılmasını sağlamaktır (Betül ve Reyhan, 2016: 19).

Bakım, yaşamsal önem taşıyan faaliyetlerin fiziksel, psikolojik, sosyal fonksiyonların yerine getirilmesinde, yardıma ihtiyacı olan kişiye yardımcı olma işlevidir. Kişilerin temel ihtiyaçları, hayat kaliteleri ve günlük yaşamlarını sorunsuz bir şekilde sürdürebilmeleri için yakınlarındaki aile, akraba veya profesyonel kişilerin desteğine ihtiyaç duymasıdır (Genç ve Barış, 2015: 39).

Türkiye’de evde bakım hizmetleri Sağlık Bakanlığı, Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Yerel Yönetimler ve Özel Kuruluşlar eliyle sunulmaktadır. Evde ve kurumda sağlık

hizmetlerini Sağlık Bakanlığı verirken, Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığı özel olarak dezavantajlı gruplar kapsamında bulunan çocuk, genç, kadın, engelli ve yaşlı kişilere yönelik koruyucu-önleyici, iyileştirici- geliştirici, tedavi-rehabilitasyon edici hizmetler sağlamaktadır. 2005 yılında “Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik” 2571 sayılı Resmi Gazete ’de yayımlanarak Sağlık Bakanlığı’nın görev ve yetkileri belirlenmiştir. 2006 tarihinde yayımlanan “Bakıma Muhtaç Engellilerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik” ise aynı tarihli Bakıma İhtiyacı Olan Engellilere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği” ve 2010 tarihinde yayımlanan “Sağlık Bakanlığınca Sunulan Evde Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge” engelli ve yaşlılara bireylere evde bakım hizmetinin hukuki alt yapısını belirlemektedir. Bu yönetmelikler her iki bakanlığında ortak amaca yönelik yetki ve sınırlarını ortaya koymuştur. Fakat iki kurumunda eşgüdümlü olarak hizmet verdiği söylenememektedir. Özellikle evde bakım hizmetlerinin Sağlık Bakanlığı tarafından yalnızca sağlık hizmeti olarak verilmesi sosyal bakım yönünü eksik bırakmakta ve hizmet hedeflerine tam olarak ulaşamamaktadır (Genç ve Barış, 2015: 41-42).

Günümüzde artan nüfusla birlikte engelli, yaşlı ve ihtiyacı olan insan sayısının artması sağlık hizmetlerini çeşitlendirmeyi zorunlu kılmıştır. Kişiler kendileri sağlık hizmetlerine ulaşabildikleri gibi artık sağlık hizmetleri de onlara gidebilmektedir.

Türkiye’de ilk olarak engelli bireyler için yatılı bakım hizmeti veren merkez açma ve işletme yetkisi, 2006 yılında çıkarılan SHÇEK (eski adıyla) Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği ile özel ve tüzel kişilere verilmiştir. Bu merkezlere yalnız yaşayan ya da yanında ailesinin veya bir başkasının yaşaması mümkün olmayan engelli bireyler koruma altına alınıp hizmet görmeye başlamışlardır (Kılıç ve Yılmaz, 2018: 7).

Evde bakım hizmetleri, 18. yüzyıldan beri Avrupa’da profesyonel bir mantıkla yürütülmekte ve önemsenmekte iken Türkiye’de ise daha yeni mesleki uygulama alanı olarak benimsenmeye başlanmış bir hizmet türüdür. Küreselleşmenin ve modernleşmenin etkisinde gelişim ve değişimin gereği olarak bakım hizmetleri profesyonelliğe ihtiyaç duymaktadır. Yeni toplumsal yaşamda kurumsal hizmetlerin yetersiz kalmasıyla ortaya çıkan yeni bir sağlık koludur (Genç ve Barış, 2015: 40).

Evde bakım hizmetleri; kapsamında bireyin yaşam kalitesini en yüksek düzeye çıkaracak ve bakım ihtiyacını en az seviyeye getirecek gerek sağlık ve gerekse sosyal bakım hizmeti kapsamında hazırlanmış olan hizmetler bulundurmaktadır. Kurumsal bakım hizmetlerine alternatif olarak geliştirilmiş olan bu model yaşlı; engelli ve bakım ihtiyacı olan kişilerin yaşam onurunu ve saygınlığını korumak, sosyal dışlanmıslığı önlemek, yaşadığı ortamdan ayrılmadan daha kolay şekilde hizmetlere ulaşmasını sağlayacak bir model olarak görünmektedir (Oğlak, 2016: 32).

Kişilerin engelli bakım merkezlerinden yararlanabilmesi için iki yasal kriter mevcuttur. Bunlardan birincisi; ağır engelli olma durumuna sağlık kurulu raporuna göre karar verilmesi, ikincisi ise maddi yetersizlik durumunun tespit edilmesi ve bakım ücretinin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (eski adıyla) tarafından ödenip ödenmeyeceğinin belirlenmesidir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'na göre hane içindeki kişi sayısına göre kendilerine düşen aylık net gelir asgari ücretinin 2/3'ünden az olan bireylerin bakım merkezi ücretlerinin Bakanlık tarafından ödenmesi kararlaştırılmıştır (Kılıç ve Yılmaz, 2018: 7).

Türkiye'de Sağlık Bakanlığı'nın evde bakım hizmetleri anlamında sunduğu hizmetler kişilerin yaşam kalitesini arttırmada ve toplumla bütünleşmesini sağlamada hayati önem taşıyan sosyal bakım mantığını icra edememektedir. Çoğunlukla büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri tarafından bakıma ihtiyacı olan bireylere verilen evde bakım hizmetleri birbirinden ayrı ve bütüncül yaklaşımdan uzak olarak yerine getirilmeye çalışıldığından hizmetlerden beklenen sonucun elde edilememesi birçok problemi beraberinde getirmektedir (Oğlak, 2016: 36).

Bakım hizmetlerinin bireylere verilmesi açısından ortaya koyulan kriterlerin esasen hizmetlerden faydalanacak kişinin değil de ailesinin gelirine bakılarak verilmesi, aslında bu kişilerin toplumda bir birey olarak kabulünün gerçekleşmediğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım engelli bireyi birey olma durumunu hiçe saymak ve onun varlığını kabul etmemektir (Kaya, 2015: 41-43).

2.5.2. Rehabilitasyon Hakkı

Rehabilitasyon: “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle oluşan özrü ortadan kaldırmak veya özür lülüğün etkilerini mümkün olan en az düzeye indirmek, özür lüye

yeniden fiziksel, zihinsel, psikolojik, ruhsal, sosyal, mesleki ve ekonomik yararlılık alanlarında başarabileceği en üst düzeyde yetenekler kazandırarak; evinde, işinde ve sosyal yaşamında kendine ve topluma yeterli olabilmesi ve özürünün toplum ile bütünleşmesi, ayrımcılığa karşı tüm tedbirlerin alınması amacıyla verilen psiko-sosyal hizmetler bütünü” ifade etmektedir (2828 sayılı Kanuna bağlı yönetmelik, 2010: Md.4).

Bakım merkezlerinde bulunan engelli bireyler için temel bakım ihtiyaçları ile psiko - sosyal destek hizmetleri de sunulmaktadır. Birincil bakım hizmetlerinin yanı sıra, toplumsal hayata uyum sağlamalarını kolaylaştırıcı rehabilitasyon hizmetleri ve sosyal becerilerini destekleyici çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar her merkeze ve engelli kişinin engel durumuna göre değişiklik göstermektedir. Bu çalışmaları desteklemek amaçlı engelli bireyler için geziler, kutlamalar, eğlenceler ve daha birçok sosyal faaliyet düzenlenmektedir (Kılıç ve Yılmaz, 2018: 7-8).

Yatılı sosyal hizmet kurumlarında, çoğunlukla kişilerin fiziksel ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bununla beraber engelli bireylerde dâhil olmak üzere bütün insanların yaşam kalitesinin artması için psikolojik olarak desteklenmesi bakım alması gerekmektedir (Morais ve Rapsová, 2019: 271).

2.5.3. Eğitim Hakkı

5378 sayılı Kanun’un 73. Maddesinde “Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılır.” hükmü yer almaktadır (5378 sayılı Kanun, 2005: Md.73).

Bu hukuki yaptırımın doğurduğu anlam ise: toplumsal hayatta eğitim hakkından faydalanmak isteyen herhangi engelli bir kişinin eğitim ve sınav uygulamalarına katılmak istediği durumda karşılaştığı sorunlarda belirttiği şikâyetler dikkate alınmalı, hakkını kullanmasına engel olan durumun ortadan nasıl kaldırılacağı ve hakkın tekrar nasıl kullanılması ile ilgili çözümün engelli kişinin katılımıyla bulunması gerekmektedir (Yıldırım ve Dalak, 2019: 10).

Türkiye’de engelli bireylerin eğitim hayatına dair örgütlü anlamda ilk gelişmeleri 1889 tarihinde başlamıştır.1889 senesinde İstanbul’da Sağırılık Okulu, 1921 senesinde İzmir’de Özel Sağırılar ve Körler Okulu, 1944 senesinde İstanbul’da bir dernek tarafından açılan Sağırılar Okulu, 1951 senesinde Ankara’da Körler Okulu açılmış ve kurumsal anlamda pek çok kurum ve kuruluş engelli bireylerin eğitim ve öğretim hayatına katılım göstermelerini sağlamıştır.1983 senesine gelindiğinde ise “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu” çıkarılmış, ardından Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde “Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi” kurulmuştur. 1983 senesinde çıkarılan “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu” ile her türden engeli bulunan engelli sayılan kişilere korunma, bakım, yardım hizmetleri sağlanması ve bu kişilere beceri kazandırma, devamlı bakım görevleriyle yükümlü “Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri” kurulması görevi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bırakılmıştır (Murat, 2009: 32-33). Daha sonra bütün bu kurumların yetkileri 2021 yılında değiştirilen ve yeni adıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında çatısı altında birleşmiştir.

Türkiye’de halen özel eğitim Milli Eğitim öğretim formuna uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Engelli bireyin bilgi, beceri ve yeteneği göz ardı edilerek hazır tasarlanmış aynı kalıp bir öğretim yönteminin içine sokulmaktadır. Özel eğitim veren kurumlar bu genel olarak bu özelliği yansıtmakta ve yeterli verimi elde edememektedirler. Eğitim dinamik, öğretim ise statik bir özelliğe sahip olduğundan özel eğitim alan öğrencilerinin önce öğretim metotlarıyla sonrasında eğitim uygulamalarıyla tanışması gerekmektedir. Ancak bu şekilde istenen fayda elde edilmiş olacaktır (Kaya, 2010: 3).

2005 yılında çıkarılan 2378 sayılı Engelliler Kanunun 15. Maddesi’nde “Engelli bireylerin eğitim almalarına dair hiçbir yasak ve kısıtlama olamayacağı, bireylerin özel durumları ve farklılıkları göz önüne alınarak düzenleme yapılması, eşitlik zemininde, yaşam boyu eğitim imkânlarına devam edebilecek şartların sunulması ve her seviyede eğitim alabileceklerinin mümkün olması” ifadelerine yer verilmiştir.

Engelli bireylerin eğitim hayatında karşılaştığı sorunların birçoğunun kaynağı yasal düzenlemeler değil uygulama alanında ortaya çıkan aksaklıklardan dolayı yaşanmaktadır. Yasal düzenlemelerde ifade edilen görev ve sorumlulukların uygulama alanına aktarılamamasının, farkındalık eksikliği, ekonomik imkanlar, bilinçsiz ve

eğitimsiz toplum anlayışı ve uzman personel eksikliği gibi pek çok kaynağı bulunmaktadır.

Normal gelişime sahip öğrencilerin eğitim hayatlarında karşılaştıkları karmaşıklık ve çok seçeneğin sayısı engelli öğrenciler için daha kaotiktir. Özellikle lise eğitimi ve sonrasında eğitim alacak engelli öğrencilerin hem yasalar ve sistem tarafından hem de gerekirse yeni eğitim alanları ile desteklenmesi gerekmektedir (Ain, 2016: 27).

Türkiye’de 16-45 yaş arasında yaşa sahip olan işitme engelli bireylerin sözel iletişimi amaç edinen eğitim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir (Kargın, 2019: 543).

Zihinsel, spastik ve ortopedik engelli bireylerin hala eğitim alanında karşılaştığı sorunlar büyük oranda devam etmektedir. Bu şekilde iki sıkıntı göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki; özel eğitim öğretmenlerinin nitelik olarak çok gelişmiş olmamaları ve özel olarak açılan eğitim kurumlarının sayısının yetersiz olması, ikincisi ise; sağlık sektöründe de sıkça karşılaşılan sorunlardan biri olarak özel olarak verilen eğitim hizmetinin maddi olarak engelli kişi ve ailelerine uygun olmamasıdır (Duman, Karakurt ve Medine, 2015: 75).

Yükseköğretim kurumları özürölüler danışma ve koordinasyon yönetmeliği Madde 1’de ifade edilen: “Yükseköğretim kurumları, engelli öğrencilerin eğitim-öğretim ve sosyal yaşam ortamlarını yükseköğretime erişimi kolaylaştıracak biçimde iyileştirmek, farklı engelli gruplar için ders malzemelerini erişilir kılmak için gerekli tedbirleri alırlar.” hükmü yer almaktadır ve verilen bu görevlere ek olarak “Engelli Öğrenci Komisyonu” kurulmasını ve bu görevlerin bu komisyonca icra edilmesini ifade etmiştir. Ayrıca yasanın nicelik olarak bir maddeyle belirlenmesi ve içerisinde mali ve yönetişimsel olarak belirsizliklerin olması, tartışmaya açık bir konu olarak bulunmaktadır (Kaya, 2015: 96).

Bu Yönetmeliğin amacı; yükseköğrenim gören engelli öğrencilerin öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerekli akademik ortamın hazırlanmasını ve eğitim-öğretim süreçlerine tam katılımlarını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak ve düzenlemeler yapmak üzere, Yükseköğretim Kurulu Engelli Öğrenciler Komisyonu, Engelli Öğrenciler Danışma ve Koordinasyon Birimi, ÖSYM Engelli Öğrenciler

Danışma ve Koordinasyon Birimi ile yükseköğretim kurumları bünyesinde oluşturulacak engelli öğrenci birimlerinin çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Yükseköğretim Kurumun 2019 yılı verilerine göre Türkiye’de Engelli öğrencilerin 38 bin 895’ini engel durumu bilinmeyenler, 2 bin 705’ini fiziksel engelli, 2 bin 316’sını kronik hastalığı bulunanlar, 2 bin 31’ini görme ve bin 103’ünü işitme engelli öğrenciler oluşturmaktadır. Engel gruplarının temsilinde otizm spektrum bozukluğu, Asperger sendromu, öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği ve zihinsel yetersizliği olan öğrenciler az temsil edilmekteyse de ülkemizde 119 zihinsel engelli, 31 öğrenme güçlüğü olan, 58 dikkat eksikliği ve otizm tanısı alan, 21’ide Asperger sendromu olan öğrenci yükseköğretim düzeyinde eğitim almaktadır (Akmeşe, vd., 2020: 1).

2.5.4. İstihdam Hakkı

20.yy.ın ortalarına doğru sosyal politikaların geliştirilmeye başlaması ile birlikte engelli bireylerle ilgili düzenlemeler, sistemler gelişmeye başlamıştır. Dünya’da engelli nüfusun gittikçe artış göstermesine bağlı olarak sosyal politikalar daha çok yardım işlevinde kullanılmış ve engelli bireylerin istek ve ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmaya çalışılması uygun görülmüştür. Fakat bu sistem devlet ekonomisinde büyük bir yüke dönüşmeye başlamış ve gün geçtikçe artan yaşlı oranıyla beraber gelişen sağlık sistemleri engelli kişilere yönelik istihdam düşüncesini meydana getirmiş ve yeni uygulamalar ortaya koyulmasına sebep olmuştur (Orhan, 2013: 10).

Türkiye’de engelli bireylerin istihdamını sağlamak amacı ile iki yönlü politika uygulanmaktadır. Bunlardan biri teşvik diğeri ise ceza uygulamalarıdır. Cezai yöntemlerin temel mantığı engelli kişileri istihdam etmeyi zorunlu kılmak ve devletin zorunlu olarak belirlediği sayıda kişi çalıştırmayanları cezalandırmak üzerine kurulmuştur. Ödül sistemi ise engelli istihdam eden iş yerlerini ödüllendirmek olarak düşünülmüştür. Engellilerin iş yaşamına ilişkin politikaların bütününe “engelli çalıştırma yükümlülüğü” politikası denmektedir. Bu politikalar çerçevesinde 4857 sayılı Kanun’un 30. Maddesi kapsamında işçi kadrosuna dâhil olan engelliler, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunun 53. Maddesi kapsamında memur statüsündeki engellilerin iş kadrolarına katılımları zorunlu hale getirilmiştir. Yasal anlamda yapılan düzenlemelerin yanı sıra uygulamada gerçek istihdam ve engellileri çalışma yaşamına

tam katılımını görmek için özellikle işverenlerin farkındalık ve gönüllü olarak destekledikleri bir yapıya ihtiyaç duyulmaktadır (Özbey, 2018: 296).

Korumalı İşyeri Yönetmeliğinin 14 üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen nitelikleri haiz engelli en az sekiz bireyin çalıştığı işyerinin işvereni, korumalı işyeri statüsünün kazanılması için Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne başvuruda bulunur. Korumalı işyerlerinde çalışacak engelli bireylerin sayısının toplam işçi sayısına oranı yüzde yetmiş beşten az olamaz. Bu kapsamda çalıştırılacak işçi sayısının tespitinde, belirsiz süreli iş sözleşmesine ve belirli süreli iş sözleşmesine göre çalıştırılan işçiler esas alınır. Kısmi süreli iş sözleşmesine göre çalışanlar, çalışma süreleri dikkate alınarak tam süreli çalışmaya dönüştürülür (Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik, 2013).

Yurtiçinde işe yerleştirme hizmetleri hakkında yönetmeliğin 10. Madde 1/a bendinde belirtildiğine göre: 50 veya daha fazla işçi çalıştıran, özel sektör işyerlerinde yüzde üç engelli, kamu işyerlerinde ise yüzde dört engelli birey, 10. Madde 1/b bendinde: “Tarım ve orman işlerinin yapıldığı işyerlerinde 51 veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç engelli, kamu işyerlerinde ise yüzde dört engelli” birey çalıştırma zorunluluğu bulunmaktadır.

Engellilerin yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri bir işte eğitilmesi, meslek kazandırılması, verimli kılınarak ekonomik ve sosyal refahının sağlanması amacıyla meslekî rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasının sağlanması esastır. (6462 sayılı Kanun, 2005: Md.12).

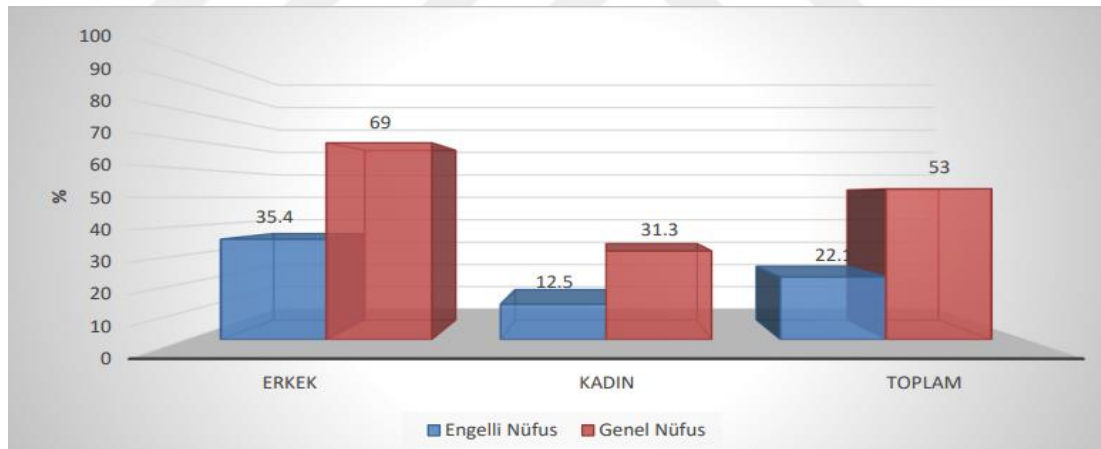
Türkiye’de engelli bireylerin iş yaşamına katılmasını devlet tarafından teşvik edici yöntemlerden biride “Sübvanseli İstihdam Uygulamaları” dır. Bu uygulamaya göre devlet tarafından işverenlere vergi, sosyal güvenlik primi ve kredi desteği gibi çeşitli kolaylıklar ve indirimler tanınmaktadır. Buna göre engelli istihdam eden özel sektörün birimlerinde çalıştırdıkları personelin sosyal güvenlik priminin yüzde ellisinin veya hepsinin hazine tarafından ödenmesi bu kolaylık ve teşviklerden biridir (Kocabaş, 2018: 68).

Devlet tarafından işverenlere sağlanan prim ücretlerinin hazine tarafından ödemesi, esnek istihdam biçimleri ve İŞKUR’un engelli bireylere yönelik eşleme işlemini sağlama tekeli oluşturması gibi imtiyazlar toplumsal düzende dezavantajlı kişiler

olarak adlandırılan kadın ve engelli işgücünün artmasına dair alt belirleyicileri oluşturmaktadır (Kuzgun, 2010: 61).

Türkiye’de engelli vatandaşların istihdamına ve çalışmasına dair bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. Anayasa’nın 46. Maddesi’nde kimsenin yaşına, cinsiyetine, gücüne uygun olmayan işlerde çalıştırılmayacağı, bedeni ve ruhi yetersizliği olan kişilerin ise özel olarak korunması gerektiği ifade edilmiştir. Yürürlükte olan mevzuat maddelerine göre ise engelli bireylerin çalışamayacakları alanlar yalnızca yer altı ve su altı işleri olarak belirlenmiştir (Boyras, 2010: 2-3).

Yurtiçinde işe yerleştirme hizmetleri hakkında yönetmeliğin 17. Maddesine göre: İşe alınmada; iş seçiminden, başvuru formları, seçim süreci, teknik değerlendirme, önerilen çalışma süreleri ve şartlarına kadar olan aşamaların hiçbirinde engelliler, eski hükümlüler veya terörle mücadelede malul sayılmayacak şekilde yaralananlar aleyhine ayrımcı uygulamalarda bulunulamaz.

Şekil 2.3: Engelli ve Genel Nüfusun Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranlar

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Veri Sistemine Kayıtlı Kişi Sayısı Üzerinden Oranlar)

Engelli bireylerin 2021 yılı istihdama katılım verilerine göre istihdama katılım oranı erkeklerde genel nüfus yüzde 69 iken engelli nüfusun oranı yüzde 35,4 olarak belirlenmiş, kadınlarda genel nüfus yüzde 31,3 iş yaşamına katılırken engelli nüfusta

bu oran yüzde 12,5'tir. Toplam nüfus içerisinde ise genel nüfusun istihdama katılımı yüzde 53 iken engelli nüfus yüzde 22,1 oranında istihdama katılım sağlamıştır.

Türkiye’de Dünya’daki düzenleme ve uygulamalara paralel olarak gelişmeler yaşanmıştır. 2005 yılında çıkarılan 5378 sayılı Engelliler Kanunun 14. Maddesi engelli bireylerin istihdamı ile ilgili olarak düzenlenmiştir. Bu kanun çerçevesinde engellilerin işe başvurmaları, işe alımları, çalışma süreleri, iş yerinin fiziki ve sosyal şartları, kariyer gelişimi, sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları, kendi işini kurmak isteyenlere rehberlik ve mesleki danışmanlık gibi birçok başlığı ele alıp düzenlenmiş ayrıca iş yaşamındaki hiçbir koşul ve durumun ayrımcılık barındıramayacağını ifade edilmiştir (Durmaz, 2017: 264).

İnsanlar için iş sahibi olmak yaşamlarını kimseye ihtiyaç duymadan bağımsız bir şekilde devam ettirebilmeleri açısından çok önemlidir. Toplumdaki özel gereksinimli veya değil, herkes için çalışmak bir insan hakkıdır. Günümüzde çalışma hayatına başlamak, engel durumlarından dolayı zor olabildiği gibi çalışıyor durumdayken kişilerin başlarına gelen kaza, hastalık gibi yaşamsal krizlerden dolayı çalışma hayatına devam etmek de büyük ölçüde problem olabilmektedir.

Dünya’da engelli kişilerin istihdamına dair akla gelen ilk iki sözleşme: Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi, ikinci olarak ise Engellilerin Hakları Sözleşmesi’dir. Türkiye’nin de taraf devlet olduğu Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesinin 6. Maddesi çalışma hakkına dair düzenlemeler içermektedir. Sözleşmede taraf devletlerin çalışma hakkına ilişkin rolleri açıklanırken toplumdaki her bireyin istediği işte çalışarak kendi hayatını devam ettirecek geliri sağlamasına ve çalışma hakkının korunması için gereken önlemlerin alınması görevlerine değinilmiştir (Boyras, 2010: 1).

Kişilerin iş piyasasına katılıp katılmamaları direkt olarak yoksulluk durumlarını hayatta kendi başlarına mücadele edebilme becerilerini etkilemektedir. Toplumdaki her birey gibi engelli bireylerin de eğitim durumları iş bulabilme oranını doğrudan belirlemektedir. Bundan dolayı istihdam, eğitim ve yoksulluk gibi konular çoğunlukla birlikte ele alınmaktadır (Durmaz, 2017: 257).

Engelli bireyleri desteklemek onların sahip olduğu potansiyeli ortaya çıkarmaktadır. Bu potansiyel kariyer başarısını arttırmaktadır. Kariyerlerinde ilerleyerek içinde bulunduğu sektörlere öncülük eden bireyler ise hem kendilerine hem de ülkelerine ciddi katkılar sağlamaktadır (Bolton, Shaewitz ve Larson, 2019: 2).

Çalışma yaşamında sağlıklı kişilerin önünde pek çok farklı engel ve zorluk bulunmasının yanında, engelli kişilerin önünde daha çok mücadele etmeleri gereken zorluklar vardır. İşverenler ise hala engelli bireyleri ya özel nedenlerden ya da hukuki zorunluluktan dolayı işe almaktadır. Günümüzde bilgisizlik ve önyargılar engelli kişilerin çalışma yaşamlarına katılmalarındaki en büyük engeller olarak görülmektedir (Arslan ve Altıntaş, 2014: 166).

2.5.5. Erişilebilirlik Hakkı

Toplumsal hayatta her bireyin sahip olduğu herhangi bir özelliğin engel oluşturmaması ve bu şekilde her alanda varlığını koruyabilmesi adına erişilebilirlik ön şarttır.

“Evrensel Tasarım” toplumun içinde engelli olan veya olamayan bütün bireylerin eşit olarak kullanabildikleri çevresel ürünler ve tasarımlardır. Kişisel farklılıkları gözeten herkes için yaşanabilir ve engelleri olmayan düzenlemelerdir (Uslu ve Shakouri, 2014: 8).

Evrensel tasarım kavramını ilk kez kullanan ve geliştiren kişi, ABD’li mimar Ronald L. Mace’tir. Evrensel Tasarım İlkeleri erişilebilirlik standartlarının genel şartlarını belirlemektedir. Çevresel düzenlenmelerin bu ilkelere göre; eşitlikçi kullanıma uygun, esnek kullanım özellikleri taşıyan, basit ve sezgisel kullanım nitelikleri taşıyan, algılanabilir, hatalara karşı dayanıklı, düşük fiziksel gereksinime ihtiyaç duyulan yaklaşım ve kullanım için boyut ve mekanı uygun düzenlemeler içermesi gerekmektedir (Özgül, 2015: 64).

Dünya’da engelsiz tasarım teriminin yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte kentsel tasarımlar, erişilebilirlik ve ulaşılabilirliğe yönelik yasal mevzuat düzenlemelerine dair çalışmalar gelişim göstermektedir. Bu süreçte engellilikle ilgili gelişimlere örnek gösterilebilecek başlıca çalışmalar: ABD’de 1990 yılında çıkarılan Engelli Amerikan Yasası (ADA: The Americans With Disabilities Act) ve İngiltere’de 1995 yılında uygulanmaya başlayan Engelliler Ayrımcılıkla Mücadele Yasası (DDA: Disability

Discrimination Act) olarak gösterilebilir. Türkiye’de ise 1997 senesinde İmar Yasasının içeriğine engellilikle alakalı bazı eklemeler yapılmış ardından 2005 senesinde çıkarılan 5378 sayılı Engelliler Yasası 7 yıl içinde resmi binaların erişilebilirlik standartlarına bağlı olarak bütün faaliyet alanlarıyla engelli bireylerin ihtiyaçlarına yönelik düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir (Yılmaz ve Özservet, 2013: 150-160).

Engelli bireylerin herkesle eşit olarak toplumsal hayata katılımının sağlanması için çevreye dair belirli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu düzenlemeler ise bulunduğu yer itibarıyla kişilere daha yakın idari birimleri olan belediyeler tarafından yapılmaktadır. Şehirlerin fiziki düzenlemesi, alt yapı hizmetleri gibi temel hizmetlerin icra edilmesinde yerel yönetimlerin önemi büyüktür. Bununla birlikte anayasa ve mevzuatta da yerel yönetimlere birçok sosyal görevle beraber engelli bireylerle de ilgili birçok görev yüklenmiştir (Emini ve Ayaz, 2019: 241).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’ne göre Türkiye’nin de taraf olduğu Engelli Hakları Sözleşmesinin gerekliliklerin yeterince yerine getirilebilmesi için dünyadaki pek çok kişinin ihtiyacı olan uygulama ve yardımcı teknolojilere evrensel erişimlerinin sağlanması gerekmektedir. Dünyada şu an bir milyardan fazla insan yardımcı teknolojilere ihtiyaç duymakta ve bunların yalnızca onda biri bu imkânlara erişim sağlamaktadır. Bu durumda 21.yüzyılın koşulları gereği yardımcı araç gereçlere ulaşmak ise bir halk sağlığı görevi olmaktadır (Consultis, 2018: 246)

Yapılandırılmış bir çevrenin temel özelliklerinden biri ulaşılabilir olmasıdır. Kent hakkı insan hakları kapsamında bakıldığında icra edilmesi gereken önemli haklardan biridir (Şat ve Göver, 2017: 527). Yapılan çalışmaların pek çoğunda kişilerin hakkı olan imkânları bile talepleri doğrultusunda elde ettiği görülmektedir. Kişilerin şehir içinde bir yerden bir yere giderken öncelikle bir engelle karşılaşması ve bu engeli şikâyet etmesi sonucunda o engelin kaldırılması gibi bir ihtimalin doğduğu görülmektedir (Emini ve Ayaz, 2019: 247).

5378 sayılı Engelliler Kanunu’nun 3. maddesine göre erişilebilirlik; açık alanların, binaların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ve iletişim teknolojisinin, engelli bireyler tarafına güvenli ve bağımsız bir şekilde ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını ifade eder.

Kentsel alan düzenlemelerinin ve tasarımlarının engelli bireylerin yalnızlaşması ve “bağımsız yaşam” olgusuyla ilişkisi çok güçlüdür. Kişilerin sosyal iletişimlerinin engellenmesi, park gibi pek çok açık alanı kullanamaması, farklı insanlarla bir araya gelememesi, kendi işlerini kendi yapamaması bir sosyal izolasyon oluşturmaktadır. Bireylerin yalnızlaşmasının sonucu olarak da ruhsal ve bedensel sorunlar ortaya çıkmaktadır (Uslu ve Shakouri, 2014: 11).

Erişilebilirlik en yalın haliyle; herkes için tasarlanmış bir çevrenin, kimsenin kimseye ihtiyacı olmadan eksiksiz katılabileceği imkânlar sunmasıdır. Daha geniş bir anlamda ise; engelli bireylerin kırsal ve kentsel alanda, toplumdaki diğer bireyler gibi bağımsız bir şekilde bütün çevrede; ulaşım, bilgiye erişim, teknoloji ve iletişim imkânları dâhil olmak üzere bütün ihtiyaçların evrensel tasarım ilkelerine bağlı kalarak düzenlenmiş olduğu yaşamsal düzendir (Özgül, 2015: 62).

Kentsel tasarımların temel amaçları başlı başına güçlü, yaratıcı, etkin bir yaşam alanı oluşturarak insanlara eşitlikçi şartlar sunmaktır. Bu imkânların oluşabilmesi için ise tasarımcıların eğitimi ve yeteneği önemli bir unsurdur. Kullanıcıların kentsel mekânlardan güvenli, konforlu, kaliteli bir düzenleme beklentileri göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Uslu ve Shakouri, 2014: 10).

Erişilebilirlik Türkiye’deki gündeme geç giren toplumsal konulardan biridir. Erişilebilirlik standartlarının ideal bir görünüme gelebilmesi için en büyük engeller; Türkiye’de mevcut yapı stokunun dönüştürülmesi, ekonomik olarak yetersizlikler, toplumun kültürel olarak bu farkındalık seviyesine sahip olmaması, akademik ortamlarda erişilebilirliğe dair yeterli seviyede eğitimler verilmemesi, STÖ’lerin hak temelli bir yaklaşımla görev yapmaması olarak görülmektedir. Erişilebilir olarak inşa edilen bir kaldırıma arabasını park edip engelli bireylerin kullanımını engellemek gibi basit örnekler erişilebilirliğin yapısal olmasının yanında toplumsal bir kültür meselesi olduğunu da ortaya koymaktadır (Özgül, 2015: 65).

Dünya Sağlık Örgütü’nün elde ettiği verilere göre engelli bireylerin en büyük problemi “erişilebilirliktir”. Günümüzde engelliler için kamusal alanlar hala engellerle doludur. Kamusal alanlar engelli bireylerin rahatça hareket etmesini sağlayacak niteliklerden uzaktır. Türkiye’de özellikle son yirmi yılda yapılan yasal düzenlemelerde ise engelli lavabosu ve asansörü zorunlu hale getirilmiştir (Duman, Karakurt ve Medine, 2015: 74).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ENGELLİ FARKINDALIĞI VE YEREL YÖNETİMLER

3.1. Engelli Farkındalığı Kavramı

Engelli bireyler, kendi ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanan pozitif ayrımcılık olarak tanımlayabileceğimiz imkânlar olmadığında, yaşama diğer bireylerle eşit katılım sağlayamamaktadır.

Toplumun engelli bireylere, engelli yaşlılara ve yaşlılara bakış açısı hala çok etkin rol veren konumda değildir. Bu kişilere toplum azımsanacak roller vermekte ve tam anlamıyla hayata bağımsız katılımlarını destekleyecek fikir anlayışlarına sahip olmamaktadır. Yaşlanma ve engellilik bireysel sorun değildir ve yaşamın gerekliliğidir. Toplumun bakış açısı bu kişilerin yaşamsal faydalarını arttırmada etkili olmaktadır (Morais ve Rapsová, 2019: 271).

Engellilik konusuna yol vermek için göz önünde bulundurulması gereken iki unsur vardır: Bunlardan birincisi engellilik durumunun belirli ve küçük sayılı bir nüfus ile sabit olmadığı, ikincisi ise engelli kişinin yaşadığı sorunların yalnızca tıbbi değil sosyal, tutumsal, mimari, ekonomik ve politik çevre ile ilişkilendirebilecek sorunlar olduğudur (Zola, 2005: 42).

2010 yılında gerçekleştirilen referandumun ardından Anayasanın Kanun Önünde Eşitlik ile ilgili 10. Maddesine ek bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre “Çocuklar, yaşlılar, engelliler, savaş ve vazife şehitlerinin eşleri ve çocukları, malul ve gaziler, için alınacak önlemler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.” ifadesiyle engelli bireyler ve diğer dezavantajlı bireyler için yapılan pozitif ayrımcılıklar yasal bir düzleme dayalı hale gelmiştir (Çitil ve Üçüncü, 2018: 256).

Engellilik konuşulması gereken bireysel değil toplumsal bir konu olduğu gerçektir. Toplumsal olarak ele alınan bu konunun detaylı olarak incelendiğinde bireylerin ya da toplumun aslında bir suç işlediği görülmektedir. Engelli bireylere karşı gösterilen ayrımcılık, tutum ve kısıtlamalar suç olgusuna örneklerdir. Sosyal bir değişim için büyük bir mücadele gerekmektedir (Finkelstein, 2001: 2).

Geçtiğimiz yüzyılda, engelli farkındalığı artmaya başlamış ve engellilik adına yapılan sosyal, kültürel, ekonomik, kentsel mücadeleler hız kazanmaya başlamıştır. Engelli bireylerin haklarının gündeme gelmesi ise “Engelli Hukuku” kavramına olan ihtiyacı doğurmuştur. Engellilikle ilgili birçok çözüme temelde çözüm bulunması için ise hukukçulara büyük görev düşmektedir (Çitil ve Üçüncü, 2018: 240).

Toplumda kendini tanımlayan ve bağımsız yaşamak isteyen her birey gibi engelli bireylerinde kendi kararlarını kendileri vermesi, bilgi, eğilim ve becerilerinin birleşiminde aldıkları kararları gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Engelli bireylerin yaşamlarında gerçekte var olandan daha fazla zorluk vardır. Bu kadar zorluk ve karar vermede güçlük yaşanmasının sonucunda zorunluluk olarak değil de tercihen karar vermek bağımsızlık zihniyeti adına önemlidir (Squires, vd., 2018: 11).

Engelli bireylerin yaşamlarını desteklemek ve yaşama tam katılımlarını sağlamak için gerekli yöntemlerin maliyeti gelişen teknolojik imkânlarla azalmaya başlamıştır. Erken çocukluk döneminden itibaren kişilerin yardımcı araç gereçlere erişiminin sağlanması kurumlar için her yönden hizmet maliyetini düşürmektedir. Erken yaşlardan itibaren yardımcı teknoloji ile buluşan kişi çocukluk döneminden itibaren hiçbir eğitim imkânını kaçırmamış, kişisel gelişimini istediği gibi tamamlamış, sağlık ihtiyaçlarını kendisi karşılamış ve bağımsız olarak yaşamını sürdürme şansına ulaşmış olacaktır. Bu durumda kişisel öz saygısına zara gelmeden benlik algısı ve öz değerleri incinmeden yaşamının devamını sağlamış olacaktır. Bütün bunların sonucu olarak kurumsallaşmış bir toplum yerini bağımsız bir toplum anlayışına dönüştürmüş olacaktır (Consultis, 2018: 255-256).

Toplumdaki bireylerin engelli farkındalığının artırılması ve engelli bireylerin de kişisel hakları ile ilgili bilgi sahibi olması toplumsal bütünleşme adına önem taşımaktadır. Toplumda kişilerin iletişime geçmeleri, kişilerin yaşadığı sorunlar adına dayanışma halinde olmaları ve birlik olabilmeleri daha güçlü olmalarını sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar genç engelli bireylerin farkındalık seviyelerinin yüksek olduğunu göstermektedir (Erdoğan, 2017: 111).

Avrupa Kentsel Şartı hükümlerince kentte yaşayan bir kişiye verilecek haklardan en önemlisi kendi imkânları ile kendi başına özgürce hareket edebilmesini sağlamaktır. Bu hakkı tanımak ve bu hakkı kullanabilmek için gerekli şartların oluşturulabilmesini

sağlamak ise çağdaş bir devletin tartışmasız temel hedeflerindendir (Berkün, 2016: 68).

Engelli bireylerle ilgili güncel gelişmeleri takip etmemek, zamanın ihtiyaçlarına uygun hizmet sunmamak hizmetlerin kalitesini ve yerindeliğini büyük ölçüde etkilemektedir. 25.4.2013 tarihli ve 6462 sayılı Kanunun 1'inci maddesiyle, bu fıkra da yer alan “özürlü” ibaresi “engelli” şeklinde değiştirilmiştir (mevzuat.gov.tr). Fakat aradan 6 yıl geçmiş olmasına rağmen bazı belediyelerin faaliyet raporlarında kullanılan ifadeler hala güncelin çok dışında ve görünmeyen bir ayrımcılık hareketinin destekleyicisi niteliğindedir. Örneğin; Bakırköy Belediyesi 2019 Yılı Faaliyet Raporunda görme engelli bireylerin kullanımı için geliştirilmiş ve Türkiye’de az sayıda da olsa yeni kent planlarına eklenen hissedilebilir zemin (sarı zemin) olarak ifade edilen malzemeyi engelli taşı olarak ifade etmiş, Bayrampaşa Belediyesi faaliyet raporunda ise belediyeye ait engelli bireylerin ulaşımında kullanılmak üzere 2 engelli aracını “özürlü aracı” olarak ifade edilmiştir. Bu şekilde ifade edilen pek çok örnek verilebilir.

Gelişen teknolojik imkânlar, mobil teknolojiler, hareketli robotlar, sanal deneyimler engelli bireylerin hayata tam katılımını desteklemektedir. Fakat toplumsal farkındalık ve duyarlılık bu imkânları engelli kişilerin erişim ve kullanmasının önünde büyük engel oluşturmaktadır (National Disability Policy, 2016: 25).

Teknolojinin ilerlemesi ve sanayi toplumunun oluşması ile birlikte büyük ölçekli şirketler, artan üretim ölçeği ile birlikte kalıp bir insan modeli oluşturmuş, normallik üzerine vurgulamalar yapmış ve normalliğin önemini aşamalı olarak arttıran bir sistem oluşturmuştur. Endüstriyel toplumlarda normallik aranan bir özellik olmuş ve normal dışı görülen kişiler, sosyal hayattan, istihdamdan dışlanmışlardır (Finkelstein, 1993: 11).

Toplumdaki her kesimin eşit ve adil temsil edilebilmesi için her kesimden uygun sayıda kişinin bu kitleleri temsilen yönetime katılması gerekmektedir. 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde milletvekili sayısına oranla engelli milletvekili sayısına bakıldığında; partilerden HDP 5, CHP 4, AKP 2 ve MHP 2 olmak üzere toplam 19 engelli vekil aday sayısı belirlemiştir. 1 Kasım Erken Genel Seçimlerde 3 engelli milletvekili seçilmiştir. Engelli nüfusu yaklaşık yüzde 12 olan bir ülkede engellilerin yönetim faaliyetine katılımı binde sekiz olduğu görülmektedir (Oran, 2015: 72).

2018 genel seçimlerde ise 8 engelli milletvekili aday gösterilerek 5'i meclise girmiştir. Engelli bireylerin siyasi alana katılmasının önünde hiçbir yasal engel yoktur. Engellilik açısından toplumsal farkındalık oranının siyasi alana da yansımaları kaçınılmaz olmuştur.

Gündelik yaşamda karşılaşılan birçok problem, deneyimleri ve mesleki becerileri olan yönetimde söz sahibi kişiler tarafından, toplum adına çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Toplumdaki her birey gibi engelli bireylerin de yaşadığı problemlere gerçekçi ve yerinde çözümler bulabilmek için yönetim sürecine engelli kişilerin de katılması gerekmektedir. Engelli bakış açısına sahip; yaşadıkları ortamda her türlü siyasal, kültürel, ekonomik, sanatsal birçok olay ve olgu hakkında deneyimlere dayalı çözümler üretmek, eşitlikçi ve sosyal yönetim olgusunu geliştirmek için engelli bireylerin yönetime katılımı vazgeçilmez görünmektedir (Oran, 2015: 66).

3.2. Engelli Bireylerin Toplumsal Hayatta Karşılaştıkları Sorunlar

Toplum içerisinde yaşayan her kişi bir engelli adaydır. Engelli aday olmak ise yaşamsal bir durumdur. Ayrıca insanlar yaşamları boyunca kısa dönemli olarak örneğin; hamilelik gibi durumlarda, hafif kazalar sonucunda ayrıca yaşamsal döngünün sonunda ise yaşlılık gibi engellilik sayılabilecek şekilde belli başlı dönemler yaşayabilmektedirler. Engelli bireylerin toplumsal hayatta karşılaştıkları sorunları beş ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; sağlık, eğitim, rehabilitasyon, istihdam ve erişilebilirliktir.

3.2.1. Sağlık

Sağlık imkânlarına erişim engelli bireyler için ülkemizde hala sorun olan konulardan biridir. Engelli bireyler kendileri ile ilgili sağlık imkânlarından faydalanmak istediklerinde tedavi şekli ile yeterli bilgi aktarımıyla karşılaşamamakta ve tedaviye katkı gösterebilme imkânlarına sahip değildir. Engelli kişilere sağlık kurumlarında çocuk gözüyle bakılmakta ve tedavi sürecinde karar verme hakkını kullanması için teşvik edilmemektedirler. Özellikle ruhsal ve zihinsel engeli bulunan bireylerin hizmet alırken yaşadıkları muamelelerin insan haklarına duyarlı bir yaklaşımla olup olmadığı tekrar gözden geçirilmesi gereken konulardandır. Türkiye’de ruh sağlığı hizmetleri ve

zihinsel engelli bireylere yönelik yapılan hizmetler halen kurum temelli bir yaklaşımla yapılmaktadır. Bu yaklaşımın sonucu olarak bu hizmetler şehir merkezlerinin dışında veya ulaşımı kolay olmayan yerlerde verilmektedir. Engelli bireyler ise bu hizmetlere hem ulaşmakta büyük zorluk çekmekte hem de hizmet aldıkları süre içerisinde ailelerinden uzak, sosyal bir izolasyon sisteminde tedavi almaktadırlar (Utku, 2020: 73-74).

Engelliliğin aslında “patolojik”, “anormallik” veya kişilerin kendisinden kaynaklı bir bozukluk olarak görülmesi düşüncesinin değişmesi, sosyal modelin, engelliliğin toplumsal açıdan bakılması gereken ve toplumsal olarak ortaya çıkarılan kısıtlamalar olarak değerlendirilmesi, engelli bireylerin yaşadığı sorunların konuşulması için ilk adım olabilmektedir (Burcu, 2015: 133).

Engelli bireyler, vatandaş olarak diğer engelli olmayan bireylerle eşit haklara sahiptirler. Bir hakkın varlığı o hakkın kullanılabilmesiyle gerçek bir anlam kazanmaktadır. Hakkın kullanılabilmesi için herkesin belli olanaklara ihtiyacı vardır. Örneğin; sağlık hakkının kullanılabilmesi için kişinin engel durumuna uygun bir ulaşım aracını kullanabilmesi, hizmet alacağı binaya doğru sağlıklı, güvenli, kolay ve az emek göstererek ilerleyebilmesi ve bina içerisinde gitmek istediği birime erişebilmesi gerekmektedir.

3.2.2. Eğitim

Türkiye’de genellikle engelli bireyler eğitim olanaklarının ve eğitime ulaşım imkanlarının yetersiz olmasından dolayı eğitim hayatına gerektiği kadar katılamamakta ya da eğitim hayatlarını yarım bırakmak zorunda kalmaktadırlar. Okullarda okul sosyal hizmeti gibi birimler bulunmadığından engelli öğrenciler ile iletişim, taleplerinin yeterince anlaşılamaması, okul-aile-öğrenci diyalog ve davranışlarının engelli öğrencilerinin en yüksek faydayı alacakları şekilde yönetilmesi, akran davranışları ve engelli öğrencilerin ders dışında geçirdikleri vakitlerin yönlendirilmesinde büyük eksiklikler bulunmaktadır. Temel öğretimi bitirip üniversiteye başlaması gereken ve bu yeterliliğe sahip engelli öğrencilerin üniversite yaşamında da pek çok zorluk yaşadığı görülmektedir. Pozitif ayrımcılık mantığında geliştirilmiş bir eğitim sistemi ve adaletli bir başarı değerlendirme yapısı olmadığı

için engelli öğrencilerin birçoğu üniversite yaşamını yarım bırakmaktadır (Utku, 2020: 74-75).

Çok sayıda psikolog, duygusal yıkımlar ile hayata karşı gösterilen güçsüzlük ve acizlik durumu arasında bir ilişki olduğunu düşünmektedir. Aşırı engellenme duygusu, öğrenilmiş çaresizlik için de kısa eğitim programları düzenlenmiştir. Engellenmeye karşı kişiler bilinçsiz tepkiler oluşturabilmektedirler. Bu tepkiler: Gerileme, Hayal Dünyasına Kaçma, Kendi Kendini Yıpratıcı ve Ket Vurucu davranışlardır (Cüceloğlu, 2019: 317-318).

Engellenmeye karşı verilen bu tepkiler herhangi bir engeli olmayan bireylerde etkilerini gösterirken, hayatının bütününe bazen bedensel, bazen ruhsal bazen de toplumsal birçok engelin oluşturduğu bireyler için bu tepkilerin oranı daha yüksektir.

3.2.3. İstihdam

Engelli bireylerin yaşamlarının diğer bireylerin yaşamlarına göre kısıtlanmalar içermesinin farklı sonuçları olabilmektedir. Bunlardan en çok karşılaşılan ise engelli bireylerin yoksullaşmasıdır. Diğerleri ise dışlanmadır. Ruhsal engelli bireyler toplumda dışlanma içeren davranışlara maruz kalmaktadır. Eğitim seviyesi ve ekonomik imkânlar azaldıkça bu dışlanmaların baskısı daha da çok hissedilmektedir. Dışlanmanın yapısı her kültüre göre farklılık göstermektedir. Sosyal çalışmacılar ise kişileri bu nedenle bireysel olarak değil, biopsikososyal mantıkla ele almaktadırlar (Büber, Kars, Gülsün ve Nergizci, 2015: 40).

Türk Ceza Kanunu 122. Maddesinde ayrımcılık suç olarak kabul edilmiştir. Kişilerin ekonomik haklarına ulaşması konusunda engellenmesi altı aydan bir yıla kadar hapis ya da adli para cezası gerektirmektedir. Bu yasanın kapsamına herkes dâhil olmaktadır. Fakat engelli bireylerin bu haklara erişimleri ile alakalı kolaylaştırıcı ya da pozitif ayrımcı bir detay içermediği için yasanın koruyuculuğu kısıtlı kalmıştır (Çağlar, 2012: 570).

3.2.4. Rehabilitasyon

Bir kişinin davranışlarını, hareketlerini açıklayabilmek için yaşadığı ortamına, aile yaşantısına ve çevresine dair her bilgiye sahip olmak gerekmektedir. Bunun temelinde bireyin bugünkü davranışlarıyla içerisinde büyüdüğü ortam arasında bir bağlantı olduğu düşünülmektedir. İnsan gelişimi karmaşık ve çok farklı yönlere sahip bir süreçtir ve birey bu gelişim evrelerinin etkisini yaşamı boyunca hisseder (Cüceloğlu, 2019: 329).

Bireylere bütüncül açıdan bakmak ve hizmetlerden faydalanırken bireyin etkileneceği bütün faktörleri göz önünde bulundurmak özellikle toplumda sosyal hizmet sunan kurumların temel amacı olmalıdır.

Birleşmiş Milletler engelli hakları sözleşmesinde kaliteli bir rehabilitasyon hizmetinin insan hakları konusu olduğu ifade edilmiştir. Türkiye tarafından da imzalanan bu anlaşma büyük sorumluluklar yüklenmeyi getirmektedir. Bu durumda rehabilitasyon hizmetlerinin adil, eşitlikçi, mahremiyete saygılı, yeterli, kaliteli, kullanıma hazır bir anlayışla tasarlanması bu sorumlulukların yerine getirilmesi adına çok önemlidir. Fakat Türkiye’de özellikle de ruhsal ve zihinsel engelli kişilerin rehabilitasyon hizmetlerinden faydalanacakları merkezler çoğunlukla ulaşımı zor bölgelerde bulunup, tecrit ve izolasyon amacıyla organize edilmiştir. Ailesi olamayan ve bu hizmetlerden faydalanmak isteyen kişiler ise daha çok devlet kurumlarından özel kurumlara yönlendirilmektedir. Bu anlaşmanın ve adaletli bir hizmet anlayışının gereklerinin yerine getirilmesi için bu kurumların ulaşımı daha kolay yerlerde, yatılı bakım ve tedavi süresi daha kısa ve ekonomik olarak daha kolay ulaşılabilir olmasına çok ihtiyaç duyulmaktadır (Utku, 2020: 75-76).

3.2.5. Erişilebilirlik

Engelli bireylerin yaşadığı problemlere gerçekçi çözümler bulabilmek için sarf edilen mücadelelerde hem engelli bireylerin hem de engelli olmayan bireylerin bakış açılarının değişmesi gerekmektedir. Buna göre toplumdaki herkes engelli olma durumuna acınacak, yetersiz, ihtiyaç sahibi bir durum olarak değil; tam tersine güçlü, olağan, yeterli ve herkes gibi anlayışı ile bakması gerekmektedir (Burcu, 2015: 174).

Engelli vatandaşlara yönelik yapılan hizmetlerde yaşanan aksamaların en önemli nedenlerinden biri 6360 sayılı Kanun'un çıkmasının ardından değişiklik yapılan hizmet alanları, hizmet ve kaynak bölüşümüne dair konularla ilişkilidir. Özellikle geniş bir coğrafyada hizmet vermeye çalışan anakent yönetimlerince hem engellilerin tespiti hem de tespit edilen kişilere hizmetlerin ulaştırılmasında büyük aksaklıklar yaşanmaktadır. Aynı zamandan ertelenen yasal zorunluluklar, ihmal edilen denetimler herkese eşit düzeyde hizmet ulaştırmayı imkânsız duruma sürüklemektedir. Özellikle kırsal alanda yaşayan kişilerin erişilebilirlikle ilgili sıkıntıları sürekli ertelenmektedir (Babaoğlu, 2018: 101).

Yerel düzeyde engelliler adına verilen hizmetler yasalarla belediyelere verilen sorumluluklar çerçevesinde yerine getirilmektedir. Yerel yönetimler engelli bireylerin toplumla bütünleşmesini sağlayabilecek çok önemli rollere sahiptir. Bu rollere yönelik işlevleri yerine getirirken de pozitif anlamda verdiği hizmetlerin aslında başlı başına ayrımcılık unsurları içerdiği kolay fark edilmemektedir. Örneğin birçok belediyede gördüğümüz “engelliler parkı”, “engelliler kütüphanesi” gibi hizmetlerle aslında amaç ve sonucun birbiriyle görülmektedir. Bu şekilde yapılan uygulamaların yerine, herkesin rahatça kullanabileceği, herkese uygun toplu alanların oluşturulması birleştiricilik açısından daha faydalı olabilmektedir (Seyyar, 2013: 4).

Türkiye Engelliler Araştırması (2002) Engele Yönelik Kurum ve Kuruluşlardan Beklentilere Göre Engelli Nüfus Oranı Belirleme Anketine göre kişilerin parasal katkıda bulunma beklentisi 53,8; eğitim olanaklarından yararlanma 4,6; iş bulmaya yardım etme beklentisi 9,3; yasal hakları savunma 5,3; evde uzman personel tarafından bakım ve tedavi hizmeti beklentisi 4,3; diğer 15,6; bilinmeyen beklentiler ise 7,1 olarak belirlenmiştir (Türkiye Engelliler Araştırması, 2002).

3.3. Türkiye’ de Yerinden Yönetim ve Yeni Belediyecilik Anlayışı

Yönetim fikri insan var olduğu günden beri var olan bir sistemdir. Bu sistem ve ihtiyaç ise uzun yıllar boyunca birçok sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ve teknolojik etken sayesinde değişime uğramıştır (Parlak ve Ökmen, 2016: 2-3).

Yerel yönetimler, hizmet vereceği kişilere en yakın yönetim birimidir. Anayasada 'da ifade edildiği üzere belediyeler kendi bulundukları yerlerde, halkın ihtiyaçlarına cevap vermek amaçlı kurulmuş kamu tüzel kişileridir (Koçak, Arslan ve Eti, 2017: 126).

Mahalli idareler devletin diğer yönetim birimlerinden daha çok toplumun kültürüne, yaşayışına, meziyetlerine, gelenek ve göreneklerine hâkimdir. Kendisini de tanıdığı bu topluluğa tanıtma ihtiyacı duymaktadır. Yaptığı bütün çalışmalarda ve hizmetlerde hem kurumun imajına hem de topluma karşı hissettiği sorumluluk duygusuyla görevlerini yerine getirmeye çalışmakta; toplumdaki her bireye ayrıca ulaşabilmek amacıyla da sosyal sorumluluk projeleri üstlenip sosyal devletin gerekliliklerini yerine getirmeye çalışmaktadır. Günümüzde rekabet ve farklılıklarla ancak varlığını gösterebilen birçok tüzel yapı gibi, mahalli idare birimleri de sosyal sorumluluk bilinci dâhilinde hizmetlerine çeşitlilik kazandırmak zorundadır (Dursun ve Elibol, 2016: 12).

Yerel yönetimler yerinden yönetim anlayışının ilkeleri gereğince kamu hizmetlerini halka ulaştırmada sorumluluklar almış ve yerel toplulukların daha kolayca yönetime katılabilecekleri, kendilerini ifade edebilecekleri imkânlar sunmuş kuruluşlardır. Sahip olduğu bu özellik ise yerel yönetimlerin demokrasinin en iyi temsilcisi olma rolünü vermiştir. Bu kurumların görev ve yetkileri anayasada ifade edilen çerçeve ile belirlenmektedir. Yerel yönetimler tarafından sunulacak olan hizmetlerin kapsamı, çeşidi, niteliği, türü içinde yaşadığı toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ve coğrafi konumlarından etkilenmektedir. Bu kapsamda bir ülkenin yönetim yapısının ne kadar merkeziyetçi ya da ne kadar merkeziyetçi olmaktan uzak konumda olduğuna işaret etmektedir (Keleş, 2020: 46).

Türkiye' deki toplumsal yapı yönetimin ne sadece merkez eliyle ne de sadece yerel yönetimler eliyle yapılmasına uygun değildir. Türkiye'de yönetim Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralındığı haliyle uzun bir zaman merkezi yönetimin güçlü konumuyla icra edilmiştir. Ardından değişen toplumsal yapı, küreselleşmenin devletler ve toplumlar üzerindeki etkisi, Türkiye'nin AB'ye girme çabası ile 1980'lerden sonra "desantralizasyon" "yerinden yönetim" kavramı artık yönetim anlayışına dâhil olmuştur (Artan, 2012: 156).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Madde 127'de "mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek

oluşturulan kamu tüzelkişileridir. Mahalli idarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile, kendi aralarında Bakanlar Kurulu'nun izni ile birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.” (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982).

Belediyeler de, il özel idareleri gibi Türkiye'deki yönetim sisteminde 150 yıllık bir tarihe sahip yönetim kurumlarıdır. 1930 yılında çıkan 1580 sayılı ilk Belediye Kanunu ile Cumhuriyet döneminde belediyeler düzenlenmiştir (Eryılmaz, 2002: 136).

Belediyelerin Avrupa'da ortaya çıkma şekli ise şehir yönetimleri şeklinde olmuştur. Günümüzde üniter devletlerin yerine getirdiği sosyal devlet ilkeleri başta olmak üzere temel hizmetlerin de sunulduğu kent yönetimleri olarak örgütlenmişlerdir. Şehirlerin su ihtiyacı, atık sistemleri, yol yapımı gibi hizmetlerinin karşılanmasıyla birlikte, toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik hizmetlerin geliştirilmesini bu yönetim birimleri üstlenmişlerdir (Ersöz, 2010: 761).

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 3. Maddesi'nde belediye tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre belediye, “Beldede yaşayan insanların ortak niteliğe sahip ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan ve karar organı belde sakinlerinin oluşturduğu göçmenler tarafından seçilerek göreve gelebilen, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir.”

Yerel yönetimler kuruluş amacı itibarıyla kar amacı olmayan ve sosyal konularla ilgilenen kurumlardır. Bu çerçevede yöneticileri ve çalışanlarının siyasi ahlak dışında bir de sosyal ahlak ve anlayışa sahip olmaları gerekmektedir. Böylelikle yerel sınırlarda yaşayan halkın artık daha atıl, pasif, kendini anlatamayan ve sorunlarına gerçekçi ve doğru çözümler bulamayan yerine; aktif bireylerin olması hedeflenmektedir (Uçaktürk, Uçaktürk ve Özkan, 2009).

Türkiye'de, 30 büyükşehir belediyesi, 519 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır (Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri, 2021).

1580 sayılı Belediye Kanunu'nda, belediyelerin fonksiyonları detaylı olarak belirtilmiştir. Bu yasada bulunan görev ve yetkiler 75 yıl boyunca geçerliliğini sürdürmüştür. Fransa'dan uyarlanarak oluşturulan bu yasa zamanın ekonomik ve sosyal şartlarına uygun hatta daha ileri bir anlayışla düzenlenmiştir (Ersöz, 2005: 760).

5216 sayılı Büyükşehir belediye kanununda İlk kademe belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasındaki ilişki, görev ve yetkiler düzenlenmiştir. Türkiye’de yeni kamu yönetimi anlayışının vurguları itibariyle ulusal anlamda görev ve yetkiler merkezden yerele aktarılma aşamasına gelirken büyükşehir belediyeleri ve ilçe ve ilk kademe belediye arasında görev paylaşımı yeterince yerel yönetim mantığını uygun oluşturulamamıştır. Yerelin içerisinde yeni bir merkez oluşturularak gücün büyük bölümü bu merkeze aktarılmış ve gerçek yerel yönetim anlayışı hedefine ulaşamamıştır. Bu şekilde yetki ve inisiyatifleri yine merkezde kalmıştır (Erençin, 2005: 129-130).

İlçe belediyelerinin görev ve yetkileri ise 775 sayılı Gecekondu Kanunu’nda spor, dinlenme ve eğlence yerleri, parklar, otoparklar yapmak engelli bireyler ve diğer pek çok toplum kesimi için mesleki eğitim ve beceri kursları açmak, sosyal ve kültürel hizmetler sunmak gibi sorumluluklarla ifade edilmiştir (Parlak ve Ökmen, 2016: 342).

İlçe belediyeleri mali yardım ve bütçelerinin onaylanması gibi pek çok hususta büyükşehir belediyesine bağımlıdır. Büyükşehir belediyesi yetkilileri eşgüdüm ve hizmetlerin koordine edilmesinde etkin rol alabilmesi için daha kapsamlı ve önemli yetkilerle donatılırken buna karşın ilçe belediye yetkilileri daha sönük ve kısıtlı yetkilere sahiptir (Kesgin, 2016: 447-462).

Türkiye’de yeni kamu yönetimi anlayışının gereklerini yerine getirmekte olan belediyeler; binalar, ulaşım araçları, iş yerleri gibi birçok alanın denetimini yapmaktadırlar (Fırat, 2009: 61).

3.3.1. Türkiye’de Sosyal Belediyecilik ve Belediyelerde Sosyal Hizmet Anlayışı

Sosyal belediyecilik kavramı 19. Yüzyılın sonlarına doğru gelişmeye başlamış ve temellerini sosyal devlet anlayışından edinmiştir. Sosyal belediyecilik kavramı özellikle sosyal demokrat partilerin iktidara sahip olduğu devletlerde çok daha yaygın görülmektedir. Örnek olarak; Fransa’da Saint - Nazaire Belediyesi kendi adını “municipalite sociale” (sosyal belediye) olarak ifade etmektedir (Beki, 2008: 14).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda kendisini sosyal devlet olarak tanımlayan bir devlettir. Sosyal devlet olma sorumluluğu ise devletin sosyal yardım ve harcamalara ne kadar önem verdiğine bağlıdır. Ülkelerin gayri safi yurtiçi hasılasında sosyal

yardımlarının payı ihtiyaç sahibi kişilerin ve bu dezavantajlı gruplara hizmetlerin yansımadır (Küçükali, 2015: 107).

Türkiye gibi büyük ülkelerde hizmetlerin yalnızca merkezden yönetimin eliyle yerine getirilmesi mümkün olmamaktadır. Kamusal nitelikteki hizmetlerin verimliliği ve etkinliğini artırabilmek için yerel yönetimlerin varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Yerel yönetimler halkın talep ettiği ve ihtiyaç duyduğu hizmetlere yönelik görev yapmak, hizmet sunmak için oluşturulmuş yönetim birimleridir (Keleş, 1994: 21).

Türkiye’de belediyelerin sosyal politikalar anlamında üstlendiği görevler arasından en çok öne çıkanlar sosyal hizmetler ve sosyal yardımdır. 5393 sayılı yasada belediyeler bu hizmetlerin ve yardımların yerine getirilmesi ile sorumlu kılınmıştır. Yasada bazı sosyal hizmetlerin üstünde durulmuştur. Bunlar; kadın ve çocuklar için koruma evleri açma, ihtiyaçlı kişilere gıda temini, yoksul öğrencilere yardım (m.14), düşük gelirli kişilere ve afet mağdurlarına arsa sağlama (md. 69/3) şeklinde ifade edilebilir. Özellikle belediye başkanlarına engelli kişilere verilen hizmetleri yürütme ve engelli merkezi kurmak gibi görevler yüklenmiştir (Koçak, Arslan ve Eti, 2017: 131).

Sosyal belediyeçilik anlayışının hayata geçirilebilmesi için toplumdaki kırılgan gruplara nüfuz etmek gerekmektedir. Belediyelerin toplum sağlığı adına birçok görevi bulunmaktadır. Fiziki çevre şartlarını iyileştirmek, kişilere yaşanabilir ve tehlikeye maruz kalmadıkları çevre koşulları sunabilmek, toplumun sağlığını etkileyecek unsurları ortadan kaldırmak ve gerekirse bireylerin sağlıklı olma durumunu doğrudan etki etmek gerekmektedir (Etiler, 2020: 70).

Sosyal hizmetler, bütün devletlerde olduğu gibi Türkiye’de de sosyal devlet anlayışının gerekliliklerindendir. Devletin politikaları ve amaçlarıyla bağlantılı olarak hizmet sunan belediyeler ise sosyal devletin gerekliliklerini halka en yakından ulaştıran yönetim birimleridir.

Toplumda sosyal hizmetleri sunan konumda bulunan kurumların, hizmet modellerinde sürekli kendini yenilemesi, çevresine karşı duyarlı, daima kendi içerisinde gelişim gösteren ve değişime açık bir yapıda hizmetlerini halka ulaştırması gerekmektedir. Bu kurumsal gelişimden kurum çalışanlarının doğrudan etkilenmesi ise ihtiyaç sahibi kişiler için en etkin ve uygun hizmeti sağlamak adına büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda çeşitlenen ve artan ihtiyaçların tespitinin zamanında yapılıp karşılanması,

sosyal politikalara bu yenilenen yaklaşımlar doğrultusunda yön verilmesi, müdahale yöntemlerinin zamana göre geliştirilip uygulanması sosyal hizmet kurumları adına çok önemlidir (Birinci, 2018: 49-59).

Sosyal hizmet yaklaşımları ve metodları, sosyal refah hizmetleri, sosyal güvenlik ve diğer mesleki disiplinlerin anlayışlarıyla birlikte çalışmaktadır. Sosyal hizmet anlayışı birikimli olarak geç bilimsel bilgi ve metodlardan yararlanmaktadır. Sosyal hizmet insan refahı ve dolayısıyla toplum refahını temel amacı edinmiş bir çalışma alanıdır (Güleç, 2014: 489).

Sosyal hizmet kurumlarının verdikleri adaletli ve dengeli hizmetler toplumun değerlerine karşılık gelmektedir. Sosyal hizmet mesleğinin temel hedefi toplumdaki ayrımcılıkla mücadeledir. Bu mücadele yürütülürken sosyal hizmet mesleği; ırk, din, dil gibi birçok farklılığa saygı duymak, toplumsal dayanışmaya, birlikteliğe önem verme, damgalama, dışlama, baskıya maruz bırakılma gibi negatif birçok unsuru önleyici, ortadan kaldırıcı bir rol üstlenmektedir (Özmete ve Algan, 2021: 372).

Sosyal hizmet yaklaşımlarının eleştirel düşünceden yararlanması hizmetlerin geliştirilmesi ve sistem içerisindeki aksaklıkların yetersizliklerin fark edilmesi adına çok önemlidir. Sosyal hizmet mesleğini gerçekleştiren sosyal çalışmacının eyleyen özne rolünde olması ile toplumsal iyileşmenin ilişkisi doğru orantılıdır. Bu nedenle ancak meslek elemanının eleştirel bakışı, düşünmesi ve kafa yorması ile hizmetler gerçek hedefine ulaşabilecektir. Farkındalığa ve duyarlılığa sahip olmayan sosyal çalışmacı sistem içerisinde var olan adaletsizlikleri, baskıcı uygulamaları pekiştirme durumunu sürdürebilmektedir (Albayrak, 2021: 392).

Bu kurumların daha etkin hizmet sunabilmek ve kaynakları yerinde kullanabilmek için örgütlenmelerini doğru bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Katılımcı, şeffaf, sorunlardan haberdar bir yönetim anlayışı ile yapılanmış bir örgüt sosyal hizmet sunan bir kurum için büyük önem arz etmektedir (Birinci, 2021: 269).

Türkiye’de 1990’lardan sonra belediyelerin sunduğu sosyal hizmetlerin kapsamında önemli değişiklikler olmuştur. Daha önce yoksul, engelli ve yaşlı kişilere aşevi yardımları, kıyafet, gıda yardımları şeklinde sosyal hizmet verilirken, 90’lı yıllardan sonra engelli merkezleri, huzurevleri, kadın sığınma merkezleri, eğitim merkezleri, mesleki gelişim kursları vb. gibi pek çok görev ve sorumluluk icra eden birim

oluşturulmaya ve belediye hizmetleri kapsamında vatandaşlara çeşitli hizmetler sunulmaya başlanmıştır. Ayrıca bu tip kuruluşların açılması özellikle büyükşehir belediyelerinin ana kategorideki hizmet hedeflerinden olmuştur (Tınar, 2019: 18).

3.3.2. Belediyelerin Engelli Hizmetleri Adına Görev ve Yetkileri

Kamu kuruluşları icra ettiği görevler ve üstlendiği vazifeler açısından diğer toplum kuruluşlarından, özel sektörden büyük ölçüde farklılaşır. Kamu hizmetleri, devletin sosyal devlet olabilmesi ve devletin varlığını vatandaşlarına hissettirmesi açısından önemli bir kavramdır. Kamusal hizmetlerinde özel sektör mantığından farklı olarak, ödeyemeyenlerin mahrum edildiği, fiyatların bölünebilir olduğu gibi durumlar söz konusu olmamaktadır (Kesgin, 2012: 27).

Günümüzde yasal düzenlemelerde yapılan değişikliklerle yerel yönetimlerin yetki ve görev alanları genişletilmiştir. Bu gelişmelerle birlikte belediyelerin özellikle toplumdaki dezavantajlı gruplar için olanaklarının, hizmetlerinin artırılması beklenmektedir. Ayrıca meslek edindirme kurslarının açılması ve toplumun her kesimi için kültürel, sportif, sanatsal faaliyetlerin düzenlenmesinin önemi artmıştır (Uçaktürk, Uçaktürk ve Özkan, 2009: 23-25).

Her devletin ulaşmak istediği birçok hedefi vardır. Sosyo-ekonomik kalkınmayı hızlıca gerçekleştirip ilerlemeye çalışan bir devletin dezavantajlı gruplar içerisinde bulunan ve son yıllarda dezavantajlı kesimler içinde en çok adı duyulan engelli kişilerin hayat kalitesini arttırmak ve onları sosyal hayata entegre etmeye sağlamak başlıca hedefler arasında bulunmaktadır. Bu hedeflerin gerçekleşmesi ise toplumsal barış ve birliktelik açısından büyük önem arz etmektedir (Seyyar, 2013: 5).

Sosyal devlet olma yetki ve sorumluluğu hem merkezi yönetim hem de yerel yönetimlerin üstlendiği bir sorumluluktur.

Yerel yönetimler son yıllarda birçok yetki ve görevle sorumlu kılınmıştır. Engelli bireylerin bu yönetim birimlerinde özellikle olması gerekmektedir. Yerel yönetim birimleri halka en yakın yönetim olarak engelli hizmetlerini birçok hizmet faktörü üzerinden sunabilecek konumdadır. Engelli bireylerin beklentilerine yönelik yapılan araştırmalarda bu bireylerin toplumdaki diğer bireyler gibi ihtiyaçlarının çeşitlilik gösterdiği, birçok farklı hizmet ve imkâna gereksinimleri duydukları ortaya

koyulmaktadır. Belediyelerin hizmetlerine erişilebilirlik açısından bakıldığında bir kentte neyin nereye koyulacağına karar veren imar ve ruhsatlandırma görevi; Ulaşım açısından bakıldığında ulaşımı sağlayan, araçların denetimini yapan, ulaşım hizmetleri görevi, temel vatandaşlık ihtiyaçları olarak bakıldığında su, doğalgaz ve kanalizasyon hizmetlerini halka sunma görevi; sorumluluk alanında olan kişilere kentlilik ve yurttaşlık bilinci kazandırmak ve ekonomik imkânı yeterli olmayan kişilerin sosyalleşmesine destek olmak görevi gibi çok sayıda hizmeti vermekle görevlidir. Bu nedenle yerel yönetim birimlerine engelli bireylerin söz sahibi olması ve engelli hizmetlerinin yerel yönetimlerin eliyle verilmesinin önemi anlaşılmaktadır (Oran, 2015: 75).

5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunun 7. Maddesinde büyükşehir belediyelerine verilen görev ve yetkiler şöyle ifade edilmiştir: Kanun kapsamında büyükşehir belediyeleri “engelli bireyler için gerekli her türden sosyal ve kültürel hizmetleri sağlayıp, daha da geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak” ile görevlendirilmiştir. Bu tesislerde yoksul ve ihtiyaç sahibi kişiler için ayrılan ödenekten kullanmak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olabilmek amacıyla engelli merkezleri açılmasını belirtmiştir. Kanunun içeriğinde engelli bireylere dair diğer görevlendirmeler çoğunlukla sosyal hizmetlere verilmiştir. (Parlak ve Ökmen, 2016: 341-348).

Kamu sosyal yardımı bireylerin toplum içinde varlık gösterebilmelerini, ayrımcılığa uğramamalarını, dezavantajlı durumda olan kişilerin ise daha çok dezavantajlı duruma gelmemeleri için bir önlem niteliği taşımaktadır. Her devlette bu yardım anlayışları farklılık göstermektedir. Bazı devletler vatandaşlık temelli bir sosyal yardım anlayışı sağlarken bazılarında ise yalnızca en alttaki ekonomik gelire sahip kişilere sağlanır (Kesgin, 2013: 41).

Engelli bireylere verilen sosyal hizmet sunumunun amaçlarından biri de engelli kişilerin yaşam becerilerini arttırmak, karşılaştıkları sorunları kendi başlarına çözebilme gücünü geliştirmektir. Bu şekilde yaşam standartlarının yükselmesi planlanmaktadır. Hizmetlerden yararlanan engelli bireylerin ise bu amaçlara uygun olarak çoğunlukla gelişim gösterdikleri izlenmektedir (Güleç, 2014: 496).

Bu görevlerin zamanında ve en yüksek faydayı sağlayacak biçimde yerine getirilmesi, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi, kendilerini engelli olmayan bireylerden

farklı görmemesi ve hayatlarını kendi istekleri doğrultusunda bağımsız yaşayabilmesi için büyük önem arz etmektedir. Odağında vatandaşların olduğu bir hizmet sunmak isteyen belediyelerin ise en başta vatandaşların ihtiyaçlarını doğru belirlemesi gerekmektedir. İhtiyaçlar sürekli değişiklik göstermekte ve toplumda yaşayan kişilerin farklı özelliklerine göre ayrıışmaktadır. Ayrıca belediyeler verdikleri hizmetlerin sonucunda vatandaşın, sunulan hizmetlerle ilgili görüşlerini aldıklarında ve ihtiyaçları bu görüşler çerçevesinde daha doğru belirleyebilmektedir (Usta ve Memiş, 2010: 333-355).

Engelli bireylerin sayısının toplam nüfus içindeki yüzdesi düşünölünce engelli bireylerin hak ve özgürlüklerini koruyan anayasal düzenlemeler sağlıklı bir toplumun teminatı ve geliştirilmesi adına değişmez bir unsur olmaktadır. Engelli kişilerin korunması, toplumdaki diğer kişiler gibi haklarını kullanabilmesi ve özgürlüklerine kolayca erişebilmesi için gerekli şartları oluşturmak devletin anayasal görevlerindendir (Odabaşı, 2019: 123).

3.3.3. Covid-19 Pandemi Döneminde Yerel Yönetimlerde Engelli Hizmetlerinin Durumuna Bakış

Pandemi; bir hastalığın veya enfeksiyon etkeninin ölkelerde, kıtalarda, hatta tüm dünya gibi çok geniş bir alanda yayılım göstermesi olarak ifade edilmiştir (Sağlık Bakanlığı Covid-19 Bilgilendirme Platformu, 2020). Eski Yunancada “pan” kelimesi bütün insanlığı ilgilendiren anlamına, “demos” kelimesi ise insanlar anlamına gelmektedir. “Pandemi” kelimesi ise bu iki kelimedenden türetilmiştir (WHO, 2020).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bir durumun pandemi olarak ilan edilmesi için üç koşulun gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu üç koşuldan birincisi; nüfusun daha önce hiç karşılaşmadığı bir hastalık olması, ikincisi; bu yeni hastalığa neden olan etmenin başka kişilere bulaşması ve ağır bir hastalığa sebep olması ve üçüncüsü ise hastalık etmeni olarak belirlenen şeyin insanlar arasında kolay ve hızlı bir şekilde yayılım göstermesidir (WHO, 2011).

2020 yılının ilk yarısı itibari ile Türkiye’de de etkisini gösteren Covid-19 pandemisi, ekonomik, sosyal, kültürel olgular bakımından olumsuz ve zararlı sonuçları en başta daha kırılgan yapılar olarak nitelendirilen dezavantajlı gruplar üzerinde göstermiştir.

İş dünyasında oldukça hızlı bir etki ile iş gücü kayıpları, gelir azalması gibi sonuçlar doğurmuştur (Dertli, 2020: 12).

Covid-19 salgını dönemine dünyadaki bütün ülkeler gibi Türkiye’ de hazırlıksız yakalanmıştır. Bu dönemde çalışma imkânlarının kısıtlı olması, toplumdaki birçok kişinin uzun bir süredir çalışamaması ve bu sürecin yapılan çalışmalara dayanarak zor bir süreç olarak devam ettiğini söylemek mümkündür. Bu durum gelir düzeyinin düşmesine ve toplumda yeni dezavantajlı kesimlerin ortaya çıkmasına zemin oluşturmaktadır (Birinci ve Bulut, 2020: 66).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (eski adıyla) 2020 yılı verilerine bakıldığında pandemi süresince kısa çalışma ödeneği ve nakdi ücret desteklerinden yararlanan kişi sayısı 5,6 milyon olarak görülmektedir. 1994’te faaliyetine başlayan İnsan Hakları Derneği’ne yapılan başvurular incelendiğinde ise kişilerin aynı yardımdan daha çok nakdi yardıma ihtiyaç duyduğu, yaşlı ve bebek olan hanelerin süreçten çok olumsuz etkilendiği görülmektedir. Bu süreçte ekme, süt gibi en temel ihtiyaçlara dahi çokça ihtiyaç duyulduğu ve bu ürünlerin yardımlarla talep edildiği görülmektedir (Dertli, 2020: 23-26).

Toplumun tamamını ilgilendiren salgın, afet, yoksunluk gibi birçok konuda merkezi yönetimin olduğu gibi yerel yönetimlerinde geniş yelpazede yetki ve görevleri bulunmaktadır.

Türkiye’de Belediyeler Kanunu ve Büyükşehir Belediyeleri Kanunu’nda bulaşıcı hastalıklar ve salgın durumlarına dair özel maddeler bulunmamaktadır. Yalnızca köy kanununda bulunan bir düzenlemede bulaşıcı hastalık olması durumunun makamlara bildirilmesi belirtilmiştir. Belediyelerin ise verdikleri hizmetlere bakıldığında bu hizmetlerin büyük bir çoğunluğunun toplum sağlığını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği görülmektedir. Bu hizmetlere örnek olarak sağlıklı su temini, toplu taşıma ulaşımı, katı ve sıvı atıkların organizasyonu, spor ve rekreasyon kompleksleri, kreşler, bakım evleri, kent mekanlarının temizlenmesi ve düzenlemesi gibi birçok madde sayılabilmektedir. Ülkemizde genel halk sağlığı kanunu olarak kabul edilen Umumi Hıfzıssıhha Kanunun 18 ve 20. Maddelerinde ise il özel idareleri ve belediyelerin sağlık ile alakalı yükümlülükleri açıklanmaktadır (Etiler, 2020: 68-69).

Covid-19 Pandemisi ile birlikte insanların sağlık hizmetlerine olan ihtiyaçları artarken aynı zamanda evde bakım, sosyal, bakım gibi pek çok hizmetlere de ihtiyacı artmıştır. Bu dönemde kişilerin sahip oldukları engellerden dolayı artan ev hijyeni koşullarını sağlayamaması, bu kişilere kurumlar tarafından verilen hizmetlerin kesintiye uğraması, bazı engelli bireylerin özellikle başka kişilerin bakımına ihtiyaç duyması ve sosyal mesafe tedbir şartlarından dolayı bu kişilere ulaşamaması büyük zorluklar oluşturmuştur. Bu ihtiyaç durumundan dolayı da diğer kişiler kadar kendilerini tam anlamıyla izole edememişlerdir (Kara, 2020: 29).

Çok hızlı değişen yaşam şartları, sosyal izolasyon, sürekli evde kalma, karantina gibi konular ruhsal, fiziksel, duygusal sağlığa bütüncül olarak bakılması gerektiğini, ergoterapistler gibi sağlık çalışanlarının uyku düzeni, sağlıklı beslenme alışkanlığı, sağlıklı uyku gibi toplumun en temel ihtiyaçlarına dahi nüfus edici destekleyici faaliyetlerde bulunması gerekmektedir (Salar ve Akel, 2020: 170).

Son 50 yılın en büyük buhranı olan Covid-19 Pandemi dönemi toplumun en kırılgan yapılarını ekonomik, sosyal vb. birçok açıdan etkilemiş ve bu yapıların sağlık sektörü anlamında en çok dikkate alınması gereken en çok risk altında bulunan grup olduğunu ispatlamıştır. Aynı zamanda eğitim alanında da birçok aksaklık yaşanmış engelli öğrencilerin uzaktan eğitime entegre olması organize edilememiştir. Hala sistemin erişilebilirliğinin tam anlamıyla sağlanamaması durumu engelli çocukları eğitimlerinden geri bırakmış ailelerini ise olumsuz etkilemiştir (Kara ve Alsancak, 2020: 134-139).

Engel gruplarına göre Pandemi sürecinde yapılan çevrimiçi eğitimlere karşı tutumlar değişmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre örneğin bedensel engelli bir öğrenci ulaşım problemi yaşamadığından ve eş zamanlı olarak kolayca eğitimlere dâhil olabildiği için eğitiminden geri kalmazken sosyal ilişkilere ve evde kapalı kalmaya dair eksiklik hissettiğini ifade etmiştir. Görme engelli veya işitme engelli öğrencilere kendilerine göre daha özel düzenlemeler ve daha erişilebilir programların kullanılmasıyla ancak sürece dâhil olabileceklerini belirtmişlerdir (Akmeşe, vd., 2020: 4-9).

Bu süreçte bütün ihtiyaçlarda yaşanan değişimler eğitim alanında da yeni ihtiyaçlar meydana getirmiştir. Teknolojik aletler, eğitim alanında yeni metotlar, yeni mobil sistemler gibi pek çok yenilenme gerektiren durum ortaya çıkmıştır.

Yapılan bir araştırmaya göre Pandemi sürecinde uzaktan eğitim gören öğrencilerin engel durumuna göre görüşleri şu şekilde tespit edilmiştir: İşitme engelli öğrenciler ders anlatım videolarında alt yazı olmadığını, görüntü ekranı küçük olduğu ve bu nedenle dudak okumada zorluk yaşadıklarını ayrıca işaret dili tercümanı olmadığı için çevrimiçi eğitim sürecinde sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Görme engelli öğrenciler; ders notlarına ulaşabildiklerini fakat sınavın çevrimiçi yapılmasında erişim sorunları yaşayabildiklerini, ekranları istedikleri kadar büyütemediklerini, linklerin ekran okuyucu tarafından okunmadığından kısıtlanmış olduklarını ifade etmişlerdir. Ruhsal ve duygusal engele sahip olan kişiler ise hazırlanmış içeriklerin uygun materyal ve görsellerle desteklenmesi gerektiğini bu şekilde daha kolay öğrenim sağlayabileceklerini ifade etmişlerdir (Kalaç, Telli ve Eronal, 2020: 62-64).

3.3.4. Belediyelerin Engelli Hizmetlerine Sosyal Hizmet Sunan Diğer Örgütlerin Etkisi

Belediyelerde diğer bütün kamu kurumları gibi kendisinden başka örgütler, kuruluşlar ile ilişki kurarak hizmetlerini daha etkin sunabilmektedirler. Bu kuruluşlar bazen üniversiteler bazen kent konseyleri bazen de sivil toplum örgütleri olabilmektedir.

Kent Konseyleri 2005 yılında 5393 sayılı Belediye Kanunu ile düzenlenmiş kent yaşamının vizyonunun gelişmesi, sosyal dayanışma ve yardımlaşmanın artması, yerel halkın bilinçlendirilmesi, yerel alanda verilen hizmetlerin geliştirilmesi ve insan merkezli bir anlayışın oluşması için fırsat olmuştur. Ayrıca yerel alanda vatandaşların ihtiyaçlarının ve beklentilerinin hızlı tespit edilmesi ve karşılanması adına önemli bir rol üstlenen yönetim yapısıdır (Kalaycı ve Akın, 2021: 190-192).

Yapılan bazı çalışmalarda STÖ'leri ile belediyelerin iş birliği yapmalarının daha duruma ve olaya özel olup kısa süre sonra sona erdiği tespit edilmiştir (İpek ve Erciyes, 2020: 19).

Engelli bireylerin toplumsal hayata daha çok katılması, rol alması, fırsat eşitliği sağlanması adına verilen hizmetlerde gelişmeler görülmeye başlanmıştır. Bu durumda da özel eğitim kurumları, spor federasyonları, sivil toplum kuruluşları ve engelli spor kulüpleri önemli bir görev üstlenmiştir. Artık günümüzde özel eğitim kurumlarının

yaygınlaştırılması ile birlikte, rehabilitasyon merkezleri ÷lkedeki çocuk nüfusun çoğunluğuna ulaşabilmektedir (İlhan, 2008: 323).

2011 yılından beri faaliyetleri devam eden Türkiye Engelsiz Erişim Platformu, kurulduğundan bu yana erişilebilirlik ve kullanılabilirlik konularına dair düşüncelerini dile getirmişlerdir. Pandemi döneminde de aktif olarak çalışmalarına devam eden bu platform engelli öğrencilerin çevrimiçi eğitime katılma sürecinde yaşadıkları zorlukları tespit etmek ve gerekli birimlere aktarmak amacıyla 27 Mart 2020 tarihinde “Engelli Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Sürecini İzleme Formu” hazırlanarak bu sürecin etkin bir şekilde incelenmesine katkı sağlamıştır (Kalaç, Telli ve Eronal, 2020: 14).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ele alınmaktadır. Sırasıyla araştırmanın modelinden bahsedilmiş, araştırmanın evreni ve örnekleme belirtilmiş, veri toplama araçları, verilerin çözümlenmesi ve elde edilen sonuçların yorumlanması ile ilgili detaylar bu bölümde yer almıştır.

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada “Yerel Yönetimlerdeki Engelli Farkındalığının” tespit edilmesi amacıyla İstanbul ilinin 35 ilçe belediyesinde görev alan engelli hizmetlerinden sorumlu yöneticiler ve engelli hizmetlerinde görev yapan yönetici ve meslek elemanları ile yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturularak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada amaçlı örneklem modelinden yararlanılarak örneklem belirlenmiştir. Araştırmanın amacını desteklemek, elde edilen bilgileri en ilişkili kişilerden öğrenmek amacıyla bu yöntem seçilmiştir. Yerel yönetimlerin engelli hizmet birimlerinde görev yapan yönetici ve meslek elemanlarının farkındalık düzeylerinin detaylı ve doğrudan öğrenilebilmesi için nitel araştırma teknikleri kullanılarak buna yönelik araştırma metodu izlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve buna yönelik bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırmalarda özel olarak seçilmiş bir konu hakkında detaylı bir araştırmanın amaçlanması, genelleme kaygısı yaşamadan konuya dair büyük resmin görülmesine çalışılan çalışmalarda örneklem birim sayısının çok olmasından daha ziyade seçilen örneklemin çalışmanın amacına ulaştırması önemli görülmektedir (Baştürk ve Taştepe, 2013: 148).

Nitel araştırma tekniği kullanan araştırmacılar katılımcılardan almış olduğu bilgileri derinlemesine analiz ederek anlaşılmasını sağlarken nicel çalışma yapan araştırmacılar görüşlerin ölçülmesi üzerine çalışmalar yapmaktadırlar. Niteliksel yapılan araştırmalarda görüşmeciler katılımcılara sıklıkla “neden” sorusunu sorarken nicel çalışmalarda genellikle görüşmeci “kaç tane” ve “ne sıklıkla” tarzında sorular sorarak cevap aramaktadır (Karataş, 2017: 72). Araştırma bilgilerini yorumlayıcı bir bakış

açısına sahip olaylara bütüncül bakış açısıyla bakmaya çalışan nitel araştırma yöntemleri, kişilerin problemlere bakış açılarını disiplinler arası yaklaşımlardan faydalanarak incelemektedir (Altunışık, vd., 2007: 302).

Nitel araştırma yöntemi ile yapılan çalışmalarda kullanılan örneklem sayısı çok değildir. Fakat kullanılan örneklemle ilgili edinilen bilgi ve bu bilgilerin detayları çok fazla olduğu için çalışmanın analiz kısmı uzun uğraş gerektirmektedir (Yıldırım, 1999: 13).

Nitel araştırmalarda örneklem seçerken toplumsal hayatın parçaları seçilir, sonrasında bu seçilen örneklem toplumsal hayatın kilit noktalarına ışık tutmak ya da onların önemi daha çok vurgulamak için kullanılmaktadır. Nitel araştırmalarda ulaşılmak istenen gaye toplumsal meselelerin farklı özelliklerini ortaya koyarak zenginleşebilecek ve gelişebilecek niteliklerini ortaya çıkarmaktadır. Nicel örneklem ise toplumsal hayatta mevcut olan durumların meselelerin birbirleriyle ilişkilerini inceleyerek anlaşılmasını sağlayıp net bir görünüm sunmaktadır (Neuman, 2019: 395).

Nicel araştırmaların gelişimi ise daha çok fen bilimlerindeki gelişmeler neticesinde olmuştur. Nicel araştırmaların temel hedefi araştırmacı tarafından araştırılan olguların sayılarla açıklanmaya çalışılmasıdır (Berber, 2017: 71).

Çalışmanın araştırma bulguları kısmı için hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu 40 sorudan oluşmakta ve bu sorular başlangıçta demografik bilgiler, sonrasında kuruma ait bilgiler ve engelli hizmetlerine dair yöneticilerin bilgi, deneyim ve görüşlerine yönelik oluşturulmuştur. Görüşmecilerin doğrudan ifade ettikleri görüşler ise uygun yerlerde betimsel analiz metodu kullanılarak doğrudan verilmiştir.

Çalışmada kullanılan görüşme formu ile elde edilen bilgilerden bazıları araştırmanın amacına uygun olan yerlerde katılımcıların ifade ettikleri biçimde direkt olarak kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemi kullanılarak oluşturulan bu kısımların çalışmaya doğallık katması ve düşüncelerin daha çarpıcı olarak verilmesi amaçlanmaktadır (Aydın, 2018: 64).

4.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri 2021 verilerine göre 519 büyükşehir ilçe belediyesi oluşturmaktadır. Bu evrenin içerisinde İstanbul'da bulunan 39 ilçe belediyesi örneklem seçilmiştir. Bu 39 belediye içerisinde görüşme yapılabilen 35 ilçe belediyesinde bulunan engelli hizmetlerinden sorumlu yönetici ve meslek elemanları ise farklı birim ve kademelerde bulunmaktadır. Bu Türkiye'de her belediyenin örgütsel yapısı ve görev şeması farklı olduğundan örneklem genellenebilir olması açısından bir sorun oluşturmamaktadır.

Kentler içindeki yaşattıkları ekonomik ve toplumsal hayatın bir yansıması ve minyatürü konumundadırlar. İçinde bulundukları güzellik ve hastalıkları şehrin görünümüne de yansımaktadır. Londra'da İngiltere'yi, Roma'da İtalya'yı, İstanbul'da Türkiye'yi bütün özellikleriyle bulmak mümkündür (Keleş, 2005: 9).

Çalışmanın örneklemi seçerken tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örneklem kullanılmıştır. Bu örneklemi seçerken genelleme amacı güdülmese de İstanbul'un Türkiye'deki konumu ve temsil niteliği göz önünde bulundurulmuştur.

4.3. Veri Toplama Araçları

Alanda yapılacak araştırmalar genel olarak formülü oluşturulmuş bir soru ile başlamaktadır. Sonra çalışılacak bir alan ve örnek bir grup belirlenir, seçilen bu birimlere ulaşım sağlanır ve araştırmacı kendisine toplumsal bir rol üstlenerek gözlem yapmaya başlamaktadır. Bir kaç ay ya da birkaç yıl boyunca araştırma yaptığı kişileri tanıır elde ettiği bulguları sistematik ve düzenli zaman aralıkları ile kaydedip her gün yeni değerlendirmelerde bulunmaktadır. Yeni ürettikleri sorularla çalışmanın fikrine ve problemine uygun farklı bilgiler edinerek elde ettikleri bulguları kendilerine özgü bir yazılı rapor haline getirmektedirler (Neuman, 2019: 111).

Çalışmada kullanılmak üzere seçilen nitel araştırma yöntemi, insan davranışlarının karmaşık ve sürekli değişen bir yapıya sahip olması ayrıca sabit kalamayacağına dayanarak çalışma metodunu belirlemektedir. Bu değişimlerin süreci de aynı zamanda çalışmaya dâhil edilmesi gerekmektedir. Araştırmacı çalışmaya konu olan değişkenleri incelerken bütün bunları süreç içinde değerlendirip değişen koşullara göre analiz gerçekleştirmesi gerekmektedir (Yıldırım, 1999: 11).

Çalışmada kullanılacak görüşme formu için öncelikle ilgili konuda literatür taraması yapıp çeşitli belgeler taranıp açık uçlu ve kapalı uçlu sorulardan meydana gelen soru formu oluşturulmuştur. Ardından “derinlemesine mülakat metoduyla” yarı yapılandırılmış soru formu kullanılarak görüşmeler yapıp elde edilen verilerin SPSS Veri Analiz Programına yüklenmiş ve çıkan sonuçlar araştırmaya aktarılmıştır.

4.4. Verilerin Toplanması

Çalışmanın araştırması için hazırlanmış görüşme formunu belediyelerdeki yöneticilerle görüşme yapabilmek amaçlı İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nden etik kurul onayı alınmıştır. Görüşme formu tek bir kişi tarafından katılımcı kişilere uygulanmıştır. Görüşmeler Dünya’da meydana gelen Covid-19 salgını ve pandemi şartları gereği çevrimiçi ve yüz yüze yapılmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılara ulaşabilmek amaçlı belediyenin ilgili birimleri telefonla aranmış ve her birinden e-posta görüşme talep edilmiştir. Görüşmeler yüz yüze ya da online gerçekleştirildiğinden dolayı gerekli bilgiler daha ayrıntılı ve doğrudan elde edilmiştir. Soru formunun ilk 8 sorusunu demografik sorular, 24 soru kurumun verdiği hizmetlere dair sorular ve 8 soru da mesleki deneyimden kaynaklanan kişisel değerlendirmelere ayrılmış sorulardan oluşmaktadır.

Görüşme formunun başında katılımcılara bilgilendirme metni yazılmış ayrıca görüşme başlamadan önce katılımcılar kısaca görüşmede kişisel bilgilerinin korunacağına ve görüşmenin gönüllülük esasına bağlı olarak yapıldığına dair bilgilendirilmişlerdir. Görüşme esnasında herhangi bir kayıt cihazı kullanılmamış görüşmeler araştırmacı tarafından soru formuna direk yazı şeklinde aktarılması ile gerçekleşmiştir.

Nitel araştırmalarda soyut fikirleri araştırma aşamasında düzenlemek ve bir sonuç elde etmek yerine tam gelişmemiş düşünceleri veri toplama ve analiz etme aşamalarından sonra rafine bir hale getirmek gerekmektedir (Neuman, 2019: 348).

4.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Katılımcılarla görüşmelerin bir kısmı yüz yüze kurumlarda, bir kısmı çevrimiçi ortamda bir kısmı ise görüşme formu üzerinden telefon görüşmesi ile gerçekleştirilmiştir. Pandemi döneminin etkilerinden dolayı katılımcılara ulaşabilmek amacıyla birçok iletişim yolu tercih edilmiştir. Özellikle kurumlarda yapılan görüşmelerde yapılan gözlemler bu bölümdeki ilgili sorulara eklenmiştir. Nitel yöntem kullanılan çalışmalarda, araştırmacıların yazmış oldukları raporlar daha esnek bir yapıya sahip olabilmektedir. Buna yönelik tüme varımsal üsluba, bireysel olarak anlamaya ve elde edilen bilgi ve detayların ortaya çıkardığı karmaşıklığı çözümlemeye özen gösteren bir anlayış sergilenmektedir (Creswel, 2017: 4).

Verilerin çözümülenmesi, hem kayıt altına alınmış doğal bilgilerin anlaşılması hem de bu ham bilgilerin kodlanarak, sınıflandırarak, kategori ederek, değerlendirme ve sentezler yaparak üzerinde fikir sahibi olmaya çalışmaktır (Neuman, 2019: 821).

Araştırma kapsamında elde edilen bilgiler SPSS programı Version 26'ya yüklenerek analiz edilmiştir. Bu analizler neticesinde elde edilen tablo ve şekiller rapor olarak ifade edilmiştir. Araştırma formundaki sorular nitel verilerini tespit etmeye yönelik olduğundan veriler tanımlayıcı istatistik, medyan, ortalama değer, maksimum ve minimum değerleri tespit etmeye yönelik yapılmıştır. Görüşme yapılan yönetici ve meslek elemanlarının çalışmada kişisel verilerin korunması amacıyla isimleri ve çalıştıkları belediyelerin isimleri yer almamıştır. Bunun yerine her belediyeye rastlantısal olarak B1,B2,B3... vb. gibi kodlar verilmiş ve betimsel analiz yöntemiyle katılımcıların ifade ettikleri görüşler aktarılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde araştırmanın saha çalışması için hazırlanan görüşme formu kapsamında katılımcılarla yapılan görüşmelerin cevapları ve elde edilen bulgular yer almaktadır. Çalışmada kullanılan görüşme formunda üç bölüm yer almaktadır. Yarı yapılandırılmış bu görüşme formunda açık ve kapalı uçlu sorular bulunmaktadır. Görüşme formunun ilk bölümündeki sorular katılımcıların demografik bilgilerini öğrenmeye, ikinci bölümü engellilik konusuna dair kişisel tutumlar ve daha çok kurum içi bilgilere, üçüncü bölümü ise anayasal düzende engellilik meselesi ve Türkiye genelinde engellilik bakış açısının öğrenilmesine yönelik hazırlanmıştır. Bu sorular ışığında elde edilen bilgiler ise verilen cevapların derlenmesi ve betimsel analiz metodu kullanılarak bu verilen desteklenmesi ile ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Büyükşehir Belediyelerinin yönetim modelleri arasında en yaygın görülen model iki kademeli büyükşehir modelidir. Bu modelde yetki ve sorumlulukların iki belediye arasında paylaşıldığı görülmektedir. Burada bir alt ve birde üst belediye olmak üzere iki belediye bulunmaktadır ve bu sistemin en belirgin amacı merkezileşme ve yerinden yönetim algısını dengeli konumda tutmaktır (Erençin, 2005: 121-123).

Bu çalışmada örneklemin içinde bulunduğu şehir olarak İstanbul ilinin belediye modeli İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri olarak iki kademeli belediye modeline sahiptir. Bu araştırma kapsamında yalnızca İstanbul ilçe belediyelerine ait veriler araştırılmıştır. İlçe belediyelerine ait bulgular birlikte analiz edilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne ait bulgular ayrıca bir analiz ve farklı bir değerlendirme gerektirdiğinden ve farklı bir sistem yapısına sahip olduğundan çalışmaya dâhil edilmemiştir.

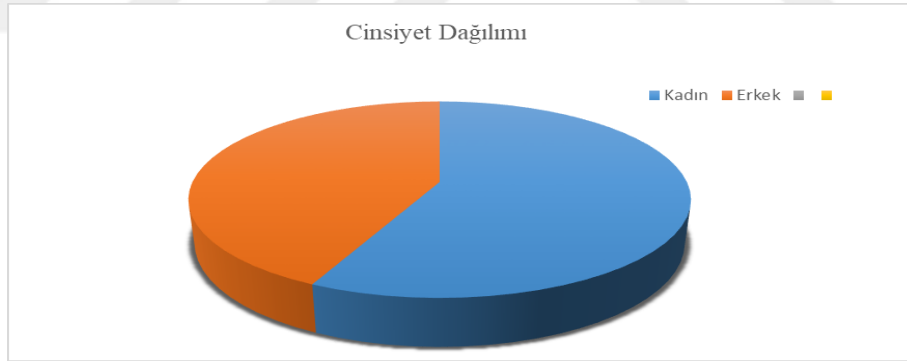
5.1. Demografik Bilgiler

Aşağıda çalışmaya katılan engelli hizmet birimi yönetici ve meslek elemanlarına ait demografik bilgilere ve bu bilgilere ait frekans analizleri ve yüzdelik dağılımlara yer verilmiştir.

Tablo 5.1: Katılımcıların Yaş Aralıkları Dağılımı

Yaş Aralıkları	Sayı	%
21-30	4	11.4
31-40	20	57.1
41-50	9	25.7
51-60	2	5.7
Toplam	35	100

Tablo 5.1’de ifade edilen bulgulara göre araştırmaya katılan engelli hizmetlerinden sorumlu kişilerin 4’ü 21-30 yaş aralığında bir yaşa sahip olmakta ve %11,4’lük kısmı oluşturmaktadır. 20 kişisi 31-40 yaş aralığında olmakta ve grubun %57,1’ini oluşturmaktadır. 9’u 41-50 yaş aralığında bulunmakta ve %25,7’lik kısmı oluşturmaktadır. Katılımcıların 2’si ise 51-60 yaş aralığında bulunmakta ve %5,7’lik kısmı oluşturmaktadır.

Şekil 5.1: Katılımcıların Cinsiyeti Dağılımı

Şekil 5.1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan engelli hizmetlerinden sorumlu kişilerin 20’si kadın, 15’i erkektir. Grubun yüzde 57,1’ini kadınlar, yüzde 42,9’unu erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 5.2: Katılımcıların Medeni Durumu Dağılımı

Medeni Durum	Sayı	%
Evli	28	80.0
Bekar	7	20.0
Toplam	35	100.0

Tablo 5.2’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan engelli hizmetlerinden sorumlu kişilerin 28’i evli, 7’si bekârdır. Katılımcıların yüzde 80’ini evliler, yüzde 20’sini bekârlar oluşturmaktadır.

Tablo 5.3: Katılımcıların Çocuk Sahibi Olup / Olması Dağılımı

Çocuk Sahibi Olma Durumu	Sayı	%
Evet	28	80.0
Hayır	7	20.0
Toplam	35	100.0

Tablo 5.3’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan engelli hizmetlerinden sorumlu kişilerin 28’isi çocuk sahibi, 7’si ise çocuk sahibi değildir. Çocuk sahibi olanlar grubun yüzde 80’ini, çocuk sahibi olmayanlar ise yüzde 20’sini oluşturmaktadır.

Tablo 5.4: Katılımcıların Eğitim Durumu Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	%
Lise	2	5.7
Ön Lisans	4	11.4
Üniversite	18	51.4

Yüksek Lisans	11	31.4
Toplam	35	100.0

Tablo 5,4'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan engelli hizmetlerinden sorumlu kişilerin 2'si (%5,7) lise mezunu, 4'ü (%11,4) ön lisans mezunu, 18'i (% 51,4) üniversite mezunu, 11'i (%31,4) yüksek lisans mezunudur. Araştırma formundaki cevaplarda doktora seçeneği bulunmakta fakat katılımcılar işaretlememişinden dolayı analize eklenememiştir.

Tablo 5.5: Katılımcıların Mezun Olduğu Alanlar Dağılımı

Katılımcıların Mezun Oldukları Bölümler	Sayı	%
Sosyal Hizmet	5	14.3
Psikoloji	1	2.9
Halkla İlişkiler	2	5.7
Sınıf Öğretmenliği	1	2.9
Sosyoloji	11	31.4
İşletme	5	14.3
Okul Öncesi Öğretmenliği	1	2.9
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	1	2.9
İktisat	2	5.7
Özel Eğitim	1	2.9
Tıbbi laborantlık	1	2.9
Sağlık Kurumları İşletmeciliği	1	2.9
İstatistik	1	2.9
Lise Mezunu	2	5.7
Toplam	35	100.0

Tablo 5.5' te görüldüğü üzere araştırmaya katılan engelli hizmetlerinden sorumlu kişilerin 5'i (%14,3) Sosyal Hizmet, 1'i (%2,9) Psikoloji, 2'si (% 5,7) Halkla İlişkiler,

1'i (%2,9) Sınıf Öğretmenliği, 11'i (%31,4) Sosyoloji, 5'i (%14,3) İşletme, 1'i (% 2,9) Okul Öncesi Öğretmenliği, 1'i (%2,9) Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, 2'si (%5,7) İktisat, 1'i (%2,9) Özel Eğitim, 1'i (%2,9) Tıbbi Laborantlık, 1'i (% 2,9) Sağlık Kurumları İşletmeciliği, 1'i (%2,9) İstatistik, 2'si (%5,7) ise Lise Mezunudur.

Tablo 5.6: Katılımcıların Unvanı Dağılımı

Katılımcıların Unvanı	Sayı	%
Engelli Birim Koordinatörü	14	40.0
Sosyal Çalışmacı	3	8.6
Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürü	1	2.9
Sosyal Yardım İşleri Müdürü	2	5.7
Sosyal Hizmetler Şefi	2	5.7
Sosyolog	6	17.1
Sosyal Destek Hizmetleri Müdürü	1	2.9
Halkla İlişkiler Müdürü	1	2.9
Yardımcı Hizmet Personeli	2	5.7
Psikolog	1	2.9
Dezavantajlı Gruplar Şefi	1	2.9
Yaşlı ve Engelli Koordinasyon Merkezi	1	2.9
Birim Sorumlusu		
Toplam	35	100.0

Tablo 5.6' da görüldüğü üzere araştırmaya katılan engelli hizmetlerinden sorumlu kişilerden 14'ü (%40) Engelli Birim Koordinatörü, 3'ü (% 8,6) Sosyal Çalışmacı, 1'i (%2,9) Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürü, 2'si (%5,7) Sosyal Yardım İşleri Müdürü, 2'si (%5,7) Sosyal Hizmetler Şefi, 6'sı (%17,1) Sosyolog, 1'i (%2,9) Sosyal Destek Hizmetleri Müdürü, 1'i (%2,9) Halkla İlişkiler Müdürü, 2'si (%5,7) Yardımcı Hizmet Personeli, 1'i (%2,9) Psikolog, 1'i (%2,9) Dezavantajlı Gruplar Şefi, 1'i (%2,9) Yaşlı ve Engelli Koordinasyon Birim Sorumlusu olarak görev yapmaktadır. Aşağıda Tablo 5.1.6.'da katılımcıların unvanları tablo şeklinde verilmiştir.

İstanbul ilçe belediyelerinde engelli hizmetlerinden sorumlu kişiler farklı unvan ve görevlere sahiptir. Engelli hizmetleri birçok belediyede farklı müdürlüğe bağlıdır. Araştırmaya katılan bir belediyede ise engelli hizmetleri iki müdürlüğün görev ve yetkileri kapsamına alınmış bir müdürlük engelli bireylerle ilgili sosyal yardımları üstlenmişken diğer müdürlük ise eğitim ve sosyal faaliyetleri üstlenmiştir. Ayrıca araştırma için hazırlanan görüşmeye katılan 35 belediyenin 5'inde Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda yapılması gereken hizmetler kapsamında olan Engelli Birimi bulunmamaktadır.

Tablo 5.7: Katılımcıların Görev Yaptıkları Süreler Dağılımı

Katılımcıların Çalıştıkları Görev Süreleri	Sayı	%
0-3	10	28.6
3-6	5	14.3
6-9	5	14.3
+9	15	42.9
Toplam	35	100.0

Tablo 5.7'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan engelli hizmetlerinden sorumlu kişilerin engelli biriminde kaç yıldır görevde oldukları araştırılmış ve buna göre 0-3 yıl arası görev süresi olan 10 kişi (%28,6), 3-6 yıl arasında 5 kişi (%14,3), 6-9 yıl arası 5 kişi (%14,3), 9 yıl ve üzeri 15 kişi (%42,9) bulunmaktadır.

5.2. 35 İlçe Belediyesinde Yapılan Engelli Hizmetleri Hakkındaki Bulgular

Tablo 5.8: İlçeler Genelinde Bilinen Engelli Birey Sayısı Dağılımı

Engelli Birey Sayısı	Sayı	%
0-500	2	5.7
500-3000	5	14.3
3000-10000	9	25.7
10000 ve üzeri	10	28.6
Fikrim yok	9	25.7
Toplam	35	100.0

Tablo 5.8’de araştırmaya katılan engelli hizmetlerinden sorumlu kişilerin, görev yaptıkları ilçelerdeki engelli birey sayısına ilişkin aralıklar verilmiştir. Buna göre engelli nüfusu 0-500 arası nüfusa sahip 2 (%5,7), 500-3000 arası nüfusu olan 5 (%14,3), 3000-10000 arası nüfusu olan 9 (%25,7), 10000 ve üzeri nüfusa sahip 10 (%28,6) ve ilçedeki engelli nüfus hakkında bilgi sahibi olmayan 9 (%25,7) belediye bulunmaktadır.

Katılımcılar görüşme sırasında bu soruyu cevaplarken; merkezi bir veri sisteminin olmadığını, ellerinde bulunan mevcut veri tabanının taleplerden toplanmış olan veriler olduğunu belirtmişlerdir. Merkezi veri tabanı eksikliğinin ise engelli bireyler için ayrılan bütçede sorun oluşturduğunu, net bir sayı bilinmediğinde hizmetlerin muğlak olarak planlandığını ve hangi vatandaşın nereden hizmet aldığı bilgisine ulaşamadıkları için kaynakların yeterince yerinde kullanılamadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 5.9: İlçedeki Engelli Hizmetlerinden Faydalanan Kişi Dağılımı

Sosyal Hizmetlerden Faydalanan Kişi Sayısı Durumu	Sayı	%
0-50	4	11.4
50-500	12	34.3
500-1500	4	11.4
1000 ve üzeri	3	8.6
Fikrim yok	12	34.3
Toplam	35	100.0

Tablo 5.9’da görüldüğü üzere ilçe belediyelerindeki engelli hizmetlerinden yararlanan engelli nüfusun denk geldikleri nüfus aralıkları verilmiştir. Buna göre; 0-50 aralıkta nüfusa sahip olan 4 (%11,4), 50-500 arası nüfusa sahip 12 (%34,3), 500-1500 arası nüfusa sahip 4 (%11,4), 1000 ve üzeri nüfusa sahip 3 (%8,6), ilçedeki engelli hizmetlerinden faydalanan sayı belli olmayan ise 12 (%34,3) belediye bulunmaktadır.

Katılımcıların ifade ettiği düşüncelere göre ilçe belediyelerinin engelli hizmetlerinden yararlanan kişilerin çoğunun talep ederek hizmetlere ulaştığı, bu talepler doğrultusunda hizmetlerden faydalanmaya başladığı ve bu kişilerin genel olarak hizmetlerden haberdar edilebildiği öğrenilmiştir.

Tablo 5.10: Engelli Hizmetlerin Yürüten Meslek Elemanlarının Meslek Grupları Dağılımı

Belediye Çalışanlarının Meslek Grupları	Durumu	Sayı	%
Sosyal Hizmet		46	10.9
Psikoloji		43	10.2

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	4	0.9
Diğer	329	78.0
Toplam	422	100.0

Tablo 5.10’ da görüldüğü üzere ilçe belediyelerinde çalışan engelli hizmetlerindeki yönetici ve meslek elemanlarından 46 (%10,9)’sı Sosyal hizmet bölümü mezunu, 43 (%10,2)’ü Psikoloji mezunu, 4 (%0,9)’ü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Mezunu, 329 (%78,0)’u ise diğer bölümlerden mezundur.

Katılımcıların, 21 (%25,6)’i birimlerinde sosyal hizmet mezunu çalıştığını ifade etmektedir ve sosyal hizmet mezunu olup belediyede görev alan çalışan sayısı 46’dır. Sosyal hizmet mezunu çalışanı olan belediye sayısının oranı diğer bölümlerin mezunlarına oranla en yüksek üçüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 24 (%29,3)’ü birimlerinde psikoloji mezunu çalıştığını ifade etmektedir ve psikoloji mezunu olup belediyede görev alan çalışan sayısı 43’dür. Psikoloji mezunu elemanı olan belediye sayısının oranı diğer bölümlerin mezunlarına oranla en yüksek ikinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 6 (%7,3)’sı rehberlik ve psikolojik danışmanlık mezunu çalıştığını ifade etmektedir ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık mezunu olup belediyede görev alan çalışan sayısı 4’tür. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık mezunu çalıştığını ifade eden belediye sayısının oranı diğer bölümlerin mezunlarına oranla en yüksek dördüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 31(%37,8)’i diğer bölümlerin mezunlarının birimlerinde çalıştığını ifade etmektedir ve diğer bölümlerden mezun olup belediyede görev alan çalışan sayısı 329’dur. Diğer bölümlerden mezun çalışanı olan belediye sayısının oranı diğer bölümlerin mezunlarına oranla en yüksek birinci yüzdeye sahiptir.

Tablo 5.11: Engelli Hizmetlerin Sorumlu Kişilerin Engellilik Tanımı

Dağılımları

Engellilik Tanımları	Sayı	%
Yapabilecek şeyleri kısıtlı kişidir	6	17.1
Normal olarak algılanması gereken bir şey	1	2.9

Toplumdaki diğer kişilerle eşit olanaklardan faydalanamamak	5	14.3
Engel diye bir şey yok	3	8.6
Kamusal ve özel alanın tüm bireylere uygun olmaması	3	8.6
Yeti yitimi	4	11.4
Yardıma ihtiyacı olan kişi	2	5.7
Dezavantajlı bireyler	3	8.6
Fikrim yok	5	14.3
Engellenen kişidir	3	8.6
Toplam	35	100.0

Tablo 5.11’de görüldüğü üzere ilçe belediyelerindeki engelli hizmetlerinden sorumlu kişilerin engellilik tanımları şu şekilde belirlenmiştir: “Engelliliği, yapabilecek şeyleri kısıtlı kişidir” olarak tanımlayan 6 (%17,1), “normal olarak algılanması gereken bir şey olarak” tanımlayan 1 (%2,9), toplumdaki diğer “kişilerle eşit olanaklardan faydalanamamak” olarak tanımlayan 5 (%14,3), “engel diye bir şey yok” olarak tanımlayan 3 (%8,6), “kamusal ve özel alanın tüm bireylere uygun olmaması” olarak tanımlayan 3 (%8,6), “yeti yitimi” olarak tanımlayan 4 (%11,4), “yardıma ihtiyacı olan kişi” olarak tanımlayan 2 (% 5,7), “dezavantajlı bireyler” olarak tanımlayan 3 (%8,6), “engellenen kişidir” diye tanımlayan 3 (%8,6) kişi, “fikri olmayan” ise 5 (%14,3) kişi olarak belirlenmiştir.

Bu soruya verilen cevaplar ayrıca betimsel analiz yöntemi kullanılarak katılımcının doğrudan söylediği ifadelerle desteklenecektir:

“Normal bir şey, acıma hissiyle ya da farklı duygularla karşılamıyoruz. Normal olarak algılanması gereken bir şeydir.” (B-6).

“Günlük hayatta toplumun eksikliklerinden dolayı sorun yaşayan kişilerdir. Engel diye bir şey yok isteyen istediği şeyi yapabiliyor yeter ki istesin. Sosyalleşmeyen kişiler engellidir.”(B-9).

“Sunulan imkânlardan eşit koşullarda yararlanamamaktır. Karşımıza çıkan her türlü engel engelliliktir.” (B-10).

“Adı üzerinde ‘Engellenendir’.” (B-12).

“Engellilik diye adlandıracağımız bir şey yok hepimiz engelli adayız ve bu rutin, yaşamsal bir şey.”(B-13).

“Kamusal ve özel alanın tüm bireylere uygun olmaması nedeniyle bireyin eğitim, istihdam, sağlık, sosyal hayat vb. alanlara erişememesinden dolayı engellenen birey demektir. Engel, sadece fiziksel ve zihinsel yetersizlikten kaynaklanmamakta toplumun davranışları ve fiziki şartların tüm bireyleri kapsamamasından dolayı da birçok engel yaratılmaktadır.”(B-15).

“Toplumsal çevre ve ilişkiler toplumun "sağlıklı" bireyleri gözetilerek oluşturuluyor. Engellilik fiziksel, zihinsel, psikolojik, ruhsal farklılıkları olan bireylerin bu oluşumun dışında kalma halidir.”(B-20).

“Kişilerin bedenlerinde bulunan sorunlardan dolayı hayatta yaşadıkları sıkıntılardır. Engelleri kaldırmak bizim elimizde en önemli engel şu an ekonomik imkânsızlıklar ve şehirleşme şeklimiz.”(B-22).

“Engel yoktur, engel oluşturan vardır.”(B-24).

“Doğuştan ve sonradan oluşan fiziksel ya da ruhsal yeti yitimidir.”(B-25).

“Yaşantısı içerisinde kendisine uygun olmayan kamusal ve özel alanlarda birçok konudan (iş, eğitim, sosyal ortam, ulaşım vb.) mahrum kalan, yeterliliği olsa dahi bu alanlardaki çekincesi nedeniyle kendini geri tutan kişiler engellidir.”(B-26).

“Doğuştan ya da sonradan oluşan nedenlerden dolayı tam anlamıyla yaşama uyum sağlayamayan, rehabilitasyona, farklı sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi olarak tanımlanabilir.”(B-27).

“Öz bakımı ve diğer ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik fiziksel ve zihinsel engellerini bulunanlar.”(B-28).

“Herhangi bir şeye ulaşma konusunda engeli olan kişi demektir.”(B-29).

“Engellilik, bireyler özelinde fiziksel ve zihinsel, doğuştan ve sonradan ortaya çıkan fonksiyon kayıplarının yanı sıra olası bu nedenlere bağlı olarak kent yaşamı içerisinde oluşturulmuş eşitsiz tasarımların tamamıdır.”(B-30).

“Yardıma muhtaç insanlar.” (B-32).

“Fiziksel, duyuşal, zihinsel ya da ruhsal olarak, genele kıyasla, farklı özelliklere sahip olma ve bu özellikler nedeniyle mimari, teknolojik ya da toplumsal ölçeklerde erişim sorunu yaşayabilme durumudur. “(B-33).

“Bireyin genel yaşam standartlarının gerisinde kalmasına sebep olan, dezavantajlı gruplar içinde yer almasına sebep olan durumdur.”(B-34).

“Vücut, psikolojik, zihinsel sağlığı tam veya yeterli olmayan doğuştan veya sonradan ortaya çıkan geçici veya kalıcı tek başına hayatını idame ettiremeyen/zorlanan/ettirebilen bireylerin sahip olduğu dezavantaj.”(B-35).

Tablo 5.12: Hizmet Talepleri Dağılımı

Hizmet Talepleri	Sayı	%
Nakdi Yardım	12	15.0
Medikal Yardım	16	20.0
Sosyalleşme	22	27.5
Ulaşım	13	16.3
Erişilebilirlik	3	3.8
İstihdam	9	11.3
Bakım	5	6.3

Tablo 5.12’de görüldüğü üzere katılımcıların, 22 (%26,5)’si engellilerin en çok sosyalleşme konusunda hizmet talebi bulunduğunu ifade etmiştir ve sosyalleşme talebi diğer taleplere oranla en yüksek yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 16 (%19,3)’sı engellilerin en çok medikal yardım konusunda hizmet talebi bulunduğunu ifade etmiştir ve medikal yardım talebi diğer taleplere oranla en yüksek ikinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 13 (%15,7)’ü engellilerin en çok ulaşım-nakil konusunda hizmet talebi bulunduğunu ifade etmiştir ve ulaşım-nakil talebi diğer taleplere oranla en yüksek üçüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 12 (%14,5)’si engellilerin en çok nakdi yardım konusunda hizmet talebi bulunduğunu ifade etmiştir ve nakdi yardım talebi diğer taleplere oranla en yüksek dördüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 9

(%10,8)'u engellilerin en çok istihdam konusunda hizmet talebi bulunduğunu ifade etmiştir ve istihdam talebi diğer taleplere oranla en yüksek beşinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 5 (%6)'i engellilerin en çok bakım konusunda hizmet talebi bulunduğunu ifade etmiştir ve bakım talebi diğer taleplere oranla en yüksek altıncı yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 3 (%3,6)'ü engellilerin en çok erişilebilirlik konusunda hizmet talebi bulunduğunu ifade etmiştir ve erişilebilirlik talebi diğer taleplere oranla en yüksek yedinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 3 (%3,6)'ü engellilerin en çok ayni yardım konusunda hizmet talebi bulunduğunu ifade etmiştir ve ayni yardım talebi diğer taleplere oranla, erişilebilirlik talebi ile aynı sırada olup; en yüksek yedinci yüzdeye sahiptir.

Tablo 5.13: İlçede Engelli Bireylerin İhtiyaçlarını Tespit Etmek Adına Yapılan Saha ve Anket Çalışmasının Araştırılması

Anket Çalışması Olup/Olmaması Durumu	Sayı	%
Evet	16	45.7
Hayır	19	54.3
Toplam	35	100.0

Tablo 5.13' de görüldüğü üzere ilçesinde engelli bireylerin ihtiyaçlarını tespit etmek adına anket çalışması yapan belediye sayısı 16 (%45,7) iken anket çalışması yapmayan belediye sayısı 19 (%54,3)'dur.

Tablo 5.14: Hizmet Duyurma Yöntemi Dağılımı

Duyuru Yöntemleri Durumu	Sayı	%
Web sitemizdeki duyuru ve haberler bölümünden	29	12.6
Basın bülteni ve tanıtım broşüründen	25	10.9
SMS sisteminden	29	12.6

Telefon ile arayarak	30	13.0
Bilboardlardan ve afişlerden	28	12.2
Sosyal medya ağlarını kullanarak	32	13.9
Ev ziyaretleriyle	25	10.9
Eve evrak göndererek	16	7.0
Diğer	16	7.0

Tablo 5.14’ de görüldüğü üzere katılımcıların, 32(%13,9)’si hizmet duyumlarının en çok sosyal medya ağlarını kullanarak gerçekleştirildiğini ifade etmiştir ve sosyal medya ile duyum diğer duyumlara oranla en yüksek yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 30 (%13)’u hizmet duyumlarının en çok telefon ile arayarak gerçekleştirildiğini ifade etmiştir ve telefon ile duyum diğer duyumlara oranla en yüksek ikinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 29 (%12,6)’u hizmet duyumlarının en çok web sitesindeki duyuru ve haberler bölümü takibi ile gerçekleştirildiğini ifade etmiştir ve web sitesindeki duyuru ve haberler bölümü takibi diğer duyumlara oranla en yüksek üçüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 29 (%12,6)’u hizmet duyumlarının en çok SMS sistemi ile gerçekleştirildiğini ifade etmiştir ve SMS sistemi, web sitesi duyuru ve haber takibi duyumuyla aynı sırada olup; diğer duyumlara oranla en yüksek dördüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 28 (%12,2)’i hizmet duyumlarının en çok billboardlardan ve afişlerden gerçekleştirildiğini ifade etmiştir ve billboard ve afişlerden duyum diğer duyumlara oranla en yüksek beşinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 25 (%10,9)’i hizmet duyumlarının en çok basın bülteni ve broşürlerden gerçekleştirildiğini ifade etmiştir ve basın bülteni ve broşürlerle duyum diğer duyumlara oranla en yüksek altıncı yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 25 (%10,9)’i hizmet duyumlarının en çok ev ziyaretleriyle gerçekleştirildiğini ifade etmiştir ve ev ziyaretleriyle duyum diğer duyumlara oranla en yüksek altıncı yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 16 (%7)’si hizmet duyumlarının en çok eve evrak göndererek gerçekleştirildiğini ifade etmiştir ve eve evrak göndererek duyum diğer duyumlara oranla en yüksek yedinci yüzdeye sahiptir.

Tablo 5.15: Personel ve Yöneticilerin Mesleki Eğitime Katılma Durum Dağılımı

Mesleki Eğitime Katılma Durumu	Sayı	%
Evet	29	82.9
Hayır	6	17.1
Toplam	35	100.0

Tablo 5.15’ te görüldüğü üzere engelli bireyler için sunulan hizmetlere katkı sağlamak için görevli kişilerin mesleki uzmanlıklarını arttırmaları adına bir eğitime katılan sayı 29 (%82,9), katılmayan kişi sayısı ise 6 (%17,1)’dir.

Bu soru ile ilgili aşağıda betimsel analiz metoduyla katılımcıların doğrudan görüşleri aktarılmıştır:

“Kurumumuzda işaret dili eğitimi verilmişti buna katılmıştık.”(B-19).

“Engelliler alanında olan ve takip ettiğimiz birçok eğitim ve seminere katılma gayreti içindeyiz.” (B- 26).

“Engelli erişilebilirliği üzerine birçok eğitim ve etkinliğe katılım sağladım. İşaret dili kursuna katılım sağladım. Ara ara personelde farkındalık oluşturuıcı çalışmalara yer vermekteyiz.” (B- 28).

Tablo 5.16: Daha Önce Yapılan Engellilik Projesi Dağılımı

Proje Yapılıp / Yapılamama Durumu	Sayı	%
Evet	28	80,0
Hayır	7	20,0
Toplam	35	100,0

Tablo 5.16’ da görüldüğü üzere ilçede daha önce engelli bireyler için bir proje yapan belediye sayısı 28 (%80,0), herhangi bir proje yapmayan belediye sayısı ise 7 (%20,0)’dir.

Tablo 5.17: Gelecekte Planlanan Sosyal Sorumluluk Projesi Dağılımı

Gelecekte Planlanan Proje Olup / Olmaması	Sayı	%
Evet	27	77.1
Hayır	8	22.9
Toplam	35	100.0

Tablo 5.17’de görüldüğü üzere gelecekte planladığı bir proje olan 27 (%77,1), proje olmayan 8 (%22,9) belediye bulunmaktadır. Projesi olan belediyelerin birçoğu ise hali hazırdaki projelerinin pandemi döneminden dolayı ya tamamlanamadığını ya da faaliyete sokamadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 5.18: Belediyeler ile Diğer Kuruluşların İş Birliği Dağılımı

Diğer Kuruluşlarla İş Birliği Yapıp / Yapmama Durumu	Sayı	%
Evet	32	91.4
Hayır	3	8.6
Toplam	35	100.0

Tablo 5.18’ de görüldüğü üzere engellilik hizmetlerinin sunumundan diğer kuruluşlarla iş birliği olan belediye sayısı 32 (%91,4), iş birliği olmayan belediye sayısı 3 (%8,6)’tür.

Tablo 5.19: Farklı Belediyelerin Takip Edilmesi Dağılımı

Farklı Belediyeleri Takip Etme Durumu	Sayı	%
Evet	33	94.3
Hayır	2	5.7
Toplam	35	100.0

Tablo 5.19’ de görüldüğü üzere diğer belediyelerin hizmetlerini takip eden belediye sayısı 33 (%94,3), takip etmeyen belediye sayısı ise 2 (%5,7)’dir.

Tablo 5.20: Engelli Denilince Akla Gelen İlk Üç Kavram

Engelli Deyince Akla Gelen İlk Üç Kavram Dağılımı	Sayı	%
Eşit	16	15.7
Hasta	2	2.0
İhtiyaç sahibi	4	3.9
Farklı	11	10.8
Dezavantajlı	21	20.6
Yalnız	4	3.9
Ayrıcalıklı	8	7.8
Öteki	5	4.9
İmtihan	4	3.9
Tıbbi sorun	1	1.0
Toplumsal sorun	17	16.7
Bağımsız olamayan	9	8.8

Tablo 5.20’de görüldüğü üzere katılımcıların, 21 (%20,6)’i engelli denince aklına gelen ilk kavramın dezavantajlı olduğunu ifade etmiştir ve dezavantajlı kavramı diğer

kavramlara oranla en yüksek yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 17 (%16,7)'si engelli denince aklına gelen ikinci kavramın toplumsal sorun olduğunu ifade etmiştir ve toplumsal sorun kavramı diğer kavramlara oranla en yüksek ikinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 16 (%15,7)'si engelli denince aklına gelen ilk üçüncü kavramın eşit olduğunu ifade etmiştir ve eşit kavramı diğer kavramlara oranla en yüksek üçüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 11 (%10,8)'i engelli denince aklına gelen diğer kavramlarda ise ilk kavramın farklı olduğunu ifade etmiştir ve farklı kavramı diğer kavramlara oranla en yüksek dördüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 9 (%8,8)'u engelli denince aklına gelen kavramın bağımsız olmayan olduğunu ifade etmiştir ve bağımsız olmayan kavramı diğer kavramlara oranla en yüksek beşinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 8 (%7,8)'i engelli denince aklına gelen kavramın ayrıcalıklı olduğunu ifade etmiştir ve bağımsız olmayan kavramı diğer kavramlara oranla en yüksek altıncı yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 5 (%4,9)'i engelli denince aklına gelen kavramın öteki olduğunu ifade etmiştir ve bağımsız olmayan kavramı diğer kavramlara oranla en yüksek sekizinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 4 (%3,9)'ü engelli denince aklına gelen kavramın imtihan olduğunu ifade etmiştir ve imtihan kavramı diğer kavramlara oranla en yüksek dokuzuncu yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 4 (%3,9)'ü engelli denince aklına gelen kavramın yalnız olduğunu ifade etmiştir ve yalnız kavramı diğer kavramlara oranla en yüksek dokuzuncu yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 2 (%2) 'si engelli denince aklına gelen kavramın hasta olduğunu ifade etmiştir ve hasta kavramı diğer kavramlara oranla en yüksek onuncu yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 1 (%1)'i engelli denince aklına gelen kavramın tıbbi sorun olduğunu ifade etmiştir ve tıbbi sorun kavramı diğer kavramlara oranla en yüksek on birinci yüzdeye sahiptir.

Tablo 5.21: Engellilerin En Çok İhtiyaç Duyduğu Hizmetler Dağılımı

Engellilerin En Çok İhtiyaç Duyduğu

Hizmetler	Sayı	%
Sağlık hizmeti	22	9.3
Bakım	21	8.9
Çevre düzenlemesi	21	8.9

Eşit muamele	24	10.2
Eğitim fırsatı	29	12.3
İstihdam	24	10.2
Yardımcı araç gereç	20	8.5
Sosyalleşme	23	9.7
Evlilik	12	5.1
Manevi hizmetler	11	4.7
Bilgiye kolay erişim	14	5.9
Özgür olmak	15	6.4

Tablo 5.21’ de görüldüğü üzere katılımcıların, 29 (%12,3)’ü engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyin eğitim fırsatı olduğunu ifade etmiştir ve eğitim fırsatı ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 24 (%10,2)’ü engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyin istihdam olduğunu ifade etmiştir ve istihdam ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek ikinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 24 (%10,2) ’ü engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyin eşit muamele olduğunu ifade etmiştir ve eşit muamele ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek ikinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 23 (%9,7)’ü engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyin sosyalleşme olduğunu ifade etmiştir ve sosyalleşme ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek üçüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 22 (%9,3)’si engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyin sağlık hizmeti olduğunu ifade etmiştir ve sağlık hizmeti ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek dördüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 21 (%8,9) ’i engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyin bakım olduğunu ifade etmiştir ve bakım ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek beşinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 21 (%8,9)’i engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyin çevre düzenlemesi olduğunu ifade etmiştir ve çevre düzenlemesi ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek beşinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 20 (%8,5)’si engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyin yardımcı araç gereç olduğunu ifade etmiştir ve yardımcı araç gereç ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek altıncı yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 15 (%6,4)’i engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyin özgür olmak olduğunu ifade etmiştir ve özgür olmak ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek yedinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 14 (%5,9)’ü engellilerin en çok

ihtiyaç duyduğu şeyin bilgiye kolay erişim olduğunu ifade etmiştir ve bilgiye kolay erişim ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek sekizinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 12 (%5,1)'si engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyin evlilik olduğunu ifade etmiştir ve evlilik ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek dokuzuncu yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 11 (%4,7)'i engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyin manevi hizmetler olduğunu ifade etmiştir ve manevi hizmetler ihtiyaç olarak diğer ihtiyaçlara oranla en yüksek onuncu yüzdeye sahiptir.

Tablo 5.22: Engellilik Hizmetlerine Karar Veren Birimler Dağılımı

Hizmetlere Karar Veren Kişi/Birimler	Sayı	%
Belediye Başkanı	3	8.6
Engelli Birimi	4	11.4
Engelli Birimi ve Belediye Başkanı	13	37.1
Herkes	2	5.7
Müdürlük	13	37.1
Toplam	35	100.0

Tablo 5.22' te görüldüğü üzere belediyelerde planlanan engelli hizmetlerine kimlerin karar verdiği araştırmasında katılımcılardan yalnızca belediye başkanı karar veriyor diyen 3 (%8,6), Engelli Birimi karar veriyor diyen 4 (%11,4), engelli birimi ve belediye başkanı ortak karar veriyor diyen 13 (%37,1), herkes karar veriyor diyen 2 (%5,7), engelli hizmetlerinin bağlı bulunduğu müdürlük karar veriyor diyen 13 (%37,1) kişi bulunmaktadır.

Tablo 5.23: Engelli Bireylere Verilen Hizmetler Dağılımı

Engelli Bireylere Verilen Hizmetler	Sayı	%
Durumu		
Sağlık hizmetleri	23	12.4
Rehabilitasyon	18	9.7
Evde bakım	18	9.7
Sosyalleşme etkinlikleri	29	15.7
Erişilebilirlik	25	13.5
Engelsiz binalar	20	10.8
İstihdam	23	12.4
Medikal yardım	29	15.7

Tablo 5.23’ de görüldüğü üzere katılımcıların, 29 (%15,7)’ü engellilere en çok medikal yardım desteği verildiğini ifade etmiştir ve medikal yardım desteği; destek olarak diğer desteklere oranla en yüksek yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 29 (%15,7)’u engellilere en çok sosyalleşme etkinlikleri desteği verildiğini ifade etmiştir ve sosyalleşme desteği; destek olarak diğer desteklere oranla en yüksek yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 25 (%13,5)’i engellilere en çok erişilebilirlik desteği verildiğini ifade etmiştir ve erişilebilirlik desteği; destek olarak diğer desteklere oranla en yüksek ikinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 23 (%12,4)’ü engellilere en çok istihdam desteği verildiğini ifade etmiştir ve istihdam desteği; destek olarak diğer desteklere oranla en yüksek üçüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 23 (%12,4)’ü engellilere en çok sağlık hizmetleri desteği verildiğini ifade etmiştir ve sağlık hizmetleri desteği; destek olarak diğer desteklere oranla en yüksek üçüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 20 (%10,8)’si engellilere en çok engelsiz binalar desteği verildiğini ifade etmiştir ve engelsiz binalar desteği; destek olarak diğer desteklere oranla en yüksek dördüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 18 (%9,7)’si engellilere en çok rehabilitasyon desteği verildiğini ifade etmiştir ve rehabilitasyon desteği; destek olarak diğer desteklere oranla en yüksek beşinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 18 (%9,7)’i engellilere en çok evde bakım desteği verildiğini ifade etmiştir ve evde bakım desteği; destek olarak diğer desteklere oranla en yüksek beşinci yüzdeye sahiptir.

Tablo 5.24: Dünya’da Projelerin Örnek Alınp/Alınmaması Dağılımı

Dünyada Örnek Alınan Proje Durumu	Sayı	%
Evet	33	94.3
Hayır	2	5.7
Toplam	35	100.0

Tablo 5.24’ de görüldüğü üzere dünyadaki engellilik projelerini takip edip örnek alan belediye sayısı 33 (%94,3), dünyadan herhangi bir projeyi örnek almayan ve hizmetleri takip etmeyen belediye sayısı ise 2 (%5,7)’dir.

Bu soru ile ilgili aşağıda betimsel analiz metoduyla katılımcıların doğrudan görüşleri aktarılmıştır, bu görüşler özellikle bir şehir ya da ülke ismi vererek düşüncelerini ifade eden görüşlerden seçilmiştir:

“Sosyal hizmetlerde Hollanda çok iyi, çalışmalarını takip ediyoruz.”(B-18).

“Barselona erişilebilirlikte iyi, onu takip etmeye çalışıyoruz.” (B-10).

“Amerikan Modeli bir sosyal hizmet uyguluyoruz yurt dışında ücretli olarak yapılan hizmetleri ücretsiz olarak vatandaşlarımıza sağlamaya çalışıyoruz.” (B-14).

“Dünya erişilebilirlik konusunda bizden çok ilerde bizim çok eksiklerimiz var. Bizim maddi güce çok ihtiyacımız var. Ama bizim de dünyanın hiçbir yerinde olmadığı kadar merhamet eksikli bir hizmet anlayışımız var. Asıl bizim merhametimiz projelendirilmeli. Çünkü biz sadece insana kurumun hizmet gerekliliği diye değil insan olduğu için bakıyoruz önce.”(B-8).

Tablo 5.25: İlçede Verilen Hizmetlerden Memnuniyeti Ölçme Dağılımı

Memnuniyet Ölçme Durumu	Sayı	%
Evet	24	68.6
Hayır	11	31.4
Toplam	35	100.0

Tablo 5.25’ da görüldüğü üzere ilçede belediye tarafından verilen engellilik hizmetlerinden memnuniyeti ölçen bir sistemi/anketi bulunan belediye sayısı 24 (%68,6), memnuniyeti ölçecek bir sistemi veya anketi olmayan belediye sayısı 11 (%31,4)’ dir.

Tablo 5.26: Engelli Hizmetlerini Planlamada Öncelik Dağılımı

Engelli Hizmetlerini Planlamada Öncelik Durumu	Sayı	%
Taleplere	3	8.8
İhtiyaçlara	9	26.5
Bütçe ve imkânlar	2	5.9
Öncelik sırasına göre	1	2.9
Sosyalleşme	4	11.8
Eşitlik	1	2.9
Toplumsal hayata katılım	1	2.9
Erişilebilirlik	2	5.9
Özgürlük	11	32.4

Tablo 5.26’ de görüldüğü üzere katılımcıların, 9 (%26,5)’u engelli hizmetlerini planlarken en çok ihtiyaçlara öncelik verildiğini ifade etmiştir ve ihtiyaç önceliği diğer önceliklere oranla en yüksek yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 9 (%26,5)’u engelli

hizmetlerini planlarken en özgürlüğe öncelik verildiğini ifade etmiştir ve özgürlük önceliği diğer önceliklere oranla en yüksek yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 4 (%11,8)'ü engelli hizmetlerini planlarken en sosyalleşmeye öncelik verildiğini ifade etmiştir ve sosyalleşme önceliği diğer önceliklere oranla en yüksek ikinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 3 (%8,8) 'ü engelli hizmetlerini planlarken en taleplere öncelik verildiğini ifade etmiştir ve talep önceliği diğer önceliklere oranla en yüksek üçüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 2 (%5,9)'si engelli hizmetlerini planlarken en erişilebilirliğe öncelik verildiğini ifade etmiştir ve erişilebilirlik önceliği diğer önceliklere oranla en yüksek dördüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 2 (%5,9) 'si engelli hizmetlerini planlarken en bütçe ve imkânlar öncelik verildiğini ifade etmiştir ve bütçe ve imkânlar önceliği diğer önceliklere oranla en yüksek dördüncü yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 1 (%2,9)'i engelli hizmetlerini planlarken öncelik sırasına dikkat edildiğini ifade etmiştir ve öncelik sırası diğer önceliklere oranla en yüksek beşinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 1 (%2,9)'i engelli hizmetlerini planlarken eşitliğe öncelik verildiğini söylemektedir ve eşitlik önceliği diğer önceliklere oranla en yüksek beşinci yüzdeye sahiptir. Katılımcıların, 1 (%2,9)'i engelli hizmetlerini planlarken toplumsal hayata katılıma öncelik verildiğini ifade etmiştir ve toplumsal hayata katılım önceliği diğer önceliklere oranla en yüksek beşinci yüzdeye sahiptir.

Bu sorunun cevapları ile elde edilen ayrıca betimsel analiz yöntemi kullanılarak katılımcının doğrudan söylediği ifadelerle desteklenecektir:

“Öncelikle bireylerin istekleri doğrultusunda talepler öğrenilmeli, ilgi ve kabiliyetlerine göre de uygulamaya dökülmelidir.”(B-1).

“Sunacağınız hizmetlerin erişilebilir ve ulaşılabilir olması çok önemlidir öncelikle. Siz ne kadar güzel, kaliteli ve büyük bir hizmet sunarsanız sunun vatandaş ulaşamadıktan sonra hiçbir anlamı olmaz.”(B-2).

“İhtiyaçların tespit edilmesi ve saha çalışmalarından güncel bilgiler alınarak planlanmalı.”(B-4).

“Kişilerin sosyal hayata katılabilmeleri ve aileleri rahatlatıcı, rehabilite edici hizmetlerin planlanması olmalı.”(B-5).

“Özel eğitime daha çok katkı verilmesi ve öncelikle hizmet veren kişilerin eğitimi öncelik olmalıdır.”(B-6).

“Öncelikli kararımızı “otizmlı bireyleri” ön plana alarak veriyoruz. Sosyalleşmede, toplumsal hayata katılımı oldukça zorluk yaşıyorlar. Toplumsal ve bireysel şiddete maruz kalan bile var. Bu nedenle bizim kararlarımızda otizmliler önceliklerimiz arasında.”(B-9).

“Toplumsal rehabilite olmalı her şeyden önce. Engelli bireyin özgür olarak hareket etmesini önceliklemeliyiz.”(B-12).

“Gerçekten hayata katmak olmalı. İstediğim şeylerden biri öncelikli olarak 0-6 yaş grubu engelli çocukları eğitime dâhil etmek çünkü bu yaş grubu gelişim olarak çok önemli.”(B-18).

“İlk önce şehrin yaşam alanlarının erişilebilir ve ulaşılabilir olması gerekir. Eğitim ve istihdam konusuna yönelik daha çok çalışma yapılmalıdır. Yerel yönetimlerin, medikal malzemeye ulaşma yetisi olmayan kişileri tespit edip hizmetleri doğrudan ulaştırması gerekir. Şehrin en uzak en ücra köşelerinde bile bakım evlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.”(B-22).

“Hizmet verdiğimiz ilk yıllardan bu yana ilk önceliğimiz toplumdan soyutlanmış, sosyalleşme problemi olan engellilerimizin, sosyalleşebilecekleri ortamlar oluşturmak ve ulaşım nedeniyle yaşadıkları sıkıntıyı minimuma indirmektir. Şu an itibari ile farklı engelli gruplarının ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar planlamakta bunları hayata geçirme gayreti içindeyiz.”(B-26).

“Öncelikle erişilebilir kent altyapısı gereklidir. Özellikle toplumsal hayata katılım için engelli bireylerin hayata tek başlarına katılımı önemlidir. Bu durum refakat gerektiren bireylerinde hayatını kolaylaştıracaktır. Eğer engelli bireyler özgürce toplum hayatının bir parçası olursa, eğitim, istihdam ve diğer konulara erişebilir ve sosyal hayatın bir parçası olabilecektir.”(B-30).

“Hangi engel grubuna yönelik hizmet üretiliyorsa o grubun ihtiyaçlarının öncelikli olarak çok iyi analiz edilebilmesi gerekmektedir. Faydalanıcılar ve yakınlarından birebir görüş almak çok önemlidir. Ayrıca gerçekleştirilen her bir hizmette farkındalık oluşturabilmek adına etkiler üzerinde çalışmak da bir o kadar önemlidir.”(B-33).

“Dezavantajlı durumlarının ortadan kaldırılmasını sağlamak ya da en az düzeye indirebilmek öncelikli amacımızdır.”(B-34).

Tablo 5.27: Hizmetlerin Karar Aşamasına Engelli Bireylerin Katılması Dağılımı

Engelli Bireylerin Kararlara Katılması Durumu	Sayı	%
Evet	31	88.6
Hayır	4	11.4
Toplam	35	100.0

Tablo 5.27’ de görüldüğü üzere ilçede yapılan engelli hizmetlerinin karar sürecine engelli bireylerinde katıldığı 31 (%88,6), katılmadığı 4 (%11,4) belediye bulunmaktadır.

Bu sorunun cevapları ile elde edilen ayrıca betimsel analiz yöntemi kullanılarak katılımcının doğrudan söylediği ifadelerle desteklenecektir:

“Biz kurumumuzdan hizmet alan kişilerin kendi sorunları ve diğer engelli bireylere yönelik bilinç ve farkındalık oluşturmalarını, kendi sorunları ve çözüm noktasında bizlerle beraber söz sahibi ve işbirlikçi olmalarını arzu ettiğimiz için engelli birey ve ailelerine çalışmalarımızda yer vermekteyiz.” (B-15).

“Üretilen hizmetin kapsam ve içeriğine bağlı olarak katılıyorlar. Ayrıca merkezimizde görev yapmakta olan bir görme engelli bir de ortopedik engelli personelimiz bulunmaktadır. Alan çalışmalarında bu personellerin yönlendirmeleri de her dönem özenle değerlendirilmektedir.” (B-33).

“Yıl içinde gerçekleştirdiğimiz istişare ve talep toplantılarımız engelli ve yakınlarının katılımı ile gerçekleştirilmektedir. Bu toplantılarla kendilerinin beklentileri, talep ve düşünceleri alınmakta hazırlanan çalışmalar bu bilgi ışığında gerçekleştirilmektedir. Ayrıca yıl içinde çevrimiçi olarak hazırlanarak kendilerine iletilen talep ve düşünce formlarından da yararlanılmaktadır.”(B-26).

“İlçemizin erişilebilirlik haritasını çıkardık ve bunu ortopedik engelli kişilerle yaptık. İlçede bu çalışmaları tekerlekli sandalye gibi çeşitli yardımcı araç gereçlerle tatbikat yaptık ve raporladık.”(B-8).

Tablo 5.28: İlçelerdeki Erişilebilirlik Düzeyi Dağılımı

İlçedeki Erişilebilirlik Durumu	Sayı	%
Çok Az	3	8.6
Az	20	57.1
Orta	9	25.7
İyi	3	8.6
Toplam	35	100.0

Tablo 5.28’ da görüldüğü üzere katılımcıların ilçenin erişilebilirliğine dair düşünceleri şöyledir: ilçemizin erişilebilirliği çok az diyen kişi sayısı 3 (%8,6), az diyen 20 (%57,1), orta diyen 9 (%25,7), iyi diyen 3 (%8,6), kişi bulunmaktadır. Araştırma formunun cevap seçeneklerinde “çok iyi” seçeneği bulunmaktadır. Katılımcılar tercih etmediği için bu seçenek analize eklenememiştir.

Bu sorunun cevapları ile elde edilen ayrıca betimsel analiz yöntemi kullanılarak katılımcının doğrudan söylediği ifadelerle desteklenecektir:

“2012 yılında umutlanmıştık ama sürekli çıkan yasalar erteleniyor. İlçemizde erişilebilirliğe dair farkındalık eğitimleri düzenledik biz de.” (B-8).

“İyi düzeyde farkındalığı yüksek bir ilçemiz var.” (B-31).

“Çok iç açıcı değil mahalle mahalle düzenlemeler yapmayı düşünüyoruz.”(B-5).

“Sadece mimari olarak bir şeylerin düzenlenmesi yetmiyor sizin yaptığınız erişilebilir olarak tasarladığınız bir kaldırıma vatandaş gelip arabasını park edince ortada erişilebilirlik diye bir şey kalmıyor.” (B-4).

Tablo 5.29: Kurum İçi Eğitim Olanağı Dağılımı

Kurum İçi Eğitim Durumu	Sayı	%
Evet	23	65.7
Hayır	12	34.3
Toplam	35	100.0

Tablo 5.29’ da görüldüğü üzere belediyeler içerisinde engelli hizmetlerinde çalışan yönetici ve personeller için kurum içi eğitim imkânı olan 23 (% 65,7), kurum içi eğitim imkânı olmayan 12 (% 34,3) belediye bulunmaktadır.

Bu sorunun cevapları ile elde edilen ayrıca betimsel analiz yöntemi kullanılarak katılımcının doğrudan söylediği ifadelerle desteklenecektir:

“Birim olarak Özel Eğitim Kursu, Türk İşaret Dili Kursu, Engelli İstihdam Koçluğu Eğitimi, Engellilerin Sigorta Hakları Semineri gibi çeşitli kurs imkânlarımız oldu.”(B-35).

“Çeşitli engellilik ile kongre ve seminerlere katılım sağlamaktayız. Örneğin İstanbul Üniversitesi Engellilik Araştırmaları Kongresi, hatta kurumumuzdan ben ve arkadaşlarım kongrede sözlü ve poster olarak bildiride bulunduk.” (B-15).

Tablo 5.30: İlçedeki Engellilere İlişkin Risk Haritası Dağılımı

Risk Haritası Durumu	Sayı	%
Evet	11	31.4
Hayır	24	68.6
Toplam	35	100.0

Tablo 5.30’ de görüldüğü üzere engelli risk haritası olan belediye sayısı 11 (%31,4), olmayan belediye sayısı ise 24 (%68,6)’dür.

Bu sorunun cevapları ile elde edilen ayrıca betimsel analiz yöntemi kullanılarak katılımcının doğrudan söylediği ifadelerle desteklenecektir:

“Evet var. Afet koordinasyona ayrıca engelli vatandaşlarımızın adres bilgilerini iletip onları oluşabilecek herhangi bir afet karşısında koruma altına almaya çalışıyoruz.”(B-18).

“Pandemi bitiminde Afete Hazırlık Programı planlıyoruz. Bunun için ön hazırlıkları yapma aşamasındayız.”(B-10).

“0-3 yaş arası çocuklar için gerekli taramaları yapıp RAM’ a yönlendirme yapılıyor. Bu sistemle çok erken yaşta tanı koyulan çocuklar için tedavi, rehabilitasyon imkanları daha çok olabiliyor.”(B-8)

Tablo 5.31: İlçedeki Veri Tabanı Dağılımı

Veri Tabanı Olup / Olmaması Durumu	Sayı	%
Evet	21	60.0
Hayır	14	40.0
Toplam	35	100.0

Tablo 5.31’ de görüldüğü üzere veri tabanı olan 21 (%60,0), veri tabanına sahip olmayan ise 14 (%40,0) belediye bulunmaktadır.

Tablo 5.32: Belediyelerde Çalışan Toplam Engelli Personel Sayısı

Belediyeler	Engelli Personel Sayısı	Belediyeler	Engelli Personel Sayısı
B 1	34	B 19	18
B 2	49	B 20	45
B 3	12	B 21	Bilgi yok

B 4	24	B 22	4
B 5	81	B 23	Bilgi yok
B 6	Bilgi yok	B 24	13
B 7	38	B 25	11
B 8	38	B 26	64
B 9	30	B 27	65
B 10	50	B 28	50
B 11	40	B 29	12
B 12	13	B 30	Bilgi yok
B 13	45	B 31	Bilgi yok
B 14	100	B 32	3
B 15	26	B 33	75
B 16	49	B 34	36
B 17	20	B 35	56
B 18	38	Toplam	1.139

Tablo 5.32’te görüldüğü üzere belediyelerin rastlantısal oluşturulan kodları üzerinden personel sayıları verilmiştir. Kodlama şekli B1, B2 diye devam etmektedir. Buna göre B1’de 34, B2’de 49, B3’te 12, B4’te 24, B5’te 81, B6 bilgi verilmedi, B7’de 38, B8’de 38, B9’da 30, B10’da 50, B11’de 40, B12’de 13, B13’te 45, B14’te 100, B15’te 26, B16’da 49, B17’de 20, B18’de 38, B19’da 18, B20’de 45, B21’de bilgi verilmedi, B22’de 4, B23’te bilgi verilmedi, B24’te 13, B25’te 11, B26’da 64, B27’de 65, B28’de 50, B29’da 12, B30’da bilgi verilmedi, B31’de bilgi verilmedi, B32’de 3, B33’te 75, B34’te 36, B35’te 56 engelli personel çalışmaktadır. İstanbul’daki bilgi veremeyen 5 ilçe belediyesi dışında toplam engelli personel sayısı 1.139 kişi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5.33: Engelli Belediye Personeli Sayısı İstatistik Durumu

Değer	İstatistik Sonuçları
Ortalama	37.9667
Medyan	38.0000
Varyans	561.482
Minimum	3.00
Maksimum	100.00

Tablo 5.33’ te görüldüğü üzere Engelli belediye personeli sayısı parametresini; normallik açısından incelediğimizde, dağılımın normal dağılıma uyduğu görülmektedir ($p=0,200$; $p>0,05$). Engelli belediye personeli sayısının minimum değeri; 3, maksimum değeri ise 100’dür. Yani belediyelerde en az 3 en fazla ise 100 engelli çalışan bulunduğunu görülmektedir Engelli belediye personeli sayısı belediyelere göre ortalama; 37.96’dır, yani incelenen 35 belediyede ortalama 37.96 engelli bireyin çalıştığı görülmüştür.

Tablo 5.34: Dünya’dan ve Türkiye’den Örnek Aldığımız Şehir Olup/Olmaması
Araştırması

Örnek Alınan Şehir ya da İlçe Var Durumu	Sayı	%
Evet	22	62.9
Hayır	13	37.1
Toplam	35	100.0

Tablo 5.34’ de görüldüğü üzere dünyadan ya da Türkiye’den bir şehir ya da ilçe örnek alan belediye sayısı 22 (%62,9), örnek almayan belediye sayısı ise 13 (%37,1)’ dir.

5.3. Anayasal ve Ülke Geneline Yapılan Hizmetlere Yönelik Bilgiler

Deneyimlere Dayanarak Ülke Geneline Hizmetlerin İyileştirilmesi Adına Verilen Tavsiyeler

Bu sorunun cevapları ile elde edilen bilgiler betimsel analiz yöntemi kullanılarak katılımcının doğrudan söylediği ifadelerle desteklenecektir:

“Birinci olarak; engelli veri alt yapı sistemi oluşturulmalı çünkü sistem olmadan kurumların tam anlamıyla hizmet verebilme imkânı yoktur. Mutlaka eksiklik olacaktır. İkinci olarak; çocuğa dokunan meslek gruplarının ders içeriklerine özel eğitim dersleri koyulmalı, ilk adımı görebilecek kişilerin mesleki nitelikleri geliştirilmelidir. Üçüncü olarak ise; engelli bireylerin her dönemlerin takip altında olması, kişinin oryantasyon takibi yapılmalı, çalışacak durumda çok fazla kişi var bu kişiler iş hayatına dahil edilmelidir.”(B-1).

“Engelli bireylerin hayatlarına bütüncül bakmak gereklidir. Bireyler kısıtlandığı için yalnız hareket edememektedir. Bu nedenle kolay erişilebilirlik üzerine çalışılmalıdır kişileri özgürleştirmek için.”(B-2).

“Toplum duyarlılığını arttırmak gereklidir. Ailelerin bilinçlendirilmesi gereklidir. Aile bilinçli olmadığı zaman güven problemi yaşıyor. Bilinçli ve duyarlı olmadığında kuruma gelen çocukta kuruma uygun olmuyor çünkü aile çocuğunu anlayamamış oluyor.”(B-3).

“Engelli vatandaşların yakınlarının ön planda olması, bilgilendirilmesi gerekiyor. İhtiyacı olmasa bile engelli bireylerin farklı deneyimler yaşamasını sağlamak çok önemlidir. Hala internetle tanışmamış birçok engelli birey var.”(B-4).

“Hem anneler hem de engelli bireyler için her imkânın içinde bulunduğu kompleksler yapılmalı. Bu yapılarda annelerde kendileri için uygun aktivite imkânları bulmalı.”(B-5).

“Büyük yaşlara gelmiş engelli bireylerin bakımı aileleri ve özellikle de anneleri için çok zor olduğundan tam zamanlı bakım evleri kurulmalı, 20-25 yaş üstü kişilerin bakımlarına destek verilmelidir. Bu kişilerin müzik, meslek gruplarına katılması,

görev verilecek işlere dâhil edilmesi kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlayacaktır.”(B-6).

“Her durumda eğitim çok önemli tabi bu konuda da, en başta öğrenci ve öğretmen farkındalığı sağlanmalı.”(B-7).

“Çok kişiye ulaşmak için personel artımı yapılmalı, orijinal projeler geliştirilmeli, deneyimli personel yetiştirilmeli, teknolojik yenilikler takip edilmeli, kurumlarda kullandığımız araç ve gereçler yenilenmeli, Toplumdaki süregelen engelli sayısı gittikçe artıyor. Profesyonel bakım merkezlerine ihtiyaç var. Sayıların artık artması lazım. Yaşlı ve engelli nüfus gittikçe artıyor.”(B-8).

“Bizim bölgemiz adına önceliğimiz otizm okulları. Sosyalleşme için kurs sayıları arttırılabilir.”(B-9).

“Şunu anladım ki yapılacak hizmetler ve alınacak kararların içinde mutlaka engelli bireyler olmalıdır. İhtiyaç analizi çok iyi yapılmalı. Çalışan insanların niteliği arttırılmalı.”(B-10).

“Daha çok insana ulaşılmalı, fiziki şartlar incelenmeli ve veri güncellemesi yapılmalı.”(B-11).

“Önce “İNSAN” olarak bakmak ve farkındalığın gelişmesi gerek. Engellilere bir hak getirilmesi ya da verilmesinden önce toplumda birlikte yaşama kültürü oluşturulmalı. Biz de engellilere birçok hizmet vermeye çalışılıyor fakat bu hizmetlerin bu kişilerin yalnız başlarına hayatlarını devam ettirmeleri için yeterli değil bu kişilerin özgürlüğü, bağımsızlığı yeterince önemli görülüyor. Engelli kişilere ayrıca bir hak verilmesi gerekmiyor. Yaşam alanlarının, var olan yerlerin herkes için düzenlenmesi gerekiyor.”(B-12).

“Vatandaşların doğru yerden doğru talebi gerçekleştirebilmesi için belli çalışmalar yapılması gerekiyor. Arabuluculuk hizmetleri geliştirilebilir. Bu şekilde kamusal alan düzenlenmiş olur ve hizmetler daha hızlı verilir.”(B-13).

“Yöneticilerde farkındalık oluşması lazım. Merkezi ve yerel yönetimlerdeki yöneticiler bu işin temel bir nedeni olduğunu benimserse daha kaliteli işler çıkar.”(B-14).

“Engelli bireylerin bir yerden bir yere ulaşmaları engellerinden ve erişilebilirliğin az olmasından dolayı hayatlarını oldukça zorlaştırmaktadır. Bir yerden bir yere ulaşmada her ne kadar Büyükşehir Belediyesi tarafından ulaşım hizmeti verilse de yetersiz olabiliyor. Bu nedenle ulaşım hizmetlerinin istisnasız tüm engellilere uygulanabilir ve yeterli düzeyde olması engelli bireyin yaşam kalitesini arttıracaktır. Engelli bireylerin yaşam kalitelerini arttırmak için kullandıkları kişiye özel medikal malzemeler (akülü sandalye, tekerlekli sandalye, ortez, protez vb.) çok maliyetli ürünlerdir. Belediyeler engellilere medikal malzeme desteğinde bulunmakla beraber verilen destekler kişinin ihtiyacına göre verilmemektedir. Kişiye özel olmayan standart ve ucuz medikal malzeme desteği engelli bireyin ihtiyacını maalesef karşılamamakta, yaşam kalitesini arttıramamaktadır.”(B-15).

“Öncelikle yapılması gereken vatandaşın talep etmesini beklemeden yapılan alan araştırmaları ile engelli vatandaşlarımızın ihtiyaçlarının belirlenmesidir. Engellilik alanında yapılan taramaların geliştirilmesi gerekmektedir.”(B-16).

“Bu konuda bir fikrim yok.”(B-17).

“Başkanların bir danışmanlık sistemi ile hareket etmesi gerekir. Biz bir önceki başkanımızla bu sistemle hizmetler verdik çok faydalı oldu ve işe yara işler çıktı.”(B-18).

“İlçemizde bulunan bütün engelli vatandaşlarımız için daha iyi hizmet edebilmek adına öncelikle onlara yapılan ziyaretlerin sıklaştırılması, sosyal aktivitelerin artırılması vs. gerekmektedir.”(B-19).

“Engelli vatandaşların, engelli STÖ’lerin temsilcilerinin ve belediyenin işbirliği içerisinde sorun ve çözümler üzerine görüşeceği, kararlar alacağı, süreklilik arz edecek bir oluşum üzerinden hizmetlerin üretilmesi gerektiğini düşünüyorum.”(B-20).

“Şu an için söyleyebileceğim bir şey yok.”(B-21).

“Bizim ilçemizde engelli merkezi yok önce bunun kurulması lazım. Engelli bireylerin yaşam konforunu arttıracak bütün malzemeyi temin etmemiz gerekiyor. Devlet aile geliri yüksek kişilere yüksek derken yani 6-7 nüfuslu bir aile de 2 asgari ücretle çalışan bulunması halinde bile o hanede bulunan engelli kişiye maaş vermiyor. Bu şekilde bu kişilerin yaşamları çok kalitesiz ve zor oluyor. Bunların çözülmesi lazım.”(B-22).

“Engellilerin farklı hizmetler için farklı kapıları çalması gerekliliğinin azaltılması hatta mümkünse tamamen ortadan kaldırılması öncelikli arzumuzdur.”(B-23).

“Birincisi; kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler arasında koordinasyon olması gerekmektedir. İkincisi; Çocuk yaştan itibaren bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Üçüncü olarak ise; rehabilitasyon merkezlerinin hizmet kalitesinin artırılması gerekmektedir.”(B-24).

“Ulaşılabilirlik bizim çok gözlemlediğimiz için bizim danışanlarımızın özellikle ulaşım imkânları ile çok istekleri oluyor bu hizmeti sağlamak çok önemli. Okullarda engellilikle ilgili dersler verilmeli çocuklar temelden yetiştirilmeli. Toplumda acımak değil farkındalık ve empati olmalı.”(B-25).

“Öncelikle ilçe içindeki tüm engelli bireylerin taranması ve ihtiyaçlarına göre taleplerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu talep belirleyicilerinin alanında uzman kişilerle gerçekleşmesi ve her talebe uygun cevapların verilmesi gerektiği kanaatindeyim. İhtiyaçların değişken olduğu, kimi engelli için ev ortamında gerekli düzenleme ihtiyacı varken, kimi engelli için ise iş uğraş terapileri veya sosyalleşme olanakları için ulaşım desteği sağlanması gerekmektedir.”(B-26).

“Belediyeler bütçe doğrultusunda bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Özellikle medikal malzeme konusunda çok bütçe gerekiyor. Ortez ve protez açısından herkes için ulaşılabilir olması çok iyi olur çünkü bunlar çok pahalı malzemeler. Kişilerin engel durumlarına göre merkezlere ulaşımı sağlanmalı. Toplu taşımada hala eski araçlar kullanılabiliyor bunlarında kullanımı zor oluyor. Daha yeni araçlarla engelli kişilerin ulaşımı daha çok kolaylaşabilir.”(B-27).

“Engellilerin bir yük değil artı değer olarak görülmeye başlanması elzemdir.”(B-28).

“Bütün hizmetler için planlama çok önemli stratejik konumumuzu hep aklımızda tutmamız gerekiyor. Göç politikası ve hâlihazırda her durum için hizmet sistemi olmalı. Mesela Suriyeli mülteciler çok vaktimizi aldı sosyal hizmetler anlamında, çok vakit kaybettik ve hazırlıksız yakalandık. Engellilik üzerine planlar olmalı. Meslek elemanları çok sayıda ve liyakat esasına göre seçilmiş olmalı. Toplumda çok fazla dezavantajlı grup var hepsine yetismeye çalışıyoruz. Günübirlik planlar değil uzun vadeli planlar olmalı. Kurumlarda her şey çok zor değişiyor. Pratik sistem ve yöntemler geliştirilmesi.”(B-29).

“Erişilebilirlik gibi bir kavramı tek başına ilçe veya büyükşehir belediyelerinin düzenlemesini beklemek veya tüm sorumluluğu bu kurumlara vermek doğru değil. Bu konuda tek bir mevzuatın oluşması ve denetlemelerin yapılması gerekmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı denetleme görevi üstlense bile daha çok sosyal-yardımlar ile süreci takip etmekte. Fakat kentliliğe aidiyet oluşabilmesi için bireylerin özgürce “a noktasından” “b noktasına” gidebilmesi gerekmektedir. Bu sadece engelli bireyler özelinde değil kadınlar, LGBTİ bireyler, çocuklar ve sokak hayvanları için de geçerli. Eşit katılımcı, erişebilir kentleri tasarlayabilmemiz için bir ilçenin veya yapılaşma alanının tepeden tırnağa aynı standarda ait alt yapıya ve plana ihtiyacı vardır. Bu bir hizmet yarışı vb. anlayışı değil, olması, oluşması gerekli bir yöntemdir.”(B-30).

“Biz elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz ama sistem daha çok geliştirilmeli tabi.”(B-31).

“Çok küçük ve imkânları çok kısıtlı bir ilçe olduğumuz için açıkçası çok fazla deneyimimiz yok engelli hizmetleri konusunda.”(B-32).

“Alana dair bütçelendirme paylarının arttırılmasının önemli olduğunu düşünmekteyim.”(B-33).

“Herkes için yaşanabilir bir çevre ve eşit yaşam koşulları oluşturmak için kurumlara büyük görev düşmektedir. Bu görevlerin yapılabilmesi için de farkındalık ve bütçe gerekir.”(B-34).

“Halka açık olan tüm bina ve çevre koşullarının erişilebilir hale getirilmesi, beyaz masada işaret dili bilen personel bulunması, broşürlerin Braille alfabesi ile de yazılması çok önemlidir.”(B-35).

Tablo 5.35: İlçe Belediyelerinin Faaliyet Raporlarındaki Verilerin

Değerlendirilmesi

Faaliyet Raporlarının Hizmetleri Yansıtma Durumu	Sayı	%
Evet	33	94.3
Hayır	2	5.7

Toplam	35	100.0
--------	----	-------

Tablo 5.35’ da görüldüğü üzere ilçede yapılan engellilik hizmetlerinin aynen faaliyet raporlarına yansıdığını düşünen kişi sayısı 33 (%94,3), yeterince yansımadığını, eksik kaldığını düşünen 2 (%5,7) kişi bulunmaktadır.

Bu sorunun cevapları ile elde edilen ayrıca betimsel analiz yöntemi kullanılarak katılımcının doğrudan söylediği ifadelerle desteklenecektir:

“Engel gruplarına göre faaliyete katılım değişiyor. Çok detaylı bir düzenleme gerektiriyor bir faaliyet sunmak ya da ortak bir aktivite planlamak. Bu nedenle sayılar artmıyor. Örneğin süregen ve işitme engelli bireyler faaliyetlere çok katılmıyorlar.”(B-1).

“Bir hizmetin verilebilmesi için her şeyin bir arada olması lazım. Ulaşım hizmetleri verilen yerler çok merkezi. Kişiler faaliyetlere ulaşmakta güçlük çekiyor.” (B-2).

“Yapılan işler çok özel durumları olan kişilere verildiği için çok detay düşünmek gerekiyor. Bir engel grubuna verdiğim hizmete diğeri katılmak istemiyor. Mesela diyetisyen hizmeti verdik çok az kişi talepte bulunmuş. Zaten çok fazla kişilik gruplarda olmaması lazım, faaliyet gruplarının; çünkü genelde katılan kişiler farklı durumlara sahip olduklarından özel olarak ilgilenilmesi gerekiyor.”(B-3).

“Sayıları biz belirleyemiyoruz maalesef. Yeterli salon ve olanak yok. Yüksek sayılara sahip engelli organizasyonları genelde siyasi rant amaçlı siyasi kaynaklı olabiliyor.”(B-4).

“Bizim yaptığımız organizasyonlarda personelimiz bütün katılımcıları tek tek servisle evlerine bırakıyor. Çok fazla katılım olması durumunu çok yapamıyoruz çünkü bazen ulaşım durumunda birbirlerine zarar veren kişiler olabiliyor.”(B-5).

“Talep bu şekilde oluyor.”(B-6).

“Yeterli değil sayılar daha iyi sayılara ulaşmak lazım.(B-7).

“İyi rakamlara ulaşmaya çalışıyoruz ama ortak bir veri tabanı yok. TÜİK’ten yenilenmiş engelli birey sayısını istedim bana en son 2010 verileri var sizdeki sayılar bizden daha günceldir denildi. Bu şekilde tam anlamıyla ihtiyacı olan kişileri

bulmamız mümkün değil. Teknolojik imkânlar iyileşirse daha çok kişiye ulaşırız. Biz, bize gelen vatandaşlara bizimle irtibatı kesmeyin bu şekilde hizmetlerden daha çok yararlanırsınız diyoruz artık.”(B-8).

“Vatandaş talep etmesi lazım. Hizmetini araştırıp ona göre talep eder. Örneğın benim oturduğım ilçede istediğı hizmeti bulamayan vatandaşlar benim görev yaptığım ilçenin kurumuna başvuruyor.”(B-9).

“Sosyal profil çalışması yapılmalı. Kimse haklarından haberdar değil öncelikle bir kişinin bir hizmeti talep edebilmesi için haklarını bilmesi gerekir. Kişilere düzgün bir veri tabanı olmadığı için ulaşamıyoruz.”(B-10).

“Fiziki şartlar ve ulaşımdan dolayı sayılar yeterli olmuyor.”(B-11).

“Her şeyin kâğıda dökülmesi mümkün değil ama geliştirilmeye müsait bir durum. Grupların ayrıştırılması doğru yapılmalı, her birey çalışmalara katılmak istemiyor herkesle.”(B-12).

“Engellilikle ilgili çok kalem var. Taleplere kurumun imkânları ölçüsünde cevap verilebilir. Kaynak yetersizliğı büyük problem. Ortak programlar genelde yapmaya çalışıyoruz. Bir araya gelmesini istiyoruz gelememe durumu da sağıkla ilgili oluyor genelde. Ortak programlara herkesi davet etmeye çalışıyoruz (kayıtlı olan) bazen aileler getirmek istemiyor. Bu nedenle bizde kişiye özel hizmet vermeye çalışıyoruz. Mesela geçenlerde yüzde yüz engelli bir çocuğun hücre gibi bir odası vardı, çocuk kendine zarar verdiği için odasını yumuşak dokulu, ergonomik çocuğun davranışlarına uygun olarak düzenledik.”(B-13).

“Belediyeye vatandaş talepte bulunması gerekiyor. Gelir durumu yüksek kişiler faydalanmak istemiyor belediyenin hizmetlerinden. Ayrıca belediyeler hala kendilerini tanıtamıyorlar ve hizmetlerini halka tam anlamıyla duyuramıyorlar.”(B-14).

“Tüm belediyeler ve kamu hizmetleri bütçeleri dâhilinde engellilere yönelik hizmetleri yapmaya çalışmaktadır. Ama tabi ki engelli bireyin yaşam kalitesini arttırmak konusunda tam da yeterli olamamaktadır.”(B-15).

“Yapılan hizmetler her geçen gün olumlu yönde gelişmekte ve hizmet alanı artmaktadır. Ancak niceliğının ve niteliğinin hala artırılması gerekmektedir.”(B-16).

“Talep varsa oluyor. Her engelli birey diğer engelli bireylerle bir araya gelmek istemiyor. Herkesin bir tercihi var. Örneğin hasta nakilde sayı oranımız çok fazla. Bu nedenle biz de kişiye özel esnek bir hizmet modeli oluşturmaya çalışıyoruz.”(B-18).

“Yaptığımız çalışmalara ek olarak engellilerimiz için eklenebilecek farklı çalışmalar yapılabilir. Bunun için bir planlama dâhilinde yeni proje üretimi sağlanmalıdır.”(B-19).

“Faaliyet raporlarında verilen hizmetleri yansıtan rakamlar yer alıyor, eksik olduğunu düşünmüyorum.”(B-20).

“Bir yıllık bir birim olduğumuz için henüz değerlendirilebilecek sayılarımız yok.”(B-22).

“Faaliyet raporlarında daha çok nicelikten bahsedilmektedir fakat biraz da nitelikten bahsedilen raporların olması gerekmektedir. Bu nedenle net bir şey söyleyemeyeceğim.” (B-24).

“Kendi başlarına yaşamayı tercih eden toplu faaliyetlere katılmak istemeyen kişiler var. Bu talebe göre değişen rakamlar ama talep bu kadar. Tabi insanların bir kısmı da haklarını bilmiyor.”(B-25).

“İlçe genelinde yapılan birçok çalışmaya tüm engellileri bütünleşmiş etmek çok mümkün değildir. Binanızın kapasitesi, araçların tüm ihtiyaçları karşılama ihtimallerinin düşük olması sebebiyle, yapılan birçok çalışma talep eden veya bu hizmeti almak isteyen kişilere yönelik gerçekleştirilmektedir.”(B-26).

“Verdiğimiz hizmetlere katılan kişi sayısı neyse faaliyet raporlardaki sayı da odur. Bu sayıların oluşması için talep olması gerekiyor. Bir faaliyet olacağı zaman kişileri arayıp haberdar ediyoruz eğer katılmak istemiyorlarsa anlayışla karşılıyoruz. Sonuçta onların karar vereceği bir şey.”(B-27).

“Faaliyet raporları prosedür gereği sadece niceliksel verilerle doludur. Ancak niteliksel anlamda engelliler alanında uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliği olan çalışmaların altına imza atmakta fayda var.”(B-28).

“Duyuru eksikliği olabilir. Bazı hizmetlerden herkes yararlanıyor. Bazı kişilerin aktivitelere erişimi olamıyor. Bir sosyal faaliyet olduğunda herkesi otobüslerle evden alıp eve bırakıyoruz. Son yıllarda hizmetler çok arttı. Belediyelerin maddi gücü yok

diyemeyiz. Düzgün bir fizibilite çalışması yapılırsa kaynaklarda yeterli olacaktır. Mesela bizim kurumumuzda bu işlerin her bir koluyla ben ilgileniyorum bu da çok yetersiz kalıyor ve zor oluyor.”(B-29).

“Ben bu konuyu daha çok toplumsal bir anlayışın değişimi ile değerlendirmemiz gereken durumlar olmalıdır diye düşünüyorum. Şöyle ki siz veya bir başkası veya bizler, hangi faaliyetleri ne kadar çok veya az yapsak dahi bir dönüşümü yaratacak süreçler olmadığı sürece faaliyetlerin azlığı veya çokluğu bir şey anlam ifade etmeyecektir.”

“Örneğin yılda 20 kişiye tekerlekli sandalye ulaştırmak kıymetli mi evet sonuna kadar; fakat bu sakatlıkların her ne şekilde oluştuysa; nereden kaynaklandığını, nasıl oluştuğunu veya bu bireylerin kendi başlarına toplum hayatına katılıp katılmadıklarını, kaldırımların düzgün olup olmadığını, eğitime, iş hayatına katılımlarını sorun sallaştırmıyorsak sınırlı etki yaratmış oluyoruz.

Bu yüzden faaliyet ve sosyal yardımlar bağlamında değerlendirmeyi eksik buluyorum. Sosyal yardım değil, Anayasa’da belirtildiği gibi sosyal devlet ilkesi ile hareket edilmesi gerektiğine inanıyorum ama konu “engelli bireylere” gelince Sosyal Devlet kavramı yerini “yardım ve muhtaçlık” kavramlarına bırakıyor.”(B-30).

“Yani biz genel olarak farkındalığı yüksek bir ilçeyiz bu nedenle katılımlarımız yüksek oluyor ve ulaşabildiğimiz kişiye elimizdeki imkânlar ölçüsünde ulaşmaya çalışıyoruz.”(B-31).

“Özel olarak engelliler için planladığımız pek hizmetimiz yok maalesef daha çok özel günlerde programlar, ev ziyaretleri, bayram ziyaretleri şeklinde bir şeyler yapmaya çalışıyoruz.”(B-32).

“Bu konuda söylenebilecek en ciddi eksiklik, alan çalışmalarına dair bütçe planlamalarının, stratejik planlar da yetersiz olmasıdır ki bu da aslında belediyeçilik adına sosyal hizmet alanına ayrılan bütçelerin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Engellilik alanı özelinde daha fazla bütçe ayrılması gerektiğini düşünüyorum. Ayrılan bütçenin genişlemesi ile alana ilişkin farklı hizmet başlıklarının da çoğalarak beraberinde geleceğine inanmaktayım.”(B-33).

Tablo 5.36: İhtiyaçları Tespit Etmek İçin Alan Taraması Dağılımı

Alan Taraması Durumu	Sayı	%
Evet	22	62.9
Hayır	13	37.1
Toplam	35	100.0

Tablo 5.36’ de görüldüğü üzere ilçedeki ihtiyaçları tespit etmek için alan taraması yapılan belediye 22 (% 62,9), alan taraması yapılmayan belediye 13 (%37,1) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 5.37: Yetki ve Sorumluluklarla Kurumun Hizmetleri Arasındaki Farklar Dağılımı

Kanunlarda Belirtilen Hizmetlerin Varlığı	Sayı	%
Evet	10	28.6
Hayır	25	71.4
Toplam	35	100.0

Tablo 5.37’ de görüldüğü üzere kanunlarda belirtilen hizmetler ile belediyelerde verilen hizmetler arasında bir fark olup olmadığı araştırılmış buna göre fark olduğunu ifade eden 10 (%28,6), fark olmadığını belirten 25 (%71,4) kişi bulunmaktadır.

5393 ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda, engellilere yönelik merkez açmak, her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, hizmetleri yürütürken üniversiteler, meslek liseleri, sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmaya vurgu yapılmaktadır. Buna yönelik çalışmaya katılan belediyeler arasında 5 belediyenin engelli hizmet birimi bulunmadığı ve bu

kanunlarda ifade edilen yetki ve sorumlulukları çeşitli nedenlerle yerine getiremedikleri öğrenilmiştir.

Tablo 5.38: Engelli Hizmet Birimlerinde Diğer Belediyelere Göre Üstün Sayılabilecek Yönleri Olup/Olmaması Dağılımı

Hizmetlerde Üstünlük Durumu	Sayı	%
Evet	13	37.1
Hayır	22	62.9
Toplam	35	100.0

Tablo 5.38 ‘da görüldüğü üzere ilçede verilen engelli hizmetlerinin anayasada ifade edilen hizmetlere göre daha üstün olduğunu ifade eden 13 (%37,1), üstün sayılabilecekleri bir hizmetleri bulunmadığını belirten 22 (%62,9) kişi bulunmaktadır.

“Şu anda fazlasını yapıyoruz. Güncel eğitimleri eksik bırakmamaya çalışıyoruz öncelikle.”(B-1).

“Belediyeler kanunu, yönetmelikler hepsine eşit önem veriyoruz, standart bir hizmet modelimiz var.” (B-2).

“Engelsiz Yaşam Merkezimiz var gelen taleplerin hepsini destekliyoruz. Medikal yardım imkânımız çok iyi.”(B-4).

“Anayasa’da belirtilen hizmetlerin üzerinde üstün yönler olarak belediyemizde fizyoterapi, hidroterapi gibi hizmetler vermekteyiz. Duyu bütünleme hizmetlerimizden çevre ilçelerden faydalanan vatandaşlarımız bulunuyor.” (B-6).

“Üstün diyebileceğim bir şey var diyemem ama çevre ilçelerden gelen yardım taleplerini de gücümüz yettiği kadar karşılamaya çalışıyoruz. Kaliteyi arttırmak için de genelde kendimizi hep eksik görmeye çalışıyoruz. Hizmetlerimiz açısından genelde otizmli bireyleri önceliklemeye çalışıyoruz.”(B-9).

“Engelli birimimiz var ama yetersiz.”(B-11).

“İstihdam ettiğimiz engelli bireylerin işyerindeki oryantasyonlarını incelemeye çalışıyoruz ve buna yönelik danışmanlık hizmeti veriyoruz. Bir diğeri çok önemli gördüğümüz bir hizmet olarak; sonradan engelli olmuş kişilere ev ziyareti yapıp, ev adaptasyonuna yardımcı olup, ev düzenlemesini yapıp, psikolojik destek vermekteyiz. Engellilere dönük merkez yapılmalı eksiğimiz ise bu.”(B-12).

“Çocuklara çok iyi eğitimler veriliyor. Hocalarımız özel eğitimden geliyor. Hanelerinde yapılacak işler varsa orada çözüyoruz tekrar kuruma gelmelerine gerek kalmıyor. İstihdam anlamında farkındalık olsun diye ve aileler bilinçlensin diye engelli bireyleri üretimin içine sokuyoruz. İşveren ve işçi ilişkisi kuruyoruz. Üretim bandını evlere götürdük kese kâğıdı, kuş evi gibi ürünler üretip teslim ediyorlar. Kendilerini iyi hissetmeleri için ise kuş evlerinin montajının yapılmasını seyretmeye onları da götürüyoruz. Görünce de hayata katılmanın vermiş olduğu mutluluğu yaşıyorlar.”(B-13).

“Kanunlar çok genel eksiği yok ama önceliği engelli hizmetleri olmayan belediyeler hizmetleri veremiyor.”(B-14).

“Bizim Engelliler Merkezimizde Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon, Psiko-sosyal destek, manevi terapi hizmeti, mesleki ve beceri kazandırma kursları, atölyeler, gezi ve etkinlikler, medikal malzeme desteği, yasal ve sosyal haklar danışmanlığı, istihdam danışmanlığı, engelli ve yakınlarını bilinçlendirmek için seminerler ve eğitimler, toplumsal farkındalık kazandırmak üzere okullarla işbirliği halinde çalışmalar ve okullarda engelli farkındalığı oluşturmak üzere çalışmalar vb. hizmetler gerçekleştirmekteyiz. Kurumumuzda engellilerin çalışabileceği meslek atölyesi açabilmek en büyük hayalimiz. Bu yönde bir çalışma yapabilmeyi umut ediyoruz.”(B-15).

“Biz belediye olarak engelli vatandaşlarımıza; sosyal yardım, medikal malzeme yardımı, sosyal ve kültürel etkinlikler, bilgilendirici seminer ve konferanslar, mesleki ve hobi kursları, psikolojik destek, pedagojik destek, ergoterapi, özel eğitim, fizik tedavi, bireysel spor hizmeti vb. alanlarla hizmetler verilmektedir. Bütüncül bir yaklaşım benimsediğimiz hizmet alanımızda engelli vatandaşlarımızın her ihtiyacını karşılayabilmek hedefimiz.”(B-16).

“Belediyemizde engelli hizmetleri adına bir hizmet bulunmamakta.”(B-17).

“Bizim belediye olarak bence en üstün yönümüz kişiye özel bir hizmet modelimizin olması. Her türlü fikre ve talebe açığız. Kurallarımız esnek ve değişebilir nitelikte. Her ihtiyaca göre şekil vermeye çalışıyoruz hizmetlerimize.”(B-18).

“Engelli bireylerin de tüm ilçe sakinleri gibi eşit vatandaşlar olarak toplumsal yaşama katılmaları sağlanmalıdır. Bizim belediyemizde işitme ve görme engelli vatandaşların talep ve şikâyetlerini almak ve geri bildirimleri de onlara uygun yöntemlerle yapmak için bir proje geliştirdi ve proje kapsamında personel eğitim aldı. Örneğin görme engelli bir vatandaş Braille alfabesi ile bir dilekçe yazdırıp cevabını yine Braille alfabesi ile alabilir hale geldi. İşitme engellilerin talep ve sorunlarını aktarabileceği bir işaret dili tercümanı var. Bunlar pek çok belediyede yok, bu konuda bizim daha fazla yol kat ettiğimizi söyleyebiliriz buna karşın fiziksel çevrenin erişilebilirliği üzerine daha fazla çalışmamız gerekiyor.”(B-20).

“Belediye bütçelerinden belli oranda ödeneğin yalnızca engelli hizmetlerine harcanması için ayrılması gerekiyor. Ancak bu şekilde üstün hizmetler çıkabilir.”(B-22).

“Geliştirilmesi gereken hizmetler için çalışmalarımız devam etmektedir.”(B-23).

“İstihdam ve sosyal uyum çalışmalarının daha çok yapılması gerekmektedir.”(B-24).

“Kurumumuz engelli olsun olmasın yaptığı çalışmalarda ve sunduğu tüm olanaklarla herkesin eşit olduğu ve eşit haklardan yararlanabileceği bir modeli sunmakta ve engelli vatandaşlarımızın erişilebilirlik haklarını sağlama gayreti içinde çalışmalarını sürdürmektedir.

“Anayasa’ya uygun olarak hizmetlerimizi yapmaya çalışıyoruz. Nadir görülen hizmetlerden olarak araç tamiri ve teknik destek hizmetimiz bulunmakta. Bu hizmet bölgedeki engelli vatandaşlara çok fayda sağlıyor. Yasal ve sosyal haklar danışmanlığımız var, istihdam danışmanlığımız, aile eğitimlerimiz, okullarla işbirliği içinde farkındalık çalışmalarımız var.”(B-27).

“Anayasa herkesin hak ve özgürlüğünü buluşturduğu temel çizgidir. Belediye hizmet ve kanunları ile kıyaslanması doğru olmaz diye düşünüyorum çünkü Anayasa kanunları kapsayıcıdır. Örneğin; “Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Hukuk Devletidir” dediğiniz zaman herkesi kapsarsınız. Bu yüzden ölçme ve değerlendirme şansınızı bireylere indirgemediğiniz sürece yapamazsınız.”(B-30).

“İlçemizin halkı ile güçlü bir diyalog halindeyiz. Bu da hizmetlerimizin etkinliğini arttırıyor.”(B-31).

“İmkânlarımız çok kısıtlı olduğu için belediyenin temel hizmetlerin de bile zorlanıyoruz.”(B-32).

“Alana dair uzun zamandır hizmet üreten, başarılı işlere imza atan bir belediye ve belediyeye bağlı bir merkez olduğumuzu düşünüyorum. Doğrudan sağlık boyutunu içeren çalışmalarımız bulunmamaktadır. Ancak alandaki ihtiyacı gözlemleyebiliyor olmamız nedeniyle fizyoterapi ve ergoterapi alanlarında hizmet üretebilmemizin merkezimizi güçlendireceğine inanmaktayım.”(B-33).

“Engelli Hizmet Birimimizin sunmuş olduğu servis desteği, yemek hizmeti ve duyu bütünleme terapisi hizmeti diğer belediyelerden üstün yönlerimiz olmakla beraber daha erişilebilir binalar, bireysel hizmetleri artırmak geliştirmemiz gereken yönlerimizdir.”(B-35).

Tablo 5.39: Türkiye’ de Engelli Mevzuatında Eksik ya da Yetersiz Bulunması

Dağılımı

Mevzuatta Eksiklik Bulma Durumu	Sayı	%
Evet	27	77.1
Hayır	8	22.9
Toplam	35	100.0

Tablo 5.39’ da görüldüğü üzere Türkiye’de mevzuatta ifade edilen engelli hizmetlerini eksik ya da yetersiz bulan kişi sayısı 27 (%77,1), herhangi bir eksik olmadığını belirten 8 (%22,9) kişidir. Bu sorunun cevapları ile elde edilen ayrıca betimsel analiz yöntemi kullanılarak katılımcının doğrudan söylediği ifadelerle desteklenecektir:

“Kanunların ifade ettiği hizmetlerden daha çoğunu yapmaya çalışıyoruz. Bir kişinin bizden hizmet alması için engelli raporu olması yeterli. Kanunlarda bir sıkıntı yok.”(B-1).

“Kanunların engelli kişileri değil ailelerinin gelir ve sigorta durumunu baza alarak gelir sağlaması kısıtlayıcı bir durum.”(B-2).

“Evde bakım, istihdam adına nitelik arttırılmasına yönelik mevzuat çıkabilir. Ciddi miktarda sosyal çalışmacı eksikliği var. Engelsiz yaşam merkezleri engelli hizmet birimleri sürgün yeri olarak görülüyor.”(B-3).

“Kaynak yetersizliği var. Daha çok bütçe ayrılmalı hizmetlere. Siyasilerin özellikle bu konuyu çok önemsemesi gerekiyor. Mevzuatta bazı eksiklikler var. Mesela oran konusu çok kısıtlayıcı. Yüzde 40 üzeri engelli raporu ifadesi hizmetleri ihtiyacı olan kişiye vermemize engel oluyor. Rakamdan harfe dönüşmesi yeterli değil. Yüzde 38 engelli olan kişiye hizmet veremiyorum. Engel oranı belli bir harfe karşılık gelmeyen kişilerin bir sürü ihtiyacı oluyor karşılayamıyoruz.”(B-4).

“Türkiye’de mevzuatta çok sıkıntı yok asıl sorun uygulamakta.”(B-5).

“Mevzuatta belirtildiği gibi olmuyor bir şeyler. Herkesin eğitilmesi lazım. Çocuk kaynaştırma eğitimine dahil olması gerekiyor. Okula gidiyor öğretmen tarafından dışlanıyor. Özel eğitim yetersiz. Okullardan başlamak gerekiyor her şeye. İletişimin çok iyi olması gerekiyor.”(B-6).

“Her şeyin zemini iyi hazırlanmalı. Okullarda kaynaştırma sınıfı var Psikolojik Rehberlik ve Danışmanlık öğretmeni yok. Milli eğitimde öğrenci ve öğretmen uyumu sağlanmalı. Verilen yardım imkânları güncel değil. Kişinin ihtiyacı akülü araba, verilen maddi destek ihtiyacın beşte biri fiyatında, çok eski yılların piyasa fiyatına uygun.”(B-7).

“Bakım paraları ve oranlar hizmet sunmakta çok engel. Her şey ekonomi ile ilgili. Kaynak var ama adaletli dağıtılması gerek. Geliri 10 TL geçiyor diye insanlara bakım parası vermiyorlar. Denetimini yapmak lazım profesyonel düşünmek lazım. Diğer ülkelerde profesyonellik var ama bizde de hiç kimsede olmayan merhamet duygusu var. Bu duygu bizim için çok kıymetli bir malzeme, bu malzemeyi proje haline getirmeliyiz.”(B-8).

“Kaynak olarak yetersiz kaldığımız haller oluyor ama halletmeye çalışıyoruz.”(B-9).

“Engelli maaşının kriterleri çok büyük bir sorun. 30 yaşında engelli birey ailesiyle yaşıyor. Henüz evlenmemiş, iş bulabilmiş değil, bu kişi babası emekli diye engelli

maaşı alamıyor. Değerlendirme yapılırken aile esas alınıyor bu da engelli kişiyi bir birey olarak kabul etmemek demektir. Ben kendimi düşünüyorum mesela o yaşta ailemden harçlık almak onlara ekonomik olarak bağımlı yaşamak istemezdim.”(B-10).

“Eksik yok her şey çok iyi.”(B-11).

“Mevzuat değil de uygulamada eksiklikler var. Artık en azından kimse sadaka vermiyor. Bir konu hakkında kanun çıkarmadan önce toplum kültürü için çalışılmalı. Toplumda birlikte yaşama kültürünü oluşturmazsak ne yasa çıkarırsak çıkaralım başarılı olmamız mümkün değil.”(B-12).

“Bazı maddeler daha net olabilir. Çok temel hizmetler zorunlu hale getirilebilir.”(B-13).

“Kanundan kaynaklı standartlarda çok iyi yerdeyiz. Sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler noktasında bir numarayız. Biz de ücretsiz verilen bütün hizmetler yurt dışında ücretli olarak vatandaşlara sunuluyor. Vatandaş olarak ise daha iyi konumda olabiliriz. Toplumun daha çok bilinçlenmesi gerekiyor. Farkındalık artmadığı sürece bir şeyler hep eksik kalacak.”(B-14).

“Engelli bireylerin yaşamını kolaylaştırmak ve destek olmak için ücretsiz yardımcı personel, kaynaştırma eğitiminde yaşanan yetersizlikler ve sorunlar vb. erişilebilirlikle ilgili yasaların tarihinin sürekli ileri bir tarihe ertelenmesi ve bu konuda gelişme sağlanamaması büyük problem oluşturmakta.”(B-15).

“Engellilik alanında oluşturulan mevzuat kapsamı açısından oldukça geniş olmasına rağmen, mevzuatın işlenmesi konusunda bazı eksiklikler bulunmaktadır. Engelli vatandaşlarımıza yönelik yapılan çalışmaların kapsamının artırılması ve her engelli bireyin hizmete eşit şekilde ulaşabilmesi sağlanmalıdır.”(B-16).

“Bir sorun görmüyorum.”(B-17).

“Engellilere bakış genel olarak sömürü ve rant olarak görülüyor. Yalnızca özel günlerde hatırlanıyor. Engellilik günü bir kutlama günü değildir. Yasalar daha çok geliştirilmeli.”(B-18).

“Gelişmekte olan ülkemizde engelli hizmetlerinin de geliştiğini ve gelişeceğini düşünüyorum.”(B-19).

“Uygulamadaki ihlallerin ve yaptırım eksikliğinin üzerinde durmamız gerektiğini düşünüyorum.”(B-20).

“Şu an için bir fikrim yok.”(B-21).

“Özellikle motorlu taşıtlar ve bazı vergilerden muaf tutulan kişiler vardır. Belli bir oranda engelli olan kişiler bu vergilerden yararlanabiliyorlar ama bu oran şu an çok yükseldiği için bu hizmetten gerçekten ihtiyacı olanlar faydalanamıyor art niyetli kişiler faydalanabiliyor. Faydalanamayan kişiler kendini hayattan dışlanmış hissediyor. Belli bir denetim mekanizması kurularak bu art niyetli kişiler tespit edilip bu hak gerçek hak sahiplerine verilmelidir.”(B-22).

“Engellik hizmetleri için her geçen gün yeni ve olumlu gelişmeler olduğu düşüncesindeyiz. Engellilere verilen maddi destekler ve engellilere bakan aile bireyleri ile ilgili yeni ve daha net gelişmelerin olması gerektiğini düşünüyoruz.”(B-23).

“Bence Türkiye’deki mevzuatta bir sıkıntı yok ama uygulamada yok. Tek sorun bu bence.”(B-24).

“Ortak bir veri tabanı olsa biz de ne hizmet verildiğini kimin ne hizmet aldığını görürüz. Bu şekilde daha etkili kaynak kullanımı sağlanır. Şu an fakirlik belgesi üzerinden ihtiyaç karşılıyor. Bu belge muhtarlığın inisiyatifinde ve suistimale çok açık. Engelli bireylere verilen maaşlar çoğunlukla aileler tarafından kullanılıyor bu da engelli bireyleri muhtaç bir konuma getiriyor. Bazı işverenler engelli personelinin adına araba alıp satıyor. Bu kişilere verilen haklar kötüye kullanılmış oluyor. Bu engelli kişiler bize geldiğinde ise biz sistemde bir araba alış satışı bir maddi varlık gördüğümüz için bu kişinin ihtiyaçlarını karşılayamıyoruz. Böylece her iki taraftan da engelli vatandaş mağdur oluyor. Ayrıca aile rehabilitasyonuna çok önem verilmeli. Bunun için yeni düzenlemeler yapılmalı. Ailelerin hem sosyalleşmeye hem terapiye hem de danışmanlığa çok ihtiyacı var. Engelli hizmetlerinde görev alan meslek elemanlarına ise psikolojik destek, yıpranma payına bağlı olarak erken emeklilik gibi imkânlar getirilmeli. Bu birimlerde çalışan kişiler çok büyük bir stres altındalar.”(B-25).

“Erken tedavi yöntemlerinin daha yaygın bir hale gelmesi, gölge ve kaynaştırma öğretmen/ meslek elemanlarının sayısının artırılması noktalarında eksiklik olduğunu söyleyebilirim.”(B-26).

“Engelli kişilerin işlerini dışarda halledebilecek kurumlarla irtibatını sağlayabilecek arabulucu kişiler istihdam edilmeli. Kaynaştırma eğitimleri oluyor. Bu aslında önemli ve güzel bir proje ama aileler çok yanlış tavır sergiliyor. Kaynaştırma eğitimine katılan öğrencilerden diğer öğrencilerin aileleri uzak durmasını istiyor. Ortez - protez konusunda daha çok desteklenmeli.”(B-27).

“Ülkemizde uygulanan mevzuatlarda muğlak alanlar oldukça fazladır. Bu alanların netleştirilip hizmetlerin geliştirilmesinde dair kolaylaştırıcı kurallar koymakta fayda var.”(B-28).

“Projesini yaptığımız açmaya hazırlandığımız merkezler açıldığında gereksinimlerin daha çok farkına varacağız. Şu an istediğimiz hizmeti yapabiliyoruz. Örneğin mülteciler sistem kimlik numaralarını kabul etmediği için yardım alamıyorlar. Onun için her hizmetin tertipli düzenli verilmesi gerekiyor toplumsal zihniyet, bilgi, disiplin çok önemli.”(B-29).

“Anayasa kavramı korkutucu ve cezalandırıcı kurallar bütünlüğü olarak düşünülmesi yerine “özgürlüklerin” güvencesi olarak tanımlanmalıdır. Bu yüzden bir anayasa fikri ne kadar “ince” ve az maddeli bir çerçevede oluşturulursa o kadar özgürlükçü topluma işaret eder. Bizim Anayasamız engelliler bağlamında yetersiz değil aksine “fazla genelleyici” bu yüzden temel sorun yeni maddeler eklememiz veya çıkartmamız değil “uygulamaların” toplum nazarında “hak” kavramına eşit bir biçimde nasıl ulaşım, ulaşmadığını gözden geçirmeliyiz. Nerede sorun yaşanıyor? Nerede engelleniyor? Neden işe yaramıyor? Bir toplum hangi ortak anlayış içerisinde buluşmalı? Sorumluluklarımız, ödevlerimiz nedir? Adalet ve adil olan nedir? Sonuçta kimse doğduğu hayatı seçmiyor veya sonradan maruz kaldığı süreçler söz konusu olabiliyor. Bu yüzden eksik veya yetersiz mevzuat değil ortaklaşamadığımız ve eksik toplumsal sorumluluklarımız olduğunu düşünüyorum.”(B-30).

“Hayır, yok.”(B-31).

“Şu an için yok.”(B-32).

“Türkiye özelinde düşündüğümüzde en büyük eksikliğin uygulama ve denetleme boyutundaki eksiklikler olduğunu söyleyebilirim. Örneğin erişilebilirlik düzenlemelerine dair çıkarılan yasaların yaptırım boyutunun yıllardır erteleniyor oluşu ciddi bir problemdir. Bir diğer örnek de Otizm Eylem Planı üzerinden verilebilir. Plan,

2016 yılında resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir ancak uygulama boyutunda ilerlenememiştir.”(B-33).

“Mevzuatta değil uygulamada sıkıntı var.”(B-34).

“Şu an için yok.”(B-35).

Araştırma bulgularına ek olarak engelli hizmet birimlerinin bağlı bulundukları müdürlüklerin başında bulunan müdürlerin mezun olduğu alanlar incelenmiştir. Buna göre 39 ilçe belediyesinde görev alan müdürlerin yalnızca 16’sının özgeçmişine ulaşılabilmektedir. Araştırmanın bütününde uygulanan “rastlantısal kodlama metodu” ile her sorumlu müdüre K1, K2, K3 gibi kodlar verilmiştir. Kişi ve kurum ismi belirtilmemiş, bu kodlar üzerinden araştırma bulguları ortaya koyulmuştur. Buna göre; K2: Tıbbi Laboratuvar (Ön lisans) - Sağlık Yönetimi (Açıköğretim) mezunu, K3: İşletme mezunu, K5: Tıbbi Laboratuvar - Kamu Yönetimi (Açıköğretim) mezunu, K7: Biyoloji mezunu, K8: İşletme (Açıköğretim) mezunu, K13: Biyoloji - Makine Mühendisliği - Kamu Yönetimi (Açıköğretim) mezunu, K14: Yerel Yönetimler bölümü mezunu, K16: Kamu Yönetimi (Açıköğretim) mezunu, K17: Sosyal Hizmet (Açıköğretim) mezunu, K20: Halkla İlişkiler ve İşletme Fakültesi mezunu, K21: İşletme (Açıköğretim) mezunu, K22: Sosyoloji mezunu, K28: Sosyal Hizmet bölümü mezunu, K36: Kamu Yönetimi mezunu, K37: Halkla İlişkiler - İktisat- Psikoloji mezunu, K38: İktisat (Açıköğretim) mezunudur. Araştırmada katılımcıların mezun oldukları alanların ilişkisiz bölümlerden olmasının yanı sıra; bağlı bulundukları yöneticilerin de görev yaptıkları alanlarla ilişkisiz bölümlerden mezun oldukları görülmüştür. Araştırma esnasında özellikle verimli geçen görüşmelerin ve kaliteli hizmetleri olduğuna dair verilen birim bilgilerinin ise ilişkili alanlardan mezun yöneticilerin birimleri olduğu ve hizmet sisteminin profesyonel bir mantıkla düzenlendiği araştırmacı tarafından bizzat tespit edilmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde engellilik ve yerel yönetimlerde engelli farkındalığını ölçmeye yönelik elde edilen bilgiler tartışılmış, araştırmanın sonucuna ilişkin bulgular üzerinden değerlendirmelere yer verilmiştir. Bölüm iki başlıkta anlatılmıştır. Bunlardan birincisinde genel değerlendirme ve genel çıkarımlara yer verilirken araştırmanın anlattıkları isimli ikinci bölümde araştırma formu kapsamında yer alan sorulardan elde edilen bulgular tek tek verilerek konuya özel değerlendirme ve çıkarımlarda bulunulacaktır.

6.1. Genel Değerlendirme ve Tartışma

Her insan toplumun bir parçasıdır. Toplumdaki her birey ait olduğu ırka göre, üyesi olduğu mezhebe göre farklı özellikler taşır. Bir kişinin ırkı, etnik kökeni, dili, saçının ve gözünün rengi gibi daha sayabileceğimiz yüzlerce özelliği bir diğerinden farklı olabilmektedir. Bu çeşitlilik ise doğal bir yapıdır (Burcu, 2015: 11).

Engelli bireyler toplumun dikkate alınması gereken eşitlikçi dünyanın temsilcileri, bir grup rolü ile karşımıza çıkmaktadır. Dünyada insanlar tarafından oluşturulan bütün yaşam şartlarının en başta eşitlikçi ve adil bir zihniyetle oluşturulması gerektiğinin hatırlatıcısıdır.

Yaşamın yalnızca bir dönemine ait ya da yalnızca belirli kişilerce yaşanabilecek bir olgu değildir, engellilik. Bu nedenle yaşamın bütün alanlarına dâhil edilmesi gereken bir özelliktir. Gün geçtikçe engelli nüfusu arttığı düşünüldüğünde ise ihmal edilecek ya da göz ardı edilecek bir konu olmadığı düşünülmektedir.

Engellilikle ilgili pek çok hizmet birimi bulunmaktadır. Bu hizmet birimlerinin başında belediyeler gelmektedir. Bu araştırma İstanbul ilindeki 39 ilçe belediyesi kapsamında yapılması planlanmış ve 35 belediye ile görüşme sağlanmıştır. Bu belediyelerde engelli hizmetlerinde çalışan yönetici veya meslek elemanlarıyla yarı yapılandırılmış bir form üzerinden görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine görüşmeler yapılmış, bu görüşmeler neticesinde meslek elemanlarının kendi belediyelerinde yapılan engelli hizmetlerine, ülkemizde genel olarak yapılan engelli hizmetlerine dair görüşleri alınmıştır. Katılımcıların engellilik tanımları, ilçelerine ait engelli nüfusundan haberdar olma durumları, belediyelerinde çalışan toplam engelli personel sayısı ve daha pek çok konuda bilgiler edinilmiştir.

Yerel yönetimlerin yerine getirdikleri hizmetlerin çok sayıda olması, niteliği ve etkinliği, bünyelerinde görev yapmakta olan personelin bilgi becerisine ve kaynakların yeterliliğine bağlıdır (Negiz, 2011: 327).

Gün geçtikçe artan engelli nüfus miktarı düşünüldüğünde engelli hizmetlerinin sistemli ve planlı olarak sunulması belirli bir standardının olması kaynakların yerinde kullanılması ve boşa sarf edilmemesi adına çok önemlidir. Mevcut sistemde birçok belediyede özel olarak engelli hizmetleri için ayrılmış büyük bir bütçe bulunmamaktadır. Bu nedenle kaynakların sistematik ve yerinde kullanılması büyük önem taşımaktadır.

Engelli hizmetlerinin de diğer sosyal hizmetler gibi bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle kurum içinde ya da kurum dışında dâhil olunan hizmet sisteminin engelli bireylerin yaşamlarını her yönüyle ele alması gerekmektedir. Literatürde farkındalık üzerine yapılan çok az çalışma bulunmaktadır ve bu çalışmalar genellikle tanımlar ve kavramlar üzerine kurgulanmıştır. Kurumların farkındalığını ölçmek için ise birçok unsur hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Bu çalışma Sezer'in 2019 yılındaki yaşlı farkındalığı üzerine yapılan araştırması ile benzer özellikler taşımaktadır ve literatürde benzer özellik taşıyan tek çalışmadır.

6.2. Araştırmanın Anlattıkları

Araştırma kapsamında oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile birinci kısımda katılımcıların demografik bilgilerine, ikinci kısımda katılımcıların bulundukları ilçelerdeki engelli hizmetlerine dair görüş ve bilgilerine, engellilikle ilgili tanım ve hizmetlerle ilgili öncelikleri gibi görüşlere yer verilmiştir. Üçüncü olarak ise katılımcıların genel olarak ülkemizdeki engelli hizmetlerine, yasa ve mevzuatta

bulunan düzenlemelerin eksik, hatalı ve etkisiz olan noktalarına ve bunların hizmetlere etkileri gibi daha genel değerlendirmelere yer verilmiştir.

Araştırma formu sıralamasına göre demografik bilgilerin yer aldığı kısımda verilerin değerlendirilmesi şöyle ifade edilmiştir:

Katılımcıların yaş aralıklarının 31-40 (%20), 41-50 (%9) yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. 51- 60 yaş üzeri yalnızca iki kişi bulunduğu görülmüştür. Katılımcıların 20'si kadın, 15'i erkektir. Grubun %57,1'ini kadınlar, % 42,9'unu erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların 28'i evli, 7'si bekârdır. Katılımcıların yüzde 80'ini evliler, yüzde 20'sini bekârlar oluşturmaktadır. Katılımcıların 28'i çocuk sahibi, 7'si ise çocuk sahibi değildir. Çocuk sahibi olanlar grubun %80'ini, çocuk sahibi olmayanlar ise % 20'sini oluşturmaktadır.

Katılımcılara mezun oldukları bölümler sorulduğunda ise engelli hizmetlerinden sorumlu kişilerin birinden çok farklı 13 bölümden mezun olan meslek elemanlarından oluştuğu görülmektedir. Ayrıca 2 belediye'deki katılımcının ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğunu 11 (%31,4) kişi ile sosyoloji mezunları, 5 (%14,3) kişi ile sosyal hizmet mezunları oluşturmaktadır. Katılımcılarla görüşme sırasında elde edilen gözlemlere göre sosyal hizmetlerle ilişkili olmayan alanlardan mezun kişilerin alan yazına çok hâkim olmadığı, sorular arasında ifade edilen teknik sözcükleri (tıbbi model, toplumsal sorun vb.) araştırmacının tekrar açıklamasına ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. İfade ettikleri görüşlerin daha çok mesleki deneyim ve çalışmalardan zaman içerisinde elde edilen bilgiler olduğu görülmüştür.

Katılımcıların unvanları sorulduğunda; 12 farklı unvana sahip oldukları görülmüştür. Çoğunluğu oluşturan unvanlar ise 14 (%40) kişi ile engelli birim koordinatörleri oluşturmaktadır. Belediyelerle görüşmeler gerçekleştirebilmek için iletişim kurulduğunda ise bu çeşitlilik nedeniyle büyük zorluk yaşanmıştır. Görüşme yapılan 35 ilçe belediyesinden 5'inde engelli birimi bulunmamakta bu hizmetleri çeşitli görevlerdeki meslek elemanları üstlenmektedir. Görüşmeler neticesinde engelli hizmetleri özellikle görevlendirilen engelli birim koordinatörü gibi unvana sahip görevlilerin çoğunlukla hizmetlerin sistem, işleyiş ve aksaklıklarına hâkim olduğu tespit edilmiştir. Genel bir unvan sahip görevlilerin ise örneğin; kadın ve aile hizmetleri müdürü, sosyal yardım işleri müdürü gibi unvanlara sahip kişilerin görev

ve sorumluluk yükünden dolayı engelli hizmetlerine çok odaklanamadıklarını ve bu hizmet dalının özel olarak ilgilenilmesi gereken bir konu olduğunu ifade etmişlerdir.

“Son yıllarda hizmet çeşitliliği çok arttı. Belediyelerin maddi imkânları yok diyemeyiz ama kaynakların düzgün kullanılması için çok iyi fizibilite çalışması gerekiyor. Her konuyla şu an ben ilgileniyorum bu da özellikle bir mesai isteyen engelli hizmetlerine odaklanmamızı engelliyor.” (B-29)

Katılımcıların kaç yıldır bulundukları görevde oldukları sorulduğunda: çoğunluğu 9 yıl ve üzeri 15 kişi (%42,9), 0-3 yıl arası ise 10 (%28,6) kişi oluşturmaktadır. Katılımcıların ağırlıklı olarak ya yeni göreve geldikleri ya da 9 yıldan fazla bir tecrübeye sahip oldukları görülmektedir. Katılımcılardan bazıları engelli birimine kurumlardaki bakış açısını açıklayıcı ifadeleri olmuştur. Bunlar:

“Engelsiz yaşam merkezleri sürgün yeri olarak düşünülüyor. Ya kimse gelmek istemiyor ya da gelince hemen gitmek istiyor.” (B-3).

“Engelli birimde çalışan personelin uzun süre görevde kalabilmesi için çalışanların mutlaka destek alması gerekiyor. Diğer birimlere göre stres, yıpranma payı çok daha yüksek. Burada çalışan kişilere psikolojik destek ve erken emeklilik hakları tanınması gerekiyor.” (B-25).

Katılımcılara görev aldıkları ilçede engelli nüfus sayısı sorulduğunda ise: 3000-10000 arası nüfusu olduğunu söyleyen 9 (%25,7), 10000 ve üzeri nüfus olduğunu söyleyen 10 (%28,6) ve ilçedeki nüfus hakkında net bir sayı bilgisine sahip olmadığını söyleyen 9 (%25,7) kişi olmuştur. Bu durum hizmet sunarken elde olması gereken en önemli verilerden biridir. 9 katılımcı hiç bilgisi olmadığını ifade etmiş fakat diğer katılımcılarda net bir veri tabanına dayalı kesin bir sayı olmadığı belirtmişlerdir.

Türkiye’de “Ulusal Veri Tabanı” Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (eski adıyla) tarafından Engelli Sağlık Kurulu Raporları esas alarak oluşturulmaktadır. Ulusal Veri Sistemine Kayıtlı yaşayan engelli ve hayatta olan erkek nüfus 1.414.643, kadın nüfus 1.097.307, toplam nüfus ise 2.511.950’dir. Ağır engelli birey nüfusu ise 775.012 olarak tespit edilmiştir (Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, 2021).

Türkiye Engelliler Araştırması 2002’ye göre Marmara Bölgesi’nden toplam engelli nüfus oranı %13,1’dir. İç işleri Bakanlığı 2021 verilerine göre Marmara’da 12 milyon 271 bin 189 erkek nüfus, 12 milyon 194 bin 5 kadın nüfus bulunmaktadır. İstanbul

nüfusu ise toplam 15.46 milyon olarak belirlenmiştir. Buna göre İstanbul nüfusunun yaklaşık %13 ü hesaplandığından 1.5 milyondan fazla engelli nüfus tespit edilmiş olması gerekmektedir. Fakat ilçe belediyelerinden alınan katılımcıların ifade ettikleri verilere göre maksimum 206.000 engelli bireyin farkında olduğu görülmektedir. İstanbul'da belediyelerin kendi sisteminde kayıtlı engelli nüfus oranı mevcut engelli nüfusun %7,28'ine denk gelmektedir. Katılımcıların tamamı merkezi bir veri sisteminin olmamasından kaynaklı belirsizlik yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu da hizmetlerin planlanması, bütçenin ayarlanması ve belediyenin engelli kişilerin farkındayız demesinin önünde eksi bir değerdir.

“Bütün verileri açık bir şekilde görmek isteriz. Kişilerin mahremiyetini koruyacak ölçüde en azından birbiriyle entegre veri sistemlerinin olması gerekir.” (B-4).

“Sadece aktif olan kişilere ait sayılar bunlar.” (B-6).

“Bizden hizmet talebinde bulunan başvuru yapan vatandaşlar tarafından veri oluşturuyoruz.”(B-8).

Katılımcılara ilçelerinde hizmetlerden yararlanan engelli birey sayısı sorulduğunda ise:

Çoğunluğu 50-500 arası hizmet alan nüfus var diyen 12 (%34,3) kişi, diğer büyük çoğunluğu ise hizmet alan kişi sayısı hakkında fikrim yok diyen 12 (%34,3) kişi oluşturmaktadır. 35 ilçe belediyesinde görüşülen katılımcıların ifade ettikleri nüfus miktarı maksimum olarak hesaplandığında İstanbul'da 69.793 engelli birey çeşitli hizmetlerden faydalanmaktadır. 1.5 milyon engelli nüfusun olduğu düşünülen bir şehirde hizmetlerden yararlanan %2,14'lük bir kısma denk gelmektedir. Katılımcılar hizmetlerden yararlanan kişi sayılarını ancak kendilerine gelen talepler doğrultusunda tespit edebildiklerini bu verilerin kişilerin kurumla irtibata geçmesi sonucunda güncellendiğini ifade etmişlerdir.

“Sayı olarak bilmiyoruz ama bize başvuru yapan herkes her türlü hizmetlerden yararlanıyor.” (B-17).

“Ortak bir veri tabanı olsa kimin ne hizmet aldığını görebiliriz. Bu şekilde daha etkili kaynak kullanımı olabilir. Şu an fakirlik belgesi üzerinden ihtiyaç karşılıyoruz. Bu belge muhtarların inisiyatifinde verilen bir belge bununda ne kadar sağlıklı olabileceğini düşünün.”

Katılımcılara engelli birimindeki personellerin hangi meslek gruplarında olduğu sorulduğunda:

Katılımcıların verdikleri cevaba göre yoğunluk diğer seçeneğinde olan meslek gruplarında toplanmıştır. Diğer seçeneğinde 329 (%78,0)'u bölüm mezunu çalışmaktadır. İkinci çoğunluğu ise 46 (%10,9) kişi ile Sosyal Hizmet Bölümü mezunları oluşturmaktadır. Katılımcıların ifade ettikleri görüşlere göre engelli bireylere verilen hizmetler konusunda çalışanların mesleki yeterliliklerinin hizmetlerin kalitesini önemli ölçüde etkilediğini ve daha farklı ve nitelikli hizmet sunulmasında etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Kurumlarda bu konularda ciddi eksiklikler olduğu ve hizmetlerin sunulmasında bu nedenden dolayı sorunlar oluşabildiği görülmüştür. Ayrıca sistemdeki aksaklıkların tespitinde, engellilik konusu ile ilişkili dünyadaki gelişmelerin takip edilmesi ve gelişmiş yöntemlerin uygulanmasının öngörülmesi gibi konularda katılımcıların sosyal hizmet alanıyla ilişkili meslek gruplarından olması önemli ölçüde farklı bakış açıları ortaya koymaktadır.

Bu sorudaki diğer seçeneğinin %52,2 sini ise ayrıca sosyoloji mezunu kişiler oluşturmaktadır.

“Katılımcılara engellilik size göre nedir?” diye sorulduğunda bu soruya katılımcılar çoğunlukla: “Yapabilecek şeyleri kısıtlı kişidir” diyen 6 (%17,1) kişi, ikinci olarak “Toplumdaki diğer kişilerle eşit olanaklardan faydalanamamak” diyen 5 (%14,3) kişi, üçüncü olarak ise “Yeti yitimi diyen” 4 (%11,4) kişi olmuştur. Katılımcılardan 5'i ise fikrim yok cevabını vermiştir. Engellilik tanımını katılımcıların geneline göre benzerlik göstermektedir.

“Engellilik artık çok normalleşti bizim için uzun süre bu alanda çalışında toplumdaki diğer bireylerden farkı kalmıyor sizin için.” (B-6).

“İsteyen istediğini yapabiliyor artık engel diye bir şey bence yoktur. Asıl engel toplumdan uzaklaşan sosyalleşmeyen insanlarda oluyor.” (B-9).

Katılımcılara ilçelerinde bulunan engelli bireylerin talepleri sorulduğunda engelli bireylerin en çok sosyalleşme talebi var diyen 22 (%27,5), medikal yardım talebi var diyen 16 (%20), nakdi yardım talebi var diyen 12 (%15,0) kişi bulunmaktadır.

Katılımcıların doğrudan ifadelerine göre:

“Anneler sosyalleşme aktivitelerini çok talep ediyorlar, çocukların evden çıkması onlar için çok önemli. Evde olunca çocuklar çok hareketsiz kalıyor ve kilo alıyorlar mutlaka evden çıkmaları gerekiyor. Çocuklar faaliyetlere katılırken annelere de dikiş etkinlikleri gibi çeşitli faaliyetler yapıyoruz.”(B-5).

“Medikal malzemeler çok pahalı, vatandaşa yapılan tekerlekli sandalye ücretleri güncellenmiyor. Mesela normalde sandalye 2000 TL ise engelli bireylere 500 TL destek veriliyor bu da çok yetersiz kalıyor, biz de yaptığımız projelerle eksik kalan miktarları tamamlamaya çalışıyoruz.”(B-7).

“Maddi anlamda büyük zorluklar var. Medikal yardım konusunda çok ihtiyaç var gücümüz yettiğince karşılamaya çalışıyoruz.”(B-9).

“Pandemiden dolayı talepler biraz daha farklılaştı ama eğitim, istihdam gibi konular çok sıkıntı oldu. İşsizlik sorunu daha da umutsuz bir hale geldi.”(B-10).

“Büyük yaş gruplarında en çok iş uğraşı, meslek edindirme kursları, sosyal etkinlik ve aktivitelere, küçük yaş gruplarında ise yoğun olarak terapi talebi bulunmaktadır.”(B-16).

Görüşmeler sırasında katılımcıların özellikle yeşil alana, havuza ve yeterli büyüklükte bir engelliler merkezine sahip olmadığı, bu nedenle hizmetleri istedikleri gibi planlayamadıkları ve başka alanları ayarlamak konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılara ilçelerinde “Engelli bireylerin taleplerini ifade edebilecekleri bir anket çalışması var mı?” sorusuna katılımcılar: anket çalışması yapıyoruz diyen 16 (%45,7) iken anket çalışmamız yok diyen 19 (%54,3)’ kişidir. Katılımcıların diğer ifadelerine göre ise ilçedeki veri sisteminde kayıtlı olan kişilerle engelli hizmet personeli çoğunlukla iletişimde oldukları için bu kişilerin taleplerini doğrudan alabildiklerini ifade etmişlerdir. İnsan ihtiyaçlarının çok çeşitli olduğu günümüzde kişilerin yalnızca kendi talepleri üzerinden bir ilçedeki talepleri öğrenmek kurumun kendini geliştirmesini engelleyici bir durumdur. İhtiyaçların doğrudan kurum tarafından öğrenilmesi de hizmetler konusunda planlama ve organizasyon açısından önemlidir.

Katılımcılara hizmetleri duyurma yöntemleri sorulduğunda: En yüksek yüzde ile sosyal medya ağlarını kullanarak haberdar ediyoruz vatandaşları diyen 32 (%13,9) kişi, ikinci olarak telefon ile arayarak haberdar ediyoruz diyen 30 (%13,0) kişi

bulunmaktadır. Katılımcılar görüşmeler sırasında kişileri sıkça birebirde haberdar ediyoruz çoğunlukla görüşüyoruz çünkü diye belirtmişlerdir. Haber verme konusunda genel olarak engel gruplarına göre ayırarak daha çok ilgili kişileri haberdar ediyoruz genel duyuru olarak bütün hizmetleri duyurmuyoruz ifadeleri kullanılmıştır.

Katılımcılara personel ve yöneticilerin mesleki eğitime katılma durumu sorulduğunda bir eğitime katılan sayı 29 (%82,9), katılmayan kişi sayısı ise 6 (%17,1)' dir. Çalışmaya katılan 35 katılımcının çoğunluğu yönetici pozisyonundadır. Bu kişilerle yapılan görüşmelerde genellikle kendilerinin çeşitli eğitim, kurs ve seminerlere katıldığı görülmüştür.

“Engellilikle ilgili bir alan bilgisine sahip çok kişi yok aslında herkesin çeşitli eğitimlere katılması lazım.” (B-3).

“Genellikle engellilikle ilgili kurs, seminer ve konferansları ben veriyorum. Birimimizde sürekli olarak hukuki mevzuat güncellemesi için hizmet içi programlar düzenlenmektedir.”(B-12).

“Çeşitli engellilik ile kongre ve seminerlere katılım sağlamaktayız. Örneğin İstanbul Üniversitesi Engellilik Araştırmaları Kongresi, hatta kurumumuzdan ben ve arkadaşlarım kongrede sözlü ve poster olarak bildiride bulunduk.” (B-15).

Yapılan görüşmelerdeki gözlemlere belediyelerin engelli birimlerindeki çalışan personelin ve yöneticilerin daha çok eğitim ve mesleki uzmanlık alanında çalışmaya ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu birimlerde oluşturulan samimi ve formal yapılar ise toplumdaki engelli bireylerin çoğunluğunun hayatına refah sağlayacak nitelikte taşımamaktadır. Kurumlarda, kurumsal yapının daha sistematize ve profesyonel bir şekilde organize edilmesi gerektiği ihtiyacı tespit edilmiştir.

Katılımcılara daha önce engelli hizmetleri adına bir proje yapıp yapmadıkları sorulduğunda bir proje yapan belediye sayısı 28 (%80,0), herhangi bir proje yapmayan belediye sayısı ise 7 (%20,0)'dir. Daha önce yapılan yarım kalan projeleri olduğunu söyleyen kişiler pandemi dolayısıyla bütün çalışmaların durduğunu ve tekrar başlamak için pandeminin bitmesini beklediklerini söylemişlerdir. Katılımcılar projelerin çoğunluğunda ise ilçedeki ihtiyaçları daha iyi karşılamaya yönelik yaşam merkezleri açmayı planladıklarını ifade etmişlerdir.

“Birçok proje yaptık. Ancak bir yılı aşkın süredir devam eden pandemi koşulları nedeniyle merkezimize fiili olarak gelişleri minimuma indirmek adına hizmet modellerimizde bazı değişikliklere gittik. Bu kapsamda, “Evde Kal, Kitaplara Ses Ver” adlı projemizi hayata geçirerek gönüllü okuyucularımızın evlerinden ses kayıtları almalarını ve bize iletmelerini sağladık.”(B-33).

“Biz gönüllüüz Biz Öğretiriz; Çeşitli engelleri sebebiyle evinden çıkamayan vatandaşlarımıza evde okuma –yazma eğitimi verdik. Manevi bakım sempozyumu: İstanbul Müftülüğü, İBB Engelliler Müdürlüğü ve Türkiye Otistiklere Destek ve Eğitim Vakfı ile birlikte engelleri aşmanın yollarının arandığı, “Engelliler ve Dini-Manevi Bakım” bir sempozyum düzenledik.”(B-26).

“Biz belediyenin kendi faaliyetlerini bile yerine getirebilecek güce sahip değiliz. Bu nedenle engellilik adına bir proje yapmamız mümkün olmadı.” (B-32).

Katılımcılara gelecekte planlanan sosyal sorumluluk projesi olup olmadığı sorulduğunda: Gelecekte planladığı bir proje olan 27 (%77,1), proje olmayan 8 (%22,9) belediye bulunmaktadır.

Katılımcılara belediyede yaptıkları engelli hizmetleri konusunda diğer kuruluşlar ile işbirliği yapıp yapmadıkları sorulduğunda diğer kuruluşlarla iş birliği olan belediye sayısı 32 (%91,4), iş birliği olmayan belediye sayısı 3 (%8,6)’tır. Katılımcıların büyük çoğunluğu hizmetlerin hem planlama, hem karar alma hem de uygulama aşamasında özellikle kendi ilçelerinde bulunan sivil toplum örgütleri, dernekler, vakıflar ile işbirlikleri olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca çeşitli üniversitelerle protokol imzalayıp çeşitli çalışmalarda işbirliği yaptıklarını belirtmişlerdir.

“Yeni açılan engelli yaşam merkezimizde 4 farklı STÖ’nün odası bulunmaktadır.”(B-2).

Katılımcılara farklı belediyeleri takip edip etmeme durumu sorulduğunda belediyelerin hizmetlerini takip eden belediye sayısı 33 (%94,3), takip etmeyen belediye sayısı ise 2 (%5,7)’dir. Belediyelerde görüşülen meslek elemanlarının çok büyük çoğunluğu diğer belediyelerin hizmetlerini genelde sosyal medya hesaplarından ve kendileriyle irtibata geçerek takip ettiklerini ifade etmişlerdir. Çeşitli faaliyetler ve hizmetleri konusunda ise örnek aldıkları belediyelerle iletişime geçip hatta danışmanlık aldıklarını bazen de ortak çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Birçok belediye

görevlisi İstanbul'daki ilçe belediyeleri arasından Bağcılar, Bayrampaşa ve Üsküdar'ın engelli hizmetlerini beğenip takip ettikleri bilgisini paylaşmışlardır.

Katılımcılara engelli deyince akla gelen ilk üç kavram sorulduğunda katılımcılar tarafından en çok 21 (%20,6) kişi tarafından “dezavantajlı” seçeneği, ikinci olarak 17 (%16,7) kişi ile “toplumsal sorun” seçeneği, üçüncü olarak ise 16 (%15,7) kişi ile “eşit” seçeneği işaretlenmiştir. Toplumsal sorun engellilikle ilgili alan yazında birçok yerde bulunmasına rağmen katılımcıların çoğunluğu bu kelimenin açıklanmasını istemiştir. Katılımcıların genel görüşleri alındığında bakış açılarının sosyal modele yakın olduğu görülmüştür. Fakat belediyelerin verdiği hizmetler incelendiğinde sosyalleşme faaliyetleri dışında engellilik hizmetlerinin daha çok tıbbi model eksenli yapıldığı görülmüştür. Verilen hizmetler sürdürülebilir bir istihdamı, bağımsız eğitim alanı hakkını, topluma tam ve bağımsız katılımı destekleyici nitelikte değildir. Daha çok engellilik yalnızca bedensel ve ruhi bir hastalık gibi medikal malzemeler, yardımcı araç gereç, bireysel danışmanlık ve bireysel rehabilitasyon gibi hizmetlerle desteklenmektedir. Bu da kişilerin özgürleşmesi, eşit ve adaletli bir sisteme dâhil olması için niteliksiz bir hizmet anlayışı sunmaktadır.

Katılımcılara engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu hizmetler sorulduğunda katılımcılar tarafından en çok 29 (%12,3) kişi “eğitim fırsatı”, 24(%10,2) kişi “istihdam”, 24 (%10,2) kişi “eşit muamele” , 23 (%9,7) “sosyalleşme” seçeneğini işaretlemiştir. Belediyelerde sunulan hizmetlerin ise bu ihtiyaçlara rağmen genel olarak anlık ihtiyaçları karşılamaya yönelik ve sürdürülebilir bir sistemi destekler nitelikte olmadığı görülmektedir. Engelli bireylerin yaşam evreleri de toplumdaki diğer bireylerin yaşam evreleri gibi neden-sonuç ilişkisine dayanmaktadır. Çocukluğundan itibaren bir eğitim sürecine giremeyen kişiler kendilerini geliştirememekte, toplumsal hayata katılamamakta, mesleki bir beceri kazanamamaktadır. Sürecin ilerleyen halinde de günümüzde engellilik hala yoksullukla çok yakın bir kelime olarak anılmaktadır. Engelli bireylerin kurumlardan beklentilerini haklarını bilme durumları da etkilemektedir. Yapılan analizlere göre engelli bireylerin kurumdan bekledikleri ile kurumların bu kişilere verdikleri hizmetlerde farklılık göstermektedir.

Katılımcılara engellilik hizmetlerine karar veren birimler sorulduğunda çoğunluk olarak Engelli Birimi ve Belediye Başkanı ortak karar veriyor diyen 13 (%37,1), engelli hizmetlerinin bağlı bulunduğu müdürlük karar veriyor diyen 13 (%37,1) kişi

bulunmaktadır. Çeşitli belediyelerden ise karar aşamasında engelli bireylerin aileleriyle sıkça istişare eden kişiler olduğu gibi çalışmalarımızı ve hizmetlerimizi genel olarak esnek yapıda oluşturuyoruz gelecek her fikre açığz diyen katılımcılar olmuştur.

Katılımcılara engelli bireylere verilen hizmetler sorulduğunda en yüksek çoğunlukta: Katılımcıların, 29 (%15,7)'u engelli bireylere en çok sosyalleşme etkinlikleri desteği verildiğini ifade etmiştir. 29 (%15,7)'u engelli bireylere en çok medikal yardım desteği verildiğini ifade etmiştir. Katılımcıların, 25 (%13,5)'i engellilere en çok erişilebilirlik desteği verildiğini ifade etmiştir. Katılımcıların sosyalleşme etkinlikleri olarak ifade ettikleri geziler, piknikler, tatiller gibi faaliyetlerdir. Erişilebilirlik olarak ifade ettikleri kişilerin hizmetlere ulaşımını sağlamak ve hizmetlerden haberdar olması için verilen danışmanlık ve yönlendiricilik hizmetleridir. Medikal malzeme desteği olarak ise, akülü araba, walker, hasta bezi, hasta yatağı gibi araç gereçlerin temini olarak ifade etmişlerdir. Bu hizmetler çok bireysel olup toplumsal anlamda herhangi bir düzenlemeyi içermemektedir.

Katılımcılara dünyadaki projelerin örnek alınıp alınmaması durumu sorulduğunda: dünyadaki engellilik projelerini takip edip örnek alan belediye sayısı 33 (%94,3), dünyadan herhangi bir projeyi örnek almayan ve hizmetleri takip etmeyen belediye sayısı ise 2 (%5,7)'dir.

“Protokolümüz olan ülkeler var. Her ülkenin her şeyi iyi diye bir şey yok, iyi olmadıkları noktalar da çok. Mesela bizim merhametli yapımız kimsede yok. Ayrıca birçok ülkedeki hizmetlerde çoğunlukla mahremiyet diye bir şey yok bu bize uygun değil bizim için hizmet alan kişilerin mahremiyeti çok önemli.” (B-1).

“Almanya'nın Munich kentindeki hizmetleri takip ediyoruz.”

“Avrupa'daki engelli hizmetleri bireylere balık tutmayı öğretiyor kesinlikle örnek almamız lazım.”(B-9).

“Dünya'da engelli bireylere önce “insan” olarak bakılıyor en başta bunu örnek almamız lazım.”(B-12).

“Örnek aldığımız bir proje maalesef ki yok. Çünkü bizim koşullarımız ve bütçelerimiz bizim önümüzde büyük bir engel oluşturmaktadır. Engelli merkezinin tek başına bunu başarabilmesi ne yazık ki mümkün değil. Bütüncül bir bakış açısı gerekmektedir. Tabi

ki dünyada güzel örnekler bulunmaktadır. Örneğin İsveç örneğinde olduğu gibi, zihinsel ve fiziksel engelli bir kişinin hiçbir ücret ödemedi bireysel asistan talep ederek kendisini aileye bağımlılıktan kurtarması çok güzel olabilirdi. Asistan, kişiye ister evinde, ister işe giderken, ister alışveriş yaparken her türlü desteği sağlıyor. Aynı şekilde zihinsel engelliler ister kendi evinde ister grup evlerinde görevlilerle kalabiliyor. Biliyorsunuz ülkemizde engelli bir bireye sahip olan ebeveynin öldükten sonra engellisine kimin bakacağı kendisi için hala çok önemli bir stres kaynağıdır. Engelli birey ne kadar bağımsız ve özgür olmak istese de ülkemiz koşullarında bunu sağlayan engelli sayısı oldukça az. Engelliler için mimari edilebilirlikten sonraki en önemli sorun alanlarından biri de eğitim. Birçok ülke tüm engelli çocukların aynı okula gittiği sistemi neredeyse başarmış ancak bizim ülkemizde hala kaynaştırma eğitimi büyük bir sorun ve kanayan bir yara. Toplumsal önyargılar, bakışları saymıyorum bile. Ülkemizde devlet özel eğitim ve konuşma terapisi konusunda bireyi ve aileyi desteklemekte ancak yoğun eğitim alması gereken engelli birey için bu eğitim maalesef yetersiz kalmakta. Erişilebilirlik, istihdam, eğitim, sağlık vb. çözülmesi gereken maalesef bir yığın sorununuz bulunmakta.”(B-15).

“Engelliler için tematik park noktasında Avusturya’daki çalışmaları yakından takip ediyoruz.”(B-28).

Katılımcılara ilçede verilen hizmetlerden memnuniyeti ölçme durumu sorulduğunda: hizmetlerinden memnuniyeti ölçen bir sistemi/ anketi bulunan belediye sayısı 24 (%68,6), memnuniyeti ölçecek bir sistemi veya anketi olmayan belediye sayısı 11 (%31,4)’dir. Katılımcılar çoğunlukla hizmetlerden yararlanan kişilerin birebirde memnuniyetlerini ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Anketi bulunan belediyelerin ise genel olarak anketlerin yalnızca engelli birimine ait olmayıp belediyenin genel memnuniyet anketine dâhil olarak ölçülmeye çalışıldığı ifade edilmiştir.

Katılımcıların engelli hizmetlerini planlamada öncelik durumu sorulduğunda: Çoğunlukla öncelik özgürlük diyen 11 (%2,4), ihtiyaçlar diyen 9 (%26,5), sosyalleşme diyen 4 (%11,8)’tür. Katılımcıların da ifade ettikleri gibi öncelik özgür olmak ifadesine bağlı birçok faktör bulunmaktadır. Çünkü bireylerin özgür olabilmesi için herkes tarafından eşit muamele görmesi ve eşit haklara sahip olması, yaşadığı çevrenin erişilebilir olması, topluma tam katılabilmesinin gerçekleşmesi gerekmektedir.

Katılımcıların doğrudan ifadelerine göre:

“Gerçekten hayata katmak olmalı. İstediğim şeylerden biri 0-6 yaş grubu engelli çocukları eğitime dâhil etmektir.”(B-18).

“İlk önce şehrin yaşam alanının erişilebilir ve ulaşılabilir olması lazım. Eğitim ve istihdam konusunda çok ihtiyaç var. Bakım evlerini yaygınlaştırmak lazım sadece şehir merkezlerinde değil en ücra köşelerde de açılmalı.”(B-22).

“Hangi engel grubuna yönelik hizmet üretiliyorsa o grubun ihtiyaçlarının öncelikli olarak çok iyi analiz edilebilmesi gerekmektedir. Faydalanıcılar ve yakınlarından birebir görüş almak çok önemlidir. Ayrıca gerçekleştirilen her bir hizmette farkındalık oluşturabilmek adına etkiler üzerinde çalışmak da bir o kadar önemlidir.”(B-26).

Katılımcılara hizmetlerin karar aşamasına engelli bireylerin katılması durumları sorulduğunda: engelli hizmetlerinin karar sürecine engelli bireylerinde katıldığı 31 (%88,6), katılmadığı 4 (%11,4) belediye bulunmaktadır.

Katılımcılar genel olarak engelli bireylerin çoğunlukla aileleriyle beraber kararlara katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların doğrudan ifadelerine göre:

“Engelliler şefliğimizde 3 engelli birey çalışmakta, ayrıca da bazı spesifik çalışmalarımıza ilçemizde yaşayan ve katkı sağlayan kişileri dahil etmekteyiz.”(B-12).

“Geçmiş dönemki belediye başkanımız engelli bir danışmanla çalıştı. Bu kişi yol, kaldırım, çevre düzenlemesi çalışmalarında belediyenin çalışmalarına danışmanlık yaptı.”(B-18).

Katılımcılara ilçelerdeki erişilebilirlik düzeyi sorulduğunda: İlçedeki erişilebilirlik çok az diyen kişi sayısı 3 (%8,6), az diyen 20 (%57,1), orta diyen 9 (%25,7), iyi diyen 3 (%8,6), kişi bulunmaktadır. Katılımcıların bazıları görüşmeler sırasında erişilebilirlik konusunun daha çok fen işleriyle konuşulması gereken bir konu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca birçok katılımcı evrensel tasarım ilkeleri ve erişilebilirlik standartları konusunda çok fazla teknik bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Oysa belediyelerin bütün birimleri için engellilik farkındalığı adına her konuda eksiksiz bilgi sahibi olması gereken ve gerekli noktalarda danışmanlık yapması gereken birimin engelli birimi olması gerektiği düşünülmektedir.

Katılımcıların doğrudan ifadelerine göre:

“Sadece mimari olarak bir şeylerin düzenlenmesi yetmiyor sizin yaptığınız erişilebilir olarak tasarladığınız bir kaldırıma vatandaş gelip arabasını park edince ortada erişilebilirlik diye bir şey kalmıyor.” (B-4).

“İlçemiz yeni yerleşim yerleri olma hasebi ile diğer ilçelere göre daha erişilebilir. Ayrıca ilçemizdeki tüm kamu binaları ve kamusal alanları erişilebilir hale getiren “ENGELSİZ TİM” imiz var.”(B-12).

“WEB sayfasından, gerek sosyal yardım başvurusu ve detayına vatandaşlarımız ulaşabilmektedir. Köylerde sosyal medya veya internet ulaşımı olamayan vatandaşlarımız için mahalle muhtarlarımız aracılığıyla gerekli duyuru ve bilgi aktarılmaktadır. Ayrıca belediyemizin Beyaz Masa (çağrı merkezi) biriminden ulaşım sağlanabilmektedir.”(B-19).

“Mimari erişilebilirlik anlamında, vatandaş ihbarları ve talepleri zaman zaman bizlere de gelmektedir; bizler tarafından fen işlerine iletilmekte ve genel olarak yasal bir kısıtlama bulunmuyorsa uygulayıcı müdürlük tarafından sorun çözümlenmektedir.”(B-33).

Katılımcılara kurum içi eğitim olanaklarının olup olmadığı sorulduğunda: kurum içi eğitim imkânı olan 23 (%65,7), kurum içi eğitim imkânı olmayan 12 (%34,3) belediye bulunmaktadır.

“Engellilikle ilgili diğer soruda da belirttiğim gibi işaret dili eğitimleri, Braille alfabesi okuma eğitimleri verildi. Bunlara ek olarak bir yandan personele engelli bireylerin haklarını ve engelli olma durumunu aktarırken öte yandan düzenli sağlık kontrollerinin önemini vurgulayan Bilinçli Toplum Engelsiz Yaşam eğitimleri verildi. Bu eğitimleri uzman personellerimiz verdi, sadece Braille alfabesi okuma konusunda dışarıdan destek aldık.”(B-20).

“Engellilik alanında gerek kurum içi gerek farklı kurumlarla işbirliği halinde eğitimler düzenlemekteyiz. Her biri alanında uzman olan personelimize de kendilerini geliştirici her türlü eğitime katılmaları yönünde destek olunmaktadır.”(B-16).

Katılımcılara ilçedeki risk haritası durumu sorulduğunda: risk haritası olan belediye sayısı 11 (%31,4), olmayan belediye sayısı ise 24 (%68,6)’dır. Bu soru daha çok

belediyelerde halka sunulan engelli hizmetlerinin stratejik olarak ve önceden planlanmış ve ilçede oluşabilecek herhangi bir risk durumuna karşı hazırlıklı olma ya da önleyici hizmet boyutunda olup olmama durumunu ölçmek amaçlı sorulmuştur. Görüşmeler sırasında verilen cevaplara bakıldığında ise belediyelerdeki engelli hizmetlerinin daha çok talep odaklı ve talepten doğan iletişim sonucunda öğrenilen bilgiler neticesinde yapıldığı görülmüştür. Engelli hizmetlerinin koruyucu ve önleyici hizmetler düzeyine gelebilmesi için daha çok çalışma yapılması gerekmektedir.

Katılımcılara ilçedeki veri tabanı olup olmadığı sorulduğunda: veri tabanı olan 21 (%60,0), veri tabanına sahip olmayan ise 14 (%40,0) belediye bulunmaktadır. Veri tabanı var diyen belediyelerin hiçbirinin tam olarak ilçedeki engelli nüfusa ulaşamadığı bilinmektedir. Merkezi veri sistemi olmadığı için birçok belediye hizmetlerde zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

“Talep üzerine yardım yaptığımız engelli vatandaşlarımızın güncel bilgileri veri tabanımızda mevcuttur. Her sene düzenli güncellemesi yapılmaktadır.”(B-19).

“Evet, var. Verilen hizmetler üzerinden güncelliyoruz.”(B-20).

“Yeni oluşturuyoruz. 01.07.2019 - 01.03.2020 dönemi arasında evde bakım hizmeti/temizlik hizmeti vermeye başladık fakat pandemi nedeniyle durdurduk. Veri tabanımızı sosyal yardım alanlar olarak tutuyoruz ayrıca evde bakım hizmeti ile de verilerimizi özelleştiriyoruz.”(B-30).

“Evet var. Yıl sonlarında güncelleme yapmak söz konusudur. Bunun haricinde sosyal aktivitelerimizle alakalı farklı engel gruplarının katıldığı programlar doğrultusunda da güncellenebilmektedir.”(B-26).

Katılımcılara belediyenizde toplam kaç engelli personel çalışıyor diye sorulmuştur. Katılımcıların ise 3’ü paylaşmayı reddetmişlerdir. 2’si bu konuda bilgileri olmadığını ifade etmiştir. Belediyelerde çalışan toplam engelli personel sayısının maksimum değeri ise 100’dür. Minimum ise 3 çalışan bulunduğu görülmektedir. Elde edilen verilere göre yani incelenen 35 belediyede ortalama 37,96 engelli bireyin çalıştığı görülmüştür. Rastgele seçilen 10 belediyedeki toplam personel ortalaması 1829’dur. Kamu sektöründe 50 kişi üzeri çalışanı bulunan kurumların %4 engelli personel çalıştırma zorunluluğu bulunmaktadır. Ortalama 37 personelin olması durumunda İstanbul ilçe belediyelerinde ortalama %4.94 oranında engelli personel çalışan

bulunmaktadır. Bu da zorunlu görülen sayının biraz üzerindedir. Katılımcıların birçoğu görüşmeler sırasında belediyelerindeki engelli personel sayısından haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir. Sayıların bir kısmı görüşme sırasında insan kaynakları departmanı ile iletişim kurularak öğrenilmiş bir kısmı ise görüşmeler sonrasında belediyelerle mail ve telefon yoluyla iletişim kurularak öğrenilmiştir.

Katılımcılara dünyadan ve Türkiye’den örnek aldığınız şehir var mı? Sorusuna Türkiye’den bir şehir ya da ilçe örnek alan belediye sayısı 22 (%62,9), örnek almayan belediye sayısı ise 13 (%37,1)’dir.

“Bağcılar Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin hizmetlerini beğeniyoruz.”(B-3).

“Hollanda-Gutreh’te 130 tane engelli aracı var. İngiltere’den gelen bir sosyal çalışmacı anlatmıştı: Evde bakım parası ile engelli bireylere gelir bağlayıp sonra evlerine denetime gidiyoruz. Her ay gidip bakıyoruz hayatı düzenlenmiş mi yaşam kalitesi artmış mı? Bunları kontrol ediyoruz. Biz de böyle bir mekanizma yok bu denetimler yapılmıyor. Toplam eve giren geliri hesaplamak kişilerin yaşam kalitesini azaltıyor. 30 TL aşıyor diye kişilere maaş bağlayamıyoruz. Sosyal incelemenin ve denetimin çok iyi olması lazım.”(B-8).

“Barselona’yı takip ediyoruz.” (B-10).

“Hollanda çok iyi.”(B-18).

“Engelli dostu şehirler araştırması kapsamında Isparta şehrimiz birinci sırada yer almıştır. Onların yaptığı çalışmalar örnek alınabilir.”(B-19).

“Avrupa Birliği ülkelerinin çalışmaları iyi uygulama örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.”(B-28).

“Dünya’dan Hollanda, Breda şehri; Türkiye’de ise Eskişehir diyebilirim. Düzenlemeleri, altyapı, ulaşım erişim, çevre, peyzaj, mimari etkenler.”(B-30).

Katılımcılara deneyimlere dayanarak ülke genelinde hizmetlerin iyileştirilmesi adına verilen tavsiyeler sorulduğunda genel olarak diğer yanıtlara benzerlik gösteren fikirler aktarmışlardır. Bunlardan farklı olanlar doğrudan aşağıda verilmiştir:

“Engellilik kavramı bir şemsiye kavram olmalı. Çünkü herkes aslında engellidir. Çevremiz %100 sağlıklı bireylere uygun olarak tasarlanan bir çevre. Yapılan

Çalışmaların temelinde toplumsal farkındalık ile ilgili çok ciddi ilerleme kaydetmek lazım. Toplumun ve ailelerin bilinçlendirilmesi gerekiyor.”(B-2).

“Yıllardır gördüğümüz bariz şey özel eğitim yetersiz. Çocuklar kaynaştırma eğitimine dahil olsun deniliyor ama okuldaki öğretmenlerde farkındalık çok az. ocuk ilk eğitim hayatında kimseyle iletişime geçemeyip ayrımcılığa en başta da ğretmeni tarafından maruz kalınca tamamen toplumun dışında kalıyor.”(B-6).

“Kaynaştırma sınıfları kuruluyor okullara engelli ğrenci alınıyor ama okulda Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ğretmeni yok. Öğrenci ile ğretmen arası çok kopuk. Okullarda farkındalık çalışmaları yapılmalı. Ayrıca medikal malzeme, yardımcı araç gereç konularında merkezi yönetim araya girmeli.”(B-7).

Katılımcılara genel olarak faaliyet raporlarının hizmetleri yansıtmaması ve verilen rakamlar hakkında düşünceler: ilçede yapılan engellilik hizmetlerinin aynen faaliyet raporlarına yansıdığını düşünen kişi sayısı 33 (%94,3), yeterince yansımadığını, eksik kaldığını düşünen 2 (%5,7) kişi bulunmaktadır. Katılımcılar görüşmeler sırasında faaliyet raporlarında ifade edilen hizmetler ve sayıların yerinde ama yetersiz olarak verilmiş olduğunu ifade etmiştir. Faaliyet raporlarında verilen sayıların vatandaşların talebi doğrultusunda olduğunu, engelli gruplarına uygun olarak hizmetlerin hazırlandığını ve planlandığını, toplu organizasyonların ya da çok sayıların katılabileceği hizmetlerin verilebilmesinin azınlıkta olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca engelli bireylerin istekleri doğrultusunda ulaşım sırasında ya da program boyunca istemedikleri şeyleri dikkate alarak organizasyon yaptıklarını belirtmişlerdir. Çok sayılara ulaşmanın hep hayallerinde olduğunu; fakat sistem, bt ve meslek elemanı eksikliğinden dolayı gerçekleştiremediklerini ifade etmişlerdir. Yeni kurulan birimlerin bu sayıları henüz göremedikleri kendileri de planlarını btleri ve birimlerindeki kapasiteleri ölçüsünde tasarladıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılara ihtiyaçları tespit etmek için alan taraması olup olmadığı sorulduğunda; ilçedeki ihtiyaçları tespit etmek için alan taraması yapılan belediye 22 (%62,9), alan taraması yapılmayan belediye 13 (%37,1) olarak tespit edilmiştir. Alan taraması hizmet sunan kurumların hizmet kitlesini önceden görmesi ve önceliklerini belirlemesi adına çok önemlidir.

Katılımcılara 5393 ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanun'larında ifade edilen yetki ve sorumluluklarla kurumun hizmetleri arasındaki farklar sorulduğunda; fark olduğunu ifade eden 10 (%28,6), fark olmadığını belirten 25 (%71,4) kişi bulunmaktadır. Katılımcıların geneli kanunlarda ifade edilen yetki ve sorumluluklara ellerinden geldiğince uymaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bazı belediyeler birim açma konusunda, bazıları diğer kuruluşlarla işbirliği yapma konusunda bazıları ise faaliyetler konusunda kanunlara göre eksiklikler yaşamaktadır. Fakat kanunlarla tam uyum içinde olan belediyelerde kendileri adına bir değerlendirmede bulunduklarında ise ideal hizmet sistemi için çok çalışılması gerektiği ve engelli bireylerin tam olarak adaletli ve eşit bir muameleyle yaşamaları adına yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılara Anayasa'da belirtilen engelli hizmetlerine dair ifadelerle göre "engelli hizmet birimlerinde geliştirilmesi gereken ya da üstün yönler nelerdir?" diye sorulduğunda anayasada ifade edilen hizmetlere göre daha üstün olduğunu ifade eden 13 (%37,1), üstün sayabilecekleri bir hizmetleri bulunmadığını belirten 22 (%62,9) kişi bulunmaktadır.

Katılımcılara Türkiye' de mevzuatta eksik ya da yetersiz bulunması durumu sorulduğunda engelli hizmetlerini eksik ya da yetersiz bulan kişi sayısı 27 (%77,1), herhangi bir eksik olmadığını belirten 8 (%22,9) kişidir. Katılımcıların doğrudan ifadelerine göre:

"Mevzuatta bazı eksiklikler var ve bunlar bizim uygulamada karşımıza çıkıyor. Engelli oranıyla ilgili yeni düzenlemenin rakamdan harfe dönüşmesi. Bu çözüm değil. Belli bir orana dâhil olmayan ama ihtiyacı olan bireylere yardım sağlayamıyoruz. Medikal malzemeler çok pahalı devletin bununla ilgili de mutlaka aracı olması lazım."(B-4).

"Türkiye'de bir hata yapıldı. Engelli yasası çıkarılmadan engellilerle yaşama kültürü oluşturulması gerekiyordu; yapılmadı, dayatıldı. Bağımsız yaşama verilen önem artmadıkça bütün hizmetler verilse bile yeterince insanları özgürleştirmiyor."(B-12).

"Yasalarda sağlık hizmetlerinde engellilik temelinde ayrımcılık yapılması yasak fakat engellilerin çoğunun sağlık hizmeti alırken ayrımcılığa uğradığını gösteren araştırma var. (2010 yılı Özürlüler İdaresi'nin yaptığı araştırma) Benzer şekilde Anayasa'da eğitim hakkının korunduğunu görüyoruz fakat eğitim almalarını sağlayacak şekilde bir

düzenleme yok, engelli bireylerin erişilebilirlik olanakları olmadığından okuldan ayrılma oranlarının yüksektir.”(B-20).

“Firmalar istihdam yapma zorunluluğuna sahip ama engelli birey çalıştırma kotası göstermelik olarak yapılabiliyor ve bunun gibi örnekleri çoğaltabiliriz. İçi boşaltılmış De facto kurallara değil, “standart” ve “ortak” altyapının oluşmasına, ortak anlayışa ihtiyaç vardır. Daha sonra akla sonrasında ise yerellerin neye ihtiyacı olduğunun tespitine, ilçenin sahip olduğu nüfus yapısı ile ele alarak öncelikler belirlenmelidir.”(B-30).

SONUÇ

Toplumlar da insanlar gibi doğup büyüüp yaşayıp ve ölmektedirler. İnsan yaşamının her evresinde farklı olaylar, durumlar, krizler ve sonuçlar yaşayarak yaşamına devam etmektedir. Birey yaşamında yalnız gibi görünür ama en çok da hep diğer insanlarla birlikte, yani toplumsaldır. Bireyler kendileri ile ilgili sıkıntıları, sorunları kendileri çözebildikleri gibi bazen de toplumun kendileri için çözmesine ihtiyaç duyabilmektedirler. Çünkü bazı konular toplum tarafından çözüme kavuşturulmadığında çözümler hep eksik kalmaktadır. Engellilik konusu da bu konulardan biridir. Bu çalışma engellilik konusunun farkında olmayı, onu tanımlamayı, hayatımızda nasıl bir yere sahip olduğunu ve engelli kişilerin ancak toplumun farkındalığı ve çabasıyla engel yaşamayacaklarını konu almıştır. Bu konuya yönelik çalışma için bir örneklem seçilmiş ve bu örneklem İstanbul ilçe Belediyeleri olarak belirlenmiştir. Bu belediyelerdeki yönetici ve meslek elemanlarıyla yapılan bu görüşmeler araştırma sorularına ışık tutmuş ve bu soruların haricinde araştırmacı tarafından merak edilen birçok konunun detaylarının ortaya çıkarılmasına imkân sağlamıştır. Araştırma soruları için aranan cevaplar neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Yerel yönetimlerde engelli hizmetleri birimindeki yönetici ve meslek elemanlarının engellilik konusundaki görüşleri nelerdir ve bu görüşler bir farkındalık algısı ortaya koymakta mıdır?

Çalışmaya katılan katılımcıların çoğunluğunun engellilik tanımları birbirine benzemektedir. Bu benzerliklere göre engellilik kişilerin kısıtlanması ya da onları engelleyecek fizyolojik bir durumun varlığı şeklinde ifade edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu farkındalık düzeyi yüksek ve çalıştıkları gruba, birime bağlılıkları yüksek kişilerdir. Genel olarak hizmet verdikleri kişilerle birebir diyalogdan kaçınmayan, hatta hizmet alan kişilerle kurumda, gezilerde, pikniklerde, tatillerde birlikte olmaktan mutluluk duyan kişiler olduğu gözlemlenmiştir. Bazı katılımcılar hizmet sundukları engelli bireylerden özellikle çocuklardan “çocuklarım, bizim ekip” gibi ifadelerle bahsetmiş onlara karşı duydukları samimiyeti dile getirmişlerdir. Fakat çoğunluk olarak bu meslek elemanları bütçe yetersizliği, bilimsel bilgi eksikliği, meslek elemanı, uzman eksikliği ve en çok da toplumdaki farkındalık eksikliğinden dolayı hizmetlerin gelişemediğini ifade etmişlerdir. Çalışmanın temel amacına yönelik yapılan

araştırmanın sonucu olarak kurumlardaki farkındalık düzeyinin ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte olmadığı görülmüştür.

Anayasa’da belediyelere verilen görev ve yetkiler göz önüne alındığında belediyelerin faaliyetleri, yasa ve mevzuatta belirtilen standartlara uyumlu mudur?

Araştırma kapsamında katılımcılardan elde edilen bilgilere göre: Belediyelerin hizmet çeşitleri birbirlerine benzerlik göstermektedir. 35 belediye içerisinde 5 belediyenin engelli birimi bulunmamakta bu durum 5216 ve 5393 sayılı kanunlara uygunluk göstermemektedir. 2019 ve 2020 yılı faaliyet raporları da incelendiğinde hizmetlerin nitelik ve nicelik konusunda ciddi eksiklikler görülmektedir. Engelli bireylere sunulan hizmetler daha çok boş zaman aktivitesi, kısa zamanlı kaliteli vakit geçirme ve hizmet vermiş olmak için yapılmış faaliyetlere benzemektedir. Katılımcıların ifadelerinden yapılan çıkarımlara bakıldığında ülke olarak engellilik konusunun baştan bütün ayrıntılarıyla yeniden ele alınması gereken bir konu olduğu gözlemlenmiştir. Birçok soru sorularak gerçekleştirilen görüşmelerde istihdam, eğitim, bağımsızlaşma adına net bir veri ya da hizmetin olmadığı tespit edilmiştir. Hizmetlerin ekseni daha çok el sanatı kursları, piknikler, geziler, anma günleri olarak organize edilmiştir. Bu da engelli bireylerin yaşamlarının çok küçük bir parçasına denk gelmektedir ve onların diğer bireylerle eşit konuma sahip olması gerektiği algısını desteklememektedir. Belediyeler tarafından verilen bu hizmetler ne engelli bireylerin yaşamlarına sürdürülebilir bir refah kazandırmakta ne de engellilik algısının yoksullukla, ihtiyaç sahibi olmak kavramıyla bir anılmasının önüne geçebilmektedir.

Kurumların başında yönetici konumda olan veya hizmetlerden sorumlu meslek elemanlarının eğitim düzeyleri ile icra edilen hizmetler arasında bir ilişki var mıdır?

Görüşmeler sırasında edinilen bilgilere göre katılımcıların birçoğunun çalıştıkları alana benzemeyen birçok farklı bölümden mezun oldukları görülmektedir. Katılımcıların ifadelerine göre hizmetlerin kalitesinin artması için birimlerde özellikle sosyal çalışmacılara yani sosyal hizmet bölümlerinden mezun, alan bilgisi yeterli, konulara hâkim meslek elemanlarının çalışmasına çok ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat belediyelerdeki engelli birimlerinde çok az sosyal çalışmacı bulunmaktadır. Kamusal alanda herkesin bilgisine, aldığı eğitime uygun bir alanda çalışması sistemlerdeki aksaklıkların çözülmesinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Engelli hizmetlerinde görev yapan kişiler için mesleki alanda daha yetkin hizmet sunabilmeleri adına kurum içi eğitim imkânı var mıdır?

Katılımcıların çoğunluğu bu soruya “evet” cevabını vermiştir. Ama sürekli ve sistematik bir eğitim sistemi olmadığını ifade etmişlerdir. Pandemiden dolayı ise bütün eğitim faaliyetlerinin durduğunu belirtmişlerdir.

Engelli bireylerin belediyelerden beklediği öncelikli hizmetler nelerdir ve bu hizmetlerden kaç kişi faydalanmaktadır?

Görüşme formunda verilen cevaplara göre engelli bireylerin belediyelerden en çok beklediği hizmet eğitim, istihdam ve eşit muamele olduğu görülmektedir. Belediyelerin hizmet çeşitliliğine bakıldığında ise bu seçenekler genel olarak en az verilen hizmetler arasında yer almaktadır. Katılımcıların yasal düzenlemelerle en çok müdahale edilmesi gereken ve yeni yaklaşımlarla yeni çalışmalar yapılması gereken konular arasında eğitim bulunmaktadır. 35 ilçe belediyesinde görüşülen katılımcıların ifade ettikleri nüfus miktarı maksimum olarak hesaplandığında İstanbul’da 69.793 engelli birey çeşitli hizmetlerden faydalanmaktadır. 1.5 milyon engelli nüfusun olduğu düşünülen bir şehirde hizmetlerden yararlanan %2,14’lik bir kısma denk gelmektedir. Katılımcılar hizmetlerden yararlanan kişi sayılarını ancak kendilerine gelen talepler doğrultusunda tespit edebildiklerini, bu verilerin kişilerin kurumla irtibata geçmesi sonucunda güncellendiğini ifade etmişlerdir. Bu şekilde ifade edilen aksaklıkların ise belediyeler tarafından, merkezi bir veri sistemine sahip olmadıkları ve ilçelerinde bulunan bütün engelli bireylerin sayısına sahip olmadıkları sürece düzelebilecek gibi gözükmemektedir.

İlçelerde engelli hizmetleri adına alınan kararlara engelli bireylerin etkisi ne orandadır?

Katılımcıların ifadelerine göre belediyelerin engelli hizmetlerinin planlanmasında kararlara engelli bireylerin büyük ölçüde katılım gösterdiği görülmektedir. Bir belediye önceki dönem belediye başkanlarının engelli bir danışmanla çalıştığını belirtirken 3 belediye yol ve çevre çalışmalarını yaparken bedensel engelli bireylerin günlük deneyimlerinden faydalanıp danışmanlık aldıklarını ifade etmişlerdir. Birçok belediye ise kararlarına özellikle engelli kişilerin ailelerin katıldıklarını belirtmişlerdir.

Bazı belediyeler ise engelli bireylerin kararlara katılamayacaklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

İstanbul ilçe belediyelerinde çalışan engelli personel sayısı mevzuata uygun mudur?

30 katılımcının verdiği bilgilere göre İstanbul ilçe belediyelerinde toplam engelli personel sayısı 1139'dur. %4 mevzuat sınırının biraz üzerinde olan bu sayı belediyenin engelli birimi dâhil bütün birimlerindeki kadrolu, sözleşmeli, memur ve işçi sayısını ifade etmektedir. Bu da engelli bireylerin toplumsal hayatta var olmasının hala yasaların zorlayıcı gücü ile olduğunu göstermektedir.

İstanbul'da engelli hizmet birimleri aynı müdürlüğe mi bağlıdır hizmetlerde standart bir sistem mevcut mudur?

İstanbul ilçe belediyelerindeki engelli birimleri 8 farklı müdürlüğe bağlı olarak hizmet vermektedir. Bu durum birim yöneticilerinin unvanlarına da yansımıştır. Bu çeşitlilikten dolayı katılımcılara ulaşmak oldukça zor olmuştur. Genel görünüme bakıldığında ise ilçe belediyelerindeki örgütsel yapı itibari ile standart bir yapı söz konusu değildir.

Yapılan görüşmeler ve görüşmelerdeki gözlemler neticesinde: İstanbul ilçe belediyelerinde birimlerin kapasitesinin üzerinde sorumluluk olduğu, kurumların çoğunluğu ile iletişime geçmenin çok zor olduğu, yönetici ve meslek elemanlarının iş yoğunluğundan dolayı görüşme yapmayı sürekli erteledikleri ve bunun neticesinde toplam 6 ay boyunca 35 belediye ile yapılan görüşmelerin tamamlanabildiği görülmüştür.

Çalışmanın yapıldığı süreç içerisinde başlayan ve hala devam etmekte olan pandemi ise çalışmaya olumsuz sonuçları olmuş ve çalışmanın zor şartlarda ortaya çıkmasına neden olmuştur. Pandemi sürecinin çalışmaya tek katkısı böyle mücbir sebeplerin olduğu bir dönemde böylesine büyük bir salgın döneminde birimlerin işleyişine dair gözlemler elde etme olanağı sunmuş olmasıdır. Bu süreçte yapılan gözlemler ve katılımcıların sıkça ifade ettikleri düşüncelere göre hizmetler çok büyük oranda durmuş işlevini yerine getiremez hale gelmiştir. Sosyal faaliyetlerin durması konusu sosyal mesafe kurallarından dolayı durması anlaşılabilir. Fakat sosyal hizmetlerin kişileri çokta özgürleştirmediği bağımsız bireyler haline getiremediği ülkemizde engelli bireylerin birçok yönden artan ihtiyaçların (hijyen, temizlik

malzemesi, gıda temini vb.) olduğu bu dönemde yaşamlarına nasıl devam ettikleri yeni bir merak konusu olmuştur.

Görüşmeler neticesinde İstanbul ilçe belediyelerinde yapılan hizmetlere bakıldığında istihdam edilen engelli bireylere danışmanlık ve oryantasyon hizmeti, e-kpss kursu, meslek kursları ve işverenlerle çalışan adaylarını belli organizasyonlarda buluşturma dışında (her bir örnek bir belediyeden alıntıdır, genel olarak yapılan hizmetler değildir) istihdam ve eğitime dair başka bir çalışma görülmemiştir. Bu şekilde kişilerin kurumlara bağımlılığı devam etmekte ve toplumsal hayatta tam olarak var olmaları mümkün olmamaktadır.

Katılımcılar özellikle bütçe, veri tabanı sistemi konularında merkezi yönetimden beklentileri olduğu, kendi başlarına bazı hizmetleri vatandaşlara sunmak için yeterince güçleri olmadığı ifade etmişlerdir.

Bu çalışma engelli farkındalığı konusunda tez çalışması anlamında yapılan ilk çalışmadır. Belediyelerdeki bu sistem karmaşıklığının meslek elamanları da farkındadır ve bu karmaşıklığın bir an önce giderilmesinin hizmetlerin kalitesine etkisinin çok olumlu olacağı belirtilmiştir.

Sonuç olarak yukarıda engellilik konusunda ilçe belediyelerinin farkındalık düzeyleri net olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunlara ilave olarak, araştırma neticesinde sunulan hizmetlerde birçok sorunla karşılaşıldığı, çalışan personelin büyük bir çoğunluğunun ilgili alandan mezun kişilerden oluşmadığı görülmüştür. Belediyelerde engellilere yönelik sunulan hizmetlerin ağırlıklı olarak müracaatçı esasına dayandırıldığı, yeterli alan taraması yapılamadığı ve dolayısıyla risk haritası oluşturulamadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda engellilere yönelik hizmetlerin önceliklendirilemediği, engelli birimlerinin engellilik konusunu bildikleri fakat bu konu hakkında farkındalıklarının yeterli düzeyde olmadıkları değerlendirilmektedir.

Uygulama alanına öneriler ise şöyle sıralanmıştır:

1. Engelli hizmet birimlerinin her belediyede bağlı olduğu müdürlük ve örgüt şeması benzer olmalıdır. Aynı çatı altında toplanan hizmetlerin bir standardı olması hem çalışanların hem de hizmet alanların yararına olacaktır.
2. Merkezi bir veri tabanı oluşturmak adına bütün belediyeler bu konu üzerine ciddiyetle odaklanmalıdır.

3. Belediyelerin her birinden görevlendirilen bir görevliden oluşan bir topluluk oluşturulmalı bu topluluk STÖ'ler ve üniversiteler ile düzenli aralıklarla çalıştaylar oluşturmalı; bilgi, güç ve fikir alışverişinde bulunulmalıdır. Üniversitelerde okuyan öğrencilerin enerjileri, bilgi bilişim sistemlerindeki ve teknoloji kullanmalarındaki becerileri değerlendirmelidir.
4. Belediyelerde çalışan engelli birim elemanlarının hem sayı olarak artırılması hem de engellilik alanıyla ilişkili bölümlerden mezun kişilerden oluşturulması büyük önem arz etmektedir.
5. Türkiye'de kişilere sunulan engelli hizmetlerinde gelişmiş ülkelerdeki sistemler detayları ile incelenmeli; hizmet modelleri, erişilebilirlik standartları, farkındalık düzeyleri gibi konularda mutlaka takip edilmeli ve gerekli durumlarda yerinde gidip gözlem yapılmalıdır.
6. Engellilik konusunda toplumsal farkındalık oluşturmak amaçlı en başta okul öncesindeki çocuklardan başlanarak yetişkinlere doğru ciddi çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı*, (2020). Erişim adresi: <https://ailevecalisma.gov.tr/>.
- Ain, G. I., vd. (2016). Higher Education for Individuals with Disabilities. *Ball State University*.
- Akmeşe, P., vd. (2020). Pandemi Döneminde Yükseköğretimde Engelli Öğrenci El Kitabı. İzmir: *İzmir Üniversiteler Platformu Engelsiz Üniversite Operasyon Grubu*.
- Alahan, N. A., vd. (2015). Kronik Hastalığı Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Bakım Verme. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-5.
- Alataş, G., Kahiloğulları, A. K., ve Yanık, M. (2011). *Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı*, Erişim adresi: <https://khgmsehirhastaneleridb.saglik.gov.tr/>.
- Albayrak, H. (2021). Eleştirel Sosyal Hizmet Teorisi ve Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 32(1), 383-401.
- Altunışık, R., vd. (2007). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS uygulamalı (Cilt 6). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Arıkan, Ç. (2002). Sosyal Model Çerçevesinde Özürlülüğe Yaklaşım. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2(1).
- Arslan, H., ve Altıntaş, G. (2014). Engellilerin Çalışma Yaşamına Katılımını Arttırarak Toplumla Kaynaşmalarını Sağlamayı Hedefleyen Bir Model Önerisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 165-186.
- Artan, T. (2012). *Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetler*. Ankara: Sabev Yayınları.
- Association, M. C. (2018). Problems and Limitations Caused by Disability. Periodic Employment of Persons with Disabilities.

- Atagün, M. İ., vd. (2011). Kronik Hastalıklarda Bakım Veren Yükü. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 513-552.
- Avşaroğlu, S., ve Çavdar, İ. (2018). Görme Engelli Çocuğa Sahip Anne-Babaların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(47), 105-122.
- Aydın, H. (2009). Avrupa Birliği" ne Uyum Çabaları Ekseninde Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmetler İlişkisi. *Türk İdare Dergisi* (465), 27-43.
- Aydın, N. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(2), 60-71.
- Babaoğlu, C. (2018). Türkiye’de Anakentlerde Engellilere Yönelik Hizmetler ve Sorun Alanları. *TESAM Akademi Dergisi*, 79-110.
- Sağlık Bakanlığı, (2011-2023). Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı. Ankara.
- Erişim adresi: <https://khgmsehirhastaneleridb.saglik.gov.tr/>
- Barın, M. (2018). Konuşma Becerisi: Konuşma ve Yazı Dili. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (Özel Sayı), 1903-1913.
- Baştürk, S., ve Taştepe, M. (2013). Evren ve Örneklem, Bilimsel Araştırma Yöntemleri. S. Baştürk, ve M. Taştepe içinde, *Evren ve Örneklem, Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 129-159). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Beki, A. (2008). Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları: Ümraniye Belediyesi Örneği.
- Berber, A. (2017). Yönetimde Kavramsal Çerçeve Belirleme ve Nitel Araştırma Yöntemleri. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 71-73.
- Berkün, S. (2016). Avrupa Kenstsel Şartı 2 Kentlerdeki Özürlü ve Sosyo-Ekonomik Bakımdan Engellilere Yönelik İlkeleri ve Bursa Kentinde Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Erişilebilirliği . *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 61-72.

- Betül, A., ve Reyhan, A. T. (2016). *Engelli Bakımı Sosyal Bakım ve Kadın Emeği*. Ankara: Nika Yayınevi .
- Birinci, M. (2018). Sosyal Hizmet Örgütleri ve Yenilikçi Yaklaşımların Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(2), 43-62.
- Birinci, M. (2021). Stratejik Yönetim ve Sosyal Hizmet Örgütleri Açısından Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 251-273.
- Birinci, M., ve Bulut, T. (2020). Covid-19'un Sosyo-Ekonomik Yönden Dezavantajlı Gruplar Üzerindeki Etkileri: Sosyal Hizmet Bakış Açısından Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(1), 62-68.
- Bolton, A., Shaewitz, D., ve Larson, M. (2019). *Policies for Increasing Employment Among Opportunity Youth with Disabilities*. National Collaborative on Workforce and Disability for Youth.
- Boyraz, Ş. (2010). Çalışma Hayatında Engelliler.
- Burcu, E. (2015). *Engellilik Sosyolojisi*. Ankara : Anı Yayıncılık.
- Büber, B., vd. (2015). Şizofreniye Yönelik Damgalanmanın Önlenmesinde Sosyal Hizmet. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 14(1), 35-51.
- Engelli Bülteni. *Aile,Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli Ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü*,(2020). Erişim adresi: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/>
- Consultis. (2018). Engelliler için Yardımcı Teknolojiler. *Engelli Bireylerin Destekli İstihdamı*.
- Creswel, J. W. (2017). *Araştırma Yaklaşımının Seçimi* (Cilt 4). (M. Bütün, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Cüceloğlu, D. (2019). *İnsan ve Davranış Psikolojisinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Çağlar, S. (2012). Engellilerin Erişilebilirlik Hakkı ve Türkiye' de Erişilebilirlikleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 570.
- Çankaya, T., vd. (2020). Kronik Engelli Bireylerde Ortez ve Yardımcı Cihaz Memnuniyetinin. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 35-40.
- Çitil, M., ve Üçüncü, M. K. (2018). Türkiye’de Engelli Hakları ve Engelliler Hukuku’nun Durumu. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*(35), 233-278.
- Çolak, Ü., ve Hergüner, B. (2016). Zihinsel Engellilerin İstihdamı ve Korumalı İşyeri Projesinin İşverenler Açısından Uygulanabilirliği: Trabzon Örneği. *Çolak, Ü., ve Hergüner, B. (2016). Zihinsel Engellilerin İstihdamı ve Korumalı İşyeri Projesinin İşve Itobiad: Journal of the Human ve Social Science Researches*, 5(8), 2438.
- Demirbilek, M. (2013). Zihinsel Engelli Bireylerin Ailelerinin Gereksinimleri. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary*, 7(3), 57-64.
- Dertli, N. (2020). *Covid-19 Pandemisi Sürecinde Ekonomik-Sosyal Haklar Raporu*.
- Duman, M. Z., Karakurt, E., ve Medine, M. (2015). Engelli Bireylerin Kentsel Yönetim Süreçlerine Katılımının Analizi:Van Kent Konseyi Örneği. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11, 69-96.
- Durduran, Y., ve Bodur, S. (2009). Engellilerin Engellilik Durumları Dışındaki Sağlık Sorunları: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *Selçuk Tıp Dergisi*, 25(2), 69-77.
- Durmaz, Ş. (2017). Engellilik ve İşgücü Piyasası. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(15), 257.
- Dursun, T., ve Elibol, F. F. (2016). Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Projeleri ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi İncelemesi. *Maltepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomik, Toplumsal ve Siyasal Analiz Dergisi*, 2-14.

- Eken, İ. (2020). Görme Engelli Kullanıcıların Mobil Erişebilirliği: Kullanılabilirlik Yaklaşımı ile Sosyal Medya Uygulamalarının Analizi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 375-391.
- Emet, A. A. (2013). Görme Engelli Üniversite Öğrencilerinin Bilgiye Erişim Sorunları.
- Emini, F. T., ve Ayaz, Ç. E. (2019). Engelli Bireylere Yönelik Kurumsal Farkındalık: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Journal of Awareness*, 4(2), 239-248.
- Erdoğan, O. (2017). İnsan Hakları Bağlamında Engelli Kadınların Sosyo-Ekonomik Sorunları: Trabzon İli Örneği. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 6(14), 89-114.
- Erençin, A. (2005). Büyükşehirlerde Belediyeler Arası İlişkilerin Yenilenen Yapısı. *Mülkiye Dergisi*, 29(246), 121-131.
- Erkan, G. (2004). Özürlülüğe İlişkin Modeller ve Sosyal Hizmet Uygulamaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 15(2), 31-38.
- Ersöz, H. (2005). Sosyal Politika-Refah Devleti-Yerel Yönetimler İlişkisi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 55(1), 759-775.
- Ersöz, H. (2010). 5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye' de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*(50), 133-151.
- Eryılmaz, B. (2002). *Kamu Yönetimi*. İstanbul: Erkam Matbaası.
- Etiler, N. (2020). *Yerel Yönetimler ve Salgınlarla Mücadele*. Türk Tabipler Birliği Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu.
- Finkelstein, V. (1993). The Commonality Of Disability.
- Finkelstein, V. (2001). *The Social Model Of Disability Repossessed*. Manchester Disability Coalition.
- Fırat, S. (2009). Engelsiz Bir Kent Tasarlamada Yerel Politikaların Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 57-99.

- Genç, Y., ve Barış, İ. (2015). Yaşlı Bakım Hizmetlerinde Çağdaş Yaklaşım: Kurumsal Bakım Yerine Evde Bakım Hizmetlerinin Güçlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* (10), 36-57.
- Gölpınar, Ş., Hamzadayı, E., ve Bayat, N. (2018). Konuşma Kaygı Düzeyi ile Konuşma Başarımı Arasındaki İlişki. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 75-85.
- Güleç, Y. (2014). Türkiye'de Sosyal Hizmetlerin YEniden Yapılandırılmasında Yerel Yönetimlerin Önemi ve İşlevi Bağcılar Engelliler Sarayı Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*(1), 486-500.
- Güngör, F., ve Güneş, G. (2011). Dünya'daki Gelişmeler Paralelinde Türkiye'de Değişen Özürlülük Politikaları. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 25-44.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- İpek, M., ve Erciyes, C. (2020). İstanbul İlçe Belediyelerinde Sosyal Hizmetler ve Sosyal Hizmet Algısı. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 32(1), 1-22.
- Kalaç, M. Ö., Telli, G., ve Eronal, Y. (2020). *Covid-19 Mücadelesi Kapsamında Uzaktan Eğitim Sürecinde Engelli Öğrencilerin Durumu Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Manisa: MCBÜ Rektörlük Basımevi.
- Kalaycı, S., ve Akın, A. (2021). Sosyal Hizmetlerin Yerelleşmesine Kent Konseylerinin Katkıları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 189-210.
- Kara, E. (2020). Covid-19 Pandemisindeki Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet İşgücünün İşlevi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 28-34.
- Kara, H. Z., ve Alsancak, F. (2020). Koronavirüs Pandemisinde Toplumun Yaşlı ve Engellilere Yönelik Düşünceleri Üzerine Bir Araştırma. 133-143.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 68-86.

- Kargın, T. (2019). İşitme Engelli Bireyleri Mesleğe Hazırlama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(2), 539-546.
- Kaya, F. (2010). *Engelli Çocuklarda Depresyon ve Kaygı Düzeyi*. Adana: Nobel Kitabevi.
- Kaya, H. (2015). *Engelli İnsanın Hakları* (Cilt 1). Ankara: Liberte Yayınları.
- Kaygısız, E. G., Keskin, İ., ve Oğuz, N. (2011). Görme ve İşitme Engellilerin Üniversite İnternet Sayfalarına Erişebilirliği: Yedi Üniversite İnternet Sayfası Üzerinde Bir Değerlendirme. *Akademik Bilişim Konferans Bildirileri*. Malatya.
- Keleş, R. (1994). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2005). Kent ve kültür üzerine. *Mülkiye Dergisi*, 29(246), 9-18.
- Keleş, R. (2020). Yerel Demokrasii Merkeziyetçilik Virüsünden Uzaklaştırmak. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 45-87.
- Kesgin, B. (2012). *Kamu Sorumluluğunda Sosyal Hizmet* (1 b.). İstanbul: Açılım Kitap.
- Kesgin, B. (2013). *Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Kesgin, B. (2016). Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımda Büyükşehir Belediyeleri İle İlçe Belediyeleri Arasında Nasıl Bir Dağılım Yapılır? *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 447-462.
- Kılıç, A. K., ve Yılmaz, S. (2018). Türkiye’de Ruhsal Hastalığı Olan Bireylere Yönelik Kurum Bakım Hizmetleri. *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 5(1), 1-14.
- Kocabaş, Ç. (2018). Türkiye’de Engelli Memur İstihdamı. *Engelli Bireylerin Destekli İstihdamı*.
- Koçak, O., Arslan, H., ve Eti, S. (2017). Belediyelerde Sosyal Politika Uygulamaları ve Pendik Belediyesi Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(12), 119-144.

- Kumaş, Ö. A. (2020). Engellilik Kavramı. Ö. A. Kumaş içinde, *Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kuzgun, İ. K. (2010). Türkiye' de Özürlü İşgücünün Ücret Karşılığı İstihdamında Politika Değişikliği ve Nedenleri. *Toprak İşveren Dergisi*(87), 1-5.
- Küçük, Y., ve Arıkan, D. (2006). İşitme Engelli Çocukların Topluma Uyum Sorunlarının İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(4), 22-30.
- Küçükali, A. (2015). Engellilere Uygulanan Sosyal Yardımlar. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(35), 96-111.
- Küresel Araştırmacılar Ağı*. (2021). Küresel Araştırmacılar Ağı:
<https://www.mariecuriealumni.eu/> adresinden alındı
- Morais, M. M., ve Rapsova, L. (2019). Psychological Bases Of Developing Social Competences Of Seniors With Disability. *Australian Journal of Adult Learning*, 59(2).
- Murat, S. (2009). Genel Olarak Özürlülere Yönelik Çalışmalar ve İsmek Örneği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 56, 21-89.
- Negiz, N. (2011). Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma Ve Değerlendirme Açısından Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 323-341.
- Neuman, W. L. (2019). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nicel ve Nitel Yaklaşımlar* (1 b., Cilt 1). (Ö. Akkaya, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Neuman, W. L. (2019). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nicel ve Nitel Yaklaşımlar* (Cilt 2). (Ö. Akkaya, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Odabaşı, F. K. (2019). Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Engelli Hakları ve Engellilerin Korunması. *Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Engelli*

Hakları, Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Oğlak, S. (2016). Evde Bakımın İhmal Edilen Boyutu: Sosyal Bakım. *Turkey Klinikleri Journal Public Health Nursing. Special Topics*, 2(3), 32-37.

Oktekin, B., ve Çavuş, N. (2019). İşitme ve Konuşma Engelli Bireyler İçin İşaret Tanıma Sistemi Geliştirme. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 25(97-1), 575-590.

Oral, M., ve Tuncay, T. (2012). Ruh Sağlığı Alanında Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol ve Sorumlulukları. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 23(2).

Oran, B. (2015). Engellilerin Siyasal Yaşama Katılımını Sağlamada Bir Makul Düzenleme Yöntemi Olarak Kota Sistemini Engelli Bakış Açısıyla Yorumlamak. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 14(1), 64-82.

Orhan, S. (2013). Türkiye’de Özürlü Dostu Politikalar (Durum Analizi ve Öneriler). *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Yayınları*. Ankara.

Önver, M. Ş. (2014). Yeti Yitimli Bireyleri Sakatlayan Kentsel Mekanlar. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 37-60.

Özbey, F. (2018). Kariyer Danışmanlığı Yönergeleri. (A. Kitaplar, Dü.) *Engelli Bireylerin Destekli İstihdamı*.

Özden, S. A. (2015). Koruyucu Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Sosyal Hizmetin Rolü 1. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26(1), 191-204.

Özgökçeler, S., ve Alper, Y. (2010). Özürlüler Kanunu' nun Sosyal Model Açısından Değerlendirilmesi. *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 33-54.

Özgül, H. (2015). Tanım, Kapsam ve Geliştirilen Politikalar Düzleminde Türkiye’de Erişilebilirlik. 62-79.

- Özmete, E., ve Algan, T. (2021). Sosyal Hizmet Uygulamalarında Bireysel ve Toplumsal Değerlerin İşlevselliğine Kavramsal Bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 32(1), 357-382.
- Özşenol, F., vd. (2003). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 45(2), 156-164.
- Parlak, B., ve Ökmen, M. (2016). *Türkiye'de ve Dünya' da Yerel Yöentimler Teori ve Uygulamalar* (5. Baskı b.). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Sağlık Bakanlığı. (2020). *T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Bilgilendirme Platformu*. T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Bilgilendirme Platformu.Erişim adresi:<https://covid19.saglik.gov.tr/>
- Salar, S., ve Akel, B. S. (2020). Covid-19 ve Ergoterapi: Salgın Hastalıklara Hızlı Cevap Verme ve Hazırlıklı Olma Boyutuyla Bir Gözden Geçirme Çalışması. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 8(2), 161-174.
- Sarı, H. Y. (2007). Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Ailelerde Aile Yüklenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 1-5.
- Seydel, E. H., Yıkılkan, H., ve Görpelioğlu, S. (2016). Engelli Çocuk Yakınlarının Gereksinimleri ve Mevcut Hak ve Hizmetlerden Yararlanma Durumları. *Smyrna Tıp Dergisi*, 47-52.
- Seyyar, A. (2013). Bağcılar'da Engelli Politikaları ve Engellilere Yönelik Uygulamalar. *Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları*.
- Seyyar, A. (2015). *Dünya' da ve Türkiye' de Engelli Dostu Sosyal Politikalar*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Seyyar, A. (2015). *Hasta Engelli ve Yaşlı Hizmetlerinde Bakım Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Sezer, A. (2019).Yerel Yöneticilerin Yaşlıya Bakış Açılarının Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Squires, M. E., vd. (2018). Emerging Adults: Perspectives of College Students with Disabilities. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 31(2), 121-134.

Şat, N., ve Göver, T. (2017). Engelliler İçin Belediyelerin Erişilebilirlik Sorumlulukları,: Çorum Engel Haritası Projesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(1), 521-542.

Şengül, S., ve Baykan, H. (2013). Zihinsel Engelli Çocukların Annelerinde Depresyon, Anksiyete ve Stresle Başa Çıkma Tutumları. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 14(1), 30-39.

Şirin, T. (2019). Zihinsel Engelli Kişilerin Yargıya Erişim Hakkı ve Ehliyet Sorunu. *Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Engelli Hakları, Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Şişman, Y. (2012). Özürlülük Alanında Kullanılan Kavramlar Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(28), 69-85.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Md: 127, : Erişim adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/>

Türkiye Büyük Millet Meclisi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu : Erişim adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/>

Türkiye Büyük Millet Meclisi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Yurtiçinde İşe Yerleştirme Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (2009). *Mevzuat Bilgi Sistemi*: <http://www.mevzuat.gov.tr/> adresinden alındı

T.C. *Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi*. (2010). *Mevzuat Bilgi Sistemi*: <https://www.mevzuat.gov.tr/> adresinden alındı

T.C. *Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi*. (2013). *Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik*, *Mevzuat Bilgi Sistemi*: <https://www.mevzuat.gov.tr/> adresinden alındı

T.C. *Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi*. (2020), Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/>

- TC. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete. (2005). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/>
- Tınar, Y. (2019). Yerel Yönetimlerce Yoksul, Yaşlı ve Engellilere Sunulan Sosyal Destek Hizmetleri'ne Bir Bakış: İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(1), 15-27.
- Uçaktürk, T., Uçaktürk, A., ve Özkan, M. (2009). Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Sosyal Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği. *In With International Non-Governmental Organizations Conference*, (s. 23-25).
- Uslu, A., ve Shakouri, N. (2014). Kentsel Peyzajda Engelli/Yaşlı Birey İçin Bağımsız Hareket Olanağı ve Evrensel Tasarım Kavramı. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 7-14.
- Usta, R., ve Memiş, L. (2010). Belediye Hizmetlerinde Kalite: Giresun Belediyesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 333-355.
- Utku, M. B. (2020). Engellilik Sorunları ve Çözümleri. M. Tekindal ve S. A. Özden içinde, *Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Uzun, K., ve Artan, T. (2020). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mobbing (İş Yerinde Psikolojik Şiddet) Algısı ve Tükenmişlik ile İlişkisinin Araştırılması.
- Ünal, C. (2019). İş Hukukunda Engellilik Temelinde Ayrımcılık. Marmara Üniversitesi *Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Engelli Hakları, Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- WHO. (2020). *World Healty Organization*. Erişim adresi: <https://www.who.int/>.
- Yardımcı, S. (2015). Sakatlık ve Siyaset. *Sabancı Vakfı Toplumsal Gelişme Hibe Programı*. İstanbul.

Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112).

Yıldırım, T., ve Dalak, M. (2019). Görme Engellilerin Yükseköğretime Girişinde Yaşanan Sorunlar. *Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Engelli Hakları, Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, F., ve Özservet, Y. Ç. (2013). Yerelden Engelsiz Tasarım Uygulamaları, Küçükçekmece Belediyesi Örneği. *I. Ulusal “Engellileştirilenler” Sempozyumu*, (s. 150-160). Konya.

Zola, I. K. (2005). Towards the Necessary Universalization of a Disability Policy. *The Milbank Quarterly*

EKLER

Ek 1: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 09/12/2020-E.3655

Sayı : 20292139-050.01.04

Konu : Etik Kurul Kararları

Sayın Kübra Nur AYDIN

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Kurulumuz 27.11.2020 tarihinde toplanarak, "Yerel Yönetimlerde Engelli Farkındalığı: İstanbul İli Örneği" başlıklı araştırmanızda kullanmak üzere kurula sunmuş olduğunuz Etik Kurul Başvuru Formunuzu onaylayarak imza altına almıştır. Araştırmanızın Etik Kurul Onay Formu ekte yer almaktadır. Bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Nasuh USLU
Kurul Başkanı

Ek: 1-Kübra Nur Aydın (2 sayfa)

09/12/2020 Yeminli Katip

: Zeyneb Funda TEZ

Mevcut Elektronik İmzalar

NASUH USLU (Etik Kurulu Başkanlığı - Kurul Başkanı) 09/12/2020 11:03

Evrak Doğrulamak İçin : <https://ebys.izu.edu.tr/en/Vision/Dogrula/8RESCR>

Adres : Halkalı Caddesi No: 281 Küçükçekirmece/İstanbul
Telefon No : 444 97 98 Faks No: +90 (212) 693 82 29
E-Posta : bilgi@izu.edu.tr İnternet Adresi: www.izu.edu.tr
Kep : izu@hu01.kep.tr

Ayrıntılı Bilgi : Zeyneb Funda TEZ
Unvan : Yeminli Katip
Tel : 2126929606

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır. Evrak sorgulaması {VALURL} adresinde

27.11.2020 tarihli ve 2020/11 sayılı Etik Kurulu kararı ektir.

 Istanbul Zaim Üniversitesi	İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU															
ARAŞTIRMA ETİK KURUL ONAY FORMU																
Tarih:	27.11.2020															
Sayı:	2020/11															
Eklr:	EK 1: Başvuru Dilekçesi EK 2: Etik Davranış Beyan Formu EK 3: Etik Kurul Başvuru Formu EK 4: Soru Formu (5 sayfa)															
Yer:	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Rektörlüğü															
İlg:	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün 23.10.2020 tarihli ve 6024 sayılı yazısı															
Katılımcılar:	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 60%;">1. Prof. Dr. Nasuh USLU</td> <td style="width: 40%;">Kurul Başkanı/ Rektör Yardımcısı</td> </tr> <tr> <td>2. Prof. Dr. Ali GÜNEŞ</td> <td>Kurul Başkan V./ Müdür V.</td> </tr> <tr> <td>3. Prof. Dr. Mustafa ATEŞ</td> <td>Üye/Dekan V.</td> </tr> <tr> <td>4. Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ</td> <td>Üye/Dekan V.</td> </tr> <tr> <td>5. Prof. Dr. Kadir CANATAN</td> <td>Üye/Öğretim Üyesi</td> </tr> <tr> <td>6. Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU</td> <td>Üye/Öğretim Üyesi</td> </tr> <tr> <td>7. Bilal ŞAMAT</td> <td>Üye/Raportör</td> </tr> </table>		1. Prof. Dr. Nasuh USLU	Kurul Başkanı/ Rektör Yardımcısı	2. Prof. Dr. Ali GÜNEŞ	Kurul Başkan V./ Müdür V.	3. Prof. Dr. Mustafa ATEŞ	Üye/Dekan V.	4. Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ	Üye/Dekan V.	5. Prof. Dr. Kadir CANATAN	Üye/Öğretim Üyesi	6. Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU	Üye/Öğretim Üyesi	7. Bilal ŞAMAT	Üye/Raportör
1. Prof. Dr. Nasuh USLU	Kurul Başkanı/ Rektör Yardımcısı															
2. Prof. Dr. Ali GÜNEŞ	Kurul Başkan V./ Müdür V.															
3. Prof. Dr. Mustafa ATEŞ	Üye/Dekan V.															
4. Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ	Üye/Dekan V.															
5. Prof. Dr. Kadir CANATAN	Üye/Öğretim Üyesi															
6. Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU	Üye/Öğretim Üyesi															
7. Bilal ŞAMAT	Üye/Raportör															
Planlanan araştırma önerisi özeti aşağıdaki gibidir.																
Araştırmanın Niteliği:	Yüksek Lisans Tezi															
Araştırmanın Başlığı:	Yerel Yönetimlerde Engelli Farkındalığı: İstanbul İli Örneği															
Araştırmacılar ve adres bilgisi:	Öğrenci: Kübra Nur Aydın, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Sosyal Hizmet Bölümü Tezli															
Araştırmanın Süresi (ay):	18 ay															
Araştırmanın Amacı:	Anayasa’da belirtilen kanuni yetkiler ve görevler doğrultusunda Engellilik hizmetleri sunan Belediyelerin hizmetlerini faaliyet raporları üzerinde inceleyerek hizmetleri veren kurumların başında bulunan yöneticilerle derinlemesine mülakat yöntemi kullanılarak elde edilen bilgilerin sentezlenmesiyle Yerel yönetimlerin Engelli Hizmetleri uygulamalarına katkı sağlamaktır. Çalışma İstanbul İli genelinde yapılacağından dolayı vatandaşa sunulan engelli hizmetlerinin niteliği kapsamı, güncelliği ve yerindeliğini araştırmaya, dünya standartları göz önüne alınarak gerekli eleştiriler yapıp faydalı öneriler getirilmesi planlanmıştır.															
Araştırma Etiği:	Çalışmanın alan araştırması bölümündeki Faaliyet Raporları belediyelerin resmi web sitesinden alınarak incelenmiş, derinlemesine mülakat formu ise özgün olarak oluşturulmuştur. Bu formun etik kurul onayından geçmesi düşünüldükçe gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması planlanmaktadır. Araştırmaya başlamadan önce ilgili kurumlardan izin alınması gerekmektedir. Araştırmada kişisel veri toplanacağından 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacak, gerekli her türlü yükümlülük özenle yerine getirilecektir. Çalışma bilimsel bir araştırma için veri toplamayı amaçlamaktadır, çalışma															

27.11.2020 tarihli ve 2020/11 sayılı Etik Kurulu kararı ekidir.

	sonuçlarının sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak, çalışmanın sonuçlarının katılımcıların aleyhine olacak şekilde kullanılmayacak, çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanacak, cevaplar tamamen gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılanların kimliklerini açık edici davranışlardan kaçınılacak ve çalışmaya katılanların katılım sırasında herhangi bir nedenle rahatsızlık hissetmeleri durumunda istedikleri zaman katılımları sona erdirebileceklerdir. Cevaplamak istemedikleri sorular geçilecek ve formlardaki bilgiler kişileri karşılaştırmak için değil bilgileri ve soruları karşılaştırmak amacıyla kullanılacaktır. Veri analiz programında analiz edilecek soru formu cevapları uygulamaya katkı sağlamak amacıyla etik değerler ölçüsünde incelenecek ve yorumlanacaktır.
Araştırmada Kullanılacak Ölçme Araçları (adları) ve Kaynakları:	Demografik Bilgi Formu ve Soru Formu: Araştırmacı tarafından özgün olarak hazırlanmıştır. Faaliyet Raporları Veri İncelemesi: Belediyelerin resmi web sitelerinden alınarak incelenmiştir.
Araştırmaya Katılacak Örneklem Sayısı, Örneklem Nereden ve Nasıl Seçileceği:	Araştırmanın örneklemi İstanbul ilindeki 39 ilçe belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi oluşturmaktadır. Araştırmanın mülakat çalışması 39 ilçe belediyesindeki Engelli Hizmetleri Müdürleriyle ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelli Hizmetleri Müdürü ile yapılacaktır. Her belediyenin tek bir Engelli Hizmetler Müdürü bulunduğundan toplamda 40 kişi ile görüşülmesi planlanmaktadır.
Uygulamanın veya Ölçme Araçlarının Doldurma Süresi	Soru formunun uygulanma süresi 20- 30 dk olarak belirlenmiştir.
KARAR	ARAŞTIRMA İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİNİN ETİK DURUŞUNA AYKIRI DEĞİLDİR.

(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'nun kararı tavsiye niteliğinde olup, üniversitemizle ilgili etik ilkelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.)

Tarih: 27/11/2020

Sayı: 2020/11

İlgi: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün 23.10.2020 tarihli ve 6024 sayılı yazısı

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu tarafından hazırlanmıştır.

e-imzalıdır

Başkan

Prof. Dr. Nasuh USLU

e-imzalıdır

Üye

Prof. Dr. Ali GÜNEŞ

e-imzalıdır

Üye

Prof. Dr. Mustafa ATEŞ

e-imzalıdır

Üye

Prof. Dr. Mehmet Emin KÖKTAŞ

e-imzalıdır

Üye

Prof. Dr. Kadir CANATAN

e-imzalıdır

Üye

Prof. Dr. Yahya Kemal YOĞURTÇU

e-imzalıdır

Üye

Av. Bilal ŞAMAT

Ek 2: Engelli Farkındalığı Görüşme Formu

Ek: YEREL YÖNETİMLERDE ENGELLİ FARKINDALIĞI: İSTANBUL İLİ ÖRNEĞİ İSİMLİ TEZ ÇALIMASI GÖRÜŞME FORMU

Bu görüşme formu İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Hizmet bölümü yüksek lisans öğrencisi Kübra Nur Aydın tarafından Yerel Yönetimlerde Engelli farkındalığını ortaya koymak üzere oluşturulmuştur. Bu formda yer alan sorular, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İstanbul sınırları içinde mevcut 39 İlçe belediyesinin engelli birimlerinde görev yapan yöneticilere sorulmak üzere hazırlanmıştır.

Bu çalışmada sorulan sorular ile yöneticilerin engelli sorunları hakkında farkındalık düzeylerini anlamaya çalışmak, İstanbul İli için yerel yönetimlerin ilçe belediyeleri bazında engelli hizmetleri hakkında bilgi almak, çalışma sonunda engelsiz bir İstanbul için neler yapılabilir konusunda güncel sorunlara öneriler getirebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu görüşme formunda yer alan sorular, belediyelerin engelli hizmetlerini veren kurumların yöneticilerinin her anlamda engelli farkındalığına dair bilgi, gözlem ve deneyimlerini öğrenmeye yönelik hazırlanmıştır. Mesleki farkındalığa dayalı bu sorular birbiri ile ilişkili ve bütüncül bakış açısı ile ortaya koyulmuştur. Bu soru formundan çıkan bilgilerin sistematik bir düzlemde incelenerek, çalışmanın diğer kısımlarında elde edilen verilerle karşılaştırılarak uygulama alanına katkı sunması amaçlanmıştır.

Araştırmada kişisel veri toplanacağından 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca kişisel verileri korumak amacıyla gerekli tüm tedbirler alınacak, gerekli her türlü yükümlülük özenle yerine getirilecektir. Çalışma bilimsel bir araştırma için veri toplamayı amaçlamaktadır, çalışma sonuçlarının sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak, çalışmanın sonuçlarının katılımcıların aleyhine olacak şekilde kullanılmayacak, çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanacak, cevaplar tamamen gizli tutulacaktır. çalışmaya katılanların kimliklerini açık edici davranışlardan kaçınılacak ve çalışmaya katılanların katılım sırasında herhangi bir nedenle rahatsızlık hissetmeleri durumunda istedikleri zaman katılımları sona erdirebilecektir.

1. Yaşınız?

☐ 21-30 ☐ 31-40 ☐ 41- 50 ☐ 51-60 ☐ 61 ve üstü

2. Cinsiyetiniz?

☐ Kadın ☐ Erkek

3. Medeni Durumunuz?

☐ Bekar ☐ Evli

4. Çocuğunuz var mı?

☐ Var ☐ Yok

5. Eğitim durumunuz nedir?

() Lise () Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora

6. Üniversitede hangi bölümden mezun oldunuz?

7. Unvanınız nedir?

8. Çalıştığınız görevde kaçınıcı yılınız?

() 0-3 () 3-6 () 6-9 () +9

9. İlçeniz sınırları içerisinde kaç engelli birey bulunuyor?

10. İlçenizde kaç engelli birey sosyal yardımlardan yararlanıyor?

11. Yöneticisi olduğunuz alanda çalışan sosyal hizmet görevlilerinin mezun olduğu alanlar ve çalışan sayısı nedir?

Sosyal Hizmet ;

Psikoloji ;

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ; Diğer;

12. Engellilik size göre nedir?

13. İlçenizdeki engelli bireylerin en çok hangi konuda hizmet talebi bulunmaktadır?

() Ayni yardım () Nakdi yardım () Medikal yardım () Sosyalleşme () Ulaşım

() Erişilebilirlik () İstihdam () Bakım

14. İlçeniz sınırları içerisinde yapılan engelli bireylerin taleplerini ifade edebilecekleri bir saha çalışması ya da anket var mı?

() Evet () Hayır

15. İlçenizde engellilerle ilgili yapmış olduğunuz hizmetleri hangi yöntemle duyuruyorsunuz bu kişilerin hizmetlerden nasıl haberi oluyor?

() Web sitemizdeki duyuru ve haberler bölümünden () Basın Bülteni ve Tanıtım Broşüründen () Sms Sisteminden () Telefon ile arayarak () Bilboardlardan ve Afişlerden () Sosyal Medya Ağlarını Kullanarak () Ev ziyaretleriyle () Eve evrak Göndererek () Diğer

16. Engellilikle ilgili herhangi bir eğitim, kurs ya da seminere katıldınız mı? Katıldıysanız bunlar neler? Biriminiz de engellilikle ilgili kurum içi eğitimler yapılıyor mu? Yapılıyorsa nelerdir?

17. İlçenizde engelli vatandaşlar ile ilgili bir proje yaptınız mı?

() Evet () Hayır

18. Gelecekte engelli birimi olarak planladığınız bir sosyal sorumluluk projesi var mı?

() Evet () Hayır

19. Engelli bireyler için yaptığınız çalışmalarda başka örgütlerle (ST örgütleri, üniversiteler, dernekler, vakıflar vb.) iş birliğiniz var mı?

() Evet () Hayır

20. Sizden farklı belediyelerin engelli bireylere yaptıkları hizmetleri takip ediyor musunuz?

() Evet () Hayır

21. Engelli denilince aklınıza gelen ilk üç kavram önem sırasına göre sıralayınız?

() Eşit () Hasta () İhtiyaç sahibi () Farklı () Dezavantajlı () Yalnız () Ayrıcalıklı

() Öteki () İmtihan () Tıbbi sorun () Toplumsal Sorun () Bağımsız olamayan

22. Engellilerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyleri önem sırasına göre işaretleyiniz?

- ☐ Sağlık hizmeti ☐ Bakım ☐ Çevre düzenlemesi ☐ Eşit muamele
☐ Eğitim fırsatı ☐ İstihdam ☐ Yardımcı araç-gereç ☐ Sosyalleşme ☐ Evlilik
☐ Manevi Hizmetler ☐ Bilgiye Kolay Erişim ☐ Özgür Olmak

23. Belediyenizde engellilere yönelik yapılacak hizmetlere kimler karar veriyor?

24. Belediye olarak engellilere hangi hizmetleri vermektесiniz?

- ☐ Sağlık Hizmetleri ☐ Rehabilitasyon ☐ Evde Bakım ☐ Sosyalleşme Etkinlikleri
☐ Erişilebilirlik ☐ Engelsiz Binalar ☐ İstihdam ☐ Medikal Yardım

25. Dünya’ da ki engelli hizmetlerine dair örnek aldığınız bir proje var mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır

26. İlçeniz ’de engellilere yapmış olduğunuz hizmetlerden memnuniyeti ölçüyor musunuz? Ölçüyorsanız nasıl bir yöntem kullanıyorsunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

27. Engelli hizmetlerini planlarken size göre öncelik ne olmalı?

28. Engelli hizmetleri ile ilgili çalışmalara engelli bireyler de katılıyor mu?

- ☐ Evet ☐ Hayır

29. İlçenizin erişilebilirliği hangi düzeydedir? Buna yönelik yaptığınız çalışmalardan bahseder misiniz?

- ☐ Çok Az ☐ Az ☐ Orta ☐ İyi

30. Engellilik konusu ile ilgili kurum içi eğitim olanaklarınız var mı? Personellerinizin uzmanlaşması adına yapılan ya da yapılacak olan bir çalışma var mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır

31. İlçeniz de engelli kişilerle ilgili alan taraması yaptınız mı? İlçenize ait bir risk haritanız var mı?

()Evet ()Hayır

32. Engelli kişilerle ilgili bir veri tabanınız var mı? Sürekli güncelleniyor mu? En son elinizde olan veriler hangi tarihe ait?

()Evet ()Hayır

33.İçinde bulunduğunuz belediyede kaç engelli birey belediye personeli olarak çalışıyor?

34. Engelli hizmetleri adına Dünya’ dan veya Türkiye’ den örnek aldığınız bir şehir ya da ilçe var mı? Varsa nedeni nedir?

()Evet ()Hayır

35. Görev süreniz boyunca karşılaştığınız bütün olay ve tecrübelerle dayanarak hizmetlerin iyileştirilmesi veya daha etkili hale getirilip çok daha fazla kişiye ulaşılabilmesi için tavsiyeleriniz nelerdir?

36. Faaliyet Raporlarında ifade edilen engelli hizmetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce eksik ya da yerinde kalan ifadeler var mı?

()Evet ()Hayır

37. İlçe Belediyesi sınırları içinde engellilerle ilgili düzenli olarak alan taraması (yeni engelli birey sayısı, ihtiyaçları, talepleri vb. gibi) yapılıyor mu?

()Evet ()Hayır

38. 5393 ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi kanununda ifade edilen hizmetlerle kurumunuzun vermiş olduğu hizmetler arasında bir fark var mı?

()Evet ()Hayır

39. Anayasa da belirtilen Engelli hizmetlerine dair ifadeler doğrultusunda belediyenizin Engelli Hizmet Birimlerinin sunduğu hizmetlerde geliştirilmesi gereken ya da üstün yönler var mı?

()Evet ()Hayır

40. Kanunlarda belirtilen Engellilik hizmetleri ve dünyada engelliler için yapılan uygulamalara baktığınızda, Türkiye'deki mevzuatta eksik veya yetersiz bulduğunuz noktalar var mıdır?

()Evet ()Hayır

Ek 3: İstanbul İlçe Belediyeleri Nüfus Miktarı ve Nüfusa Göre Sıralama Listesi

Kod	Bağlı Bulunduğu Müdürlük	Kod	Bağlı Bulunduğu Müdürlük
B 1	Halkla İlişkiler Müdürlüğü	B 19	Sosyal Hizmetler Müdürlüğü
B 2	Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü	B 20	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
B 3	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	B 21	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
B 4	Halkla İlişkiler Müdürlüğü	B 22	Halkla İlişkiler Müdürlüğü
B 5	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü	B 23	Sosyal İşler Müdürlüğü
B 6	Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	B 24	Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü
B 7	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	B 25	Sosyal İşler Müdürlüğü
B 8	Sosyal İşler Müdürlüğü	B 26	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü
B 9	Sağlık İşleri Müdürlüğü	B 27	Sosyal İşler Müdürlüğü
B 10	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	B 28	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü
B 11	Sosyal İşler Müdürlüğü	B 29	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
B 12	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	B 30	Sosyal Yardımlaşma Müdürlüğü
B 13	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	B 31	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü
B 14	Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü	B 32	Destek ve Sosyal İşler Müdürlüğü
B 15	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	B 33	Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü
B 16	Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü	B 34	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü

B 17	Sağlık İşleri Müdürlüğü	B 35	Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü
B18	Sağlık İşleri Müdürlüğü		

ÖZGEÇMİŞ

Kübra Nur Aydın

EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Hizmet Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Sosyal Hizmet Bölümü

Lisans: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü

YAYINLAR

Yıldız Teknik Üniversitesi 6. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi - Engelli Bireylerin Çocuk Kitaplarından Beklentileri ve Bu Beklentilerin Mevcut Eserlerle Kıyaslanması